

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Τμήμα Εφαρμοσμένης Πληροφορικής

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Κοινωνική Οικονομία και
Επιχειρηματικότητα: Η περίπτωση της
Ελλάδας»

Μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών
«Επιχειρηματική Πληροφορική»

Λέκκα Στέλλα

Διπλ. Ηλεκτρολόγος Μηχανικός

Θεσσαλονίκη 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	1
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	6
1. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	8
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
1.2 Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	8
1.3. ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	10
1.4. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	12
1.5. Η ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	13
1.6. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΕΑ	14
1.7.ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ.....	15
1.8. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΟΠΟΙΗΣΗΣ	17
1.9. ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΝΑΝΤΙ ΣΤΙΣ ΣΥΜΒΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.....	18
2. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΕ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ	21
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	21
2.2 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ.....	21
2.3. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗ	22

2.4. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	28
2.5 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ	30
3. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	35
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	35
3.2 ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	35
3.3 ΜΟΝΤΕΛΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	38
3.3.1. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ.....	38
3.3.1.1. ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ	43
3.3.1.2. ΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ	44
3.3.1.3. ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ (Κοι.Σ.Π.Ε.)	45
3.3.2. Η ΑΣΤΙΚΗ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ (Α.Μ.Κ.Ε).....	49
3.3.3. ΑΣΤΙΚΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ (ΜΗ.ΚΥ.Ο.).....	51
3.3.4. ΟΙ Ε.Π.Ε. ΠΟΥ ΠΛΗΡΟΥΝ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	52
3.3.5. ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΧΡΗΣΗΣ (SOCIAL FRANCHISING).....	59
3.3.6. ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΘΕΡΜΟΚΟΙΤΙΔΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ.....	64
3.3.7. ΟΙ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΛΑΪΚΗΣ ΒΑΣΗΣ (Ε.Λ.Β.)	69
3.3.8. ΙΔΡΥΜΑΤΑ	69
3.3.9. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	70
3.3.10. ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	72
3.3.11. ΠΡΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	76
3.3.12. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	80
3.3.13. ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	82

4. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	85
4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	85
4.2 ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ (Ε.Κ.Ε.).....	85
4.2.1. ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ Ε.Κ.Ε.....	87
4.2.2 ΕΠΩΦΕΛΟΥΜΕΝΟΙ	87
4.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ	88
4.3.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	88
4.3.2. Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	88
4.3.3. ΕΠΩΦΕΛΟΥΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟ	89
4.3.4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	90
4.3.5. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΑΞΙΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ.....	90
4.2.6. Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ.....	90
5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	93
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	97

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος «Επιχειρηματική Πληροφορική» του τμήματος Εφαρμοσμένης Πληροφορικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας Θεσσαλονίκης.

Ο τίτλος της εργασίας είναι:

«Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα: Η περίπτωση της Ελλάδας»

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Α. Σταυρόπουλο, ο οποίος υπήρξε σημαντικός παράγοντας στην ολοκλήρωση της εργασίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Κοινωνική Οικονομία και οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις έχουν αναπτυχθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα. Στις δύσκολες μέρες που περνάει η Ελλάδα με την οικονομική κρίση να δυσκολεύει περισσότερο την κατάσταση, ο ρόλος των Κοινωνικών Επιχειρήσεων και οι δραστηριότητες του Τρίτου Τομέα φαίνεται να είναι πιο σημαντικές από ποτέ.

Η κοινωνική οικονομία δίνει την δυνατότητα σε ομάδες που αντιμετωπίζουν έντονα το φαινόμενο της ανεργίας και του αποκλεισμού, να αναπτύσσουν κοινωνικές επιχειρήσεις η οποίες όμως πρέπει να πληρούν κατάλληλες προϋποθέσεις, προκειμένου να είναι βιώσιμες και ανταγωνιστικές. Η κοινωνική επιχειρηματικότητα τα τελευταία χρόνια συνεχώς αναπτύσσεται ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται και έντονο ενδιαφέρον εμπλοκής σε κοινωνικές επιχειρήσεις από μεγάλο αριθμό ατόμων (ευπαθών και μη ομάδων).

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να κάνει μία εισαγωγή στα ζητήματα της κοινωνικής οικονομίας, της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, της κοινωνικής ευθύνης και του κοινωνικού απολογισμού, προσεγγίζοντας θεωρητικά και πρακτικά τα ζητήματα που υπάρχουν σήμερα.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα είναι η πλήρης κατανόηση και εμπάθυνση σε έννοιες όπως η κοινωνική οικονομία, ο Τρίτος τομέας κ.τ.λ. , οι οποίες έχουν εισχωρήσει για τα καλά στην Διεθνή κοινωνία, στην Ευρώπη, στον χώρο της Ελλάδος και στην καθημερινότητα μας.

Βασικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η περαιτέρω ανάπτυξη του Τρίτου Τομέα στην Ελλάδα είναι επιβεβλημένη για την βελτίωση του κοινωνικό-οικονομικού τοπίου της χώρας, καθώς οι οντότητές του συμβάλλουν στην τοπική οικονομική ανάπτυξη και συνεπώς βελτιώνουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων σε τοπικές κοινωνίες. Αναδεικνύεται, επομένως, η αναγκαιότητα ανάπτυξης του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα, μέσω ενός κατάλληλου και ευνοϊκού πλαισίου, προκειμένου

να αποτελέσει όχι μόνο μια στρατηγική για την απασχόληση, αλλά και μια στρατηγική για την καταπολέμηση των διακρίσεων, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Τέλος και αναφορικά με τις επιχειρήσεις κρίνεται σκόπιμο αυτές να προβαίνουν σε δραστηριότητες Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, κοινωνικού απολογισμού και κοινωνικού ελέγχου, ώστε να είναι πιο παρελκυστικές στο αγοραστικό κοινό και στις τοπικές κοινωνίες και επωφελείς και για το περιβάλλον, τον πολιτισμό, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την καταπολέμηση του αποκλεισμού

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στην εργασία παρουσιάζονται διαδοχικά τα εξής θέματα μέσα από πέντε ολοκληρωμένες ενότητες:

- Η έννοια, η φιλοσοφία, ο σκοπός, τα χαρακτηριστικά, οι δραστηριότητες και οι δυνατότητες της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων στην απασχόληση και την ανάπτυξη.
- Η εξέλιξη του συγκεκριμένου τομέα στην Ευρώπη και στην Ελλάδα και για τις καλές ευρωπαϊκές και εθνικές πρακτικές.
- Η διαφορετικότητα της κοινωνικής από εκείνη της συμβατικής οικονομίας, των κοινωνικών επιχειρήσεων από τις συμβατικές επιχειρήσεις και τις ανάγκες που καλύπτουν οι πρώτες.
- Η χρησιμότητα και η σπουδαιότητα του τομέα και των κοινωνικών επιχειρήσεων στην κοινωνική συνοχή, απασχόληση, τοπική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, υπέρ της εξυπηρέτησης του ατόμου, της κοινωνίας και της οικονομίας, καθώς και στην καταπολέμηση του αποκλεισμού ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.
- Η έννοια της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (Ε.Κ.Ε.) και του Κοινωνικού Απολογισμού.

Μεταξύ των δραστηριοτήτων του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας αναφέρονται και αναλύονται επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, όπως:

1. Οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί
2. Οι αστικοί συνεταιρισμοί και οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί περιορισμένης ευθύνης για άτομα με ψυχοκοινωνικές ιδιαιτερότητες και δυσκολίες (Κοι.Σ.Π.Ε.)
3. Επιχειρηματικές συλλογικές πρωτοβουλίες που δημιουργήθηκαν ως αποτέλεσμα της κ.π. EQUAL ά κύκλου
4. Μη Κυβερνητικές οργανώσεις
5. Συνεταιριστικές τράπεζες κ.τ.λ.

Παράλληλα περιγράφεται και αναλύεται η κοινωνική οικονομία, όπως εμφανίζεται στην Ευρώπη, στη Διεθνή κοινότητα και στην Ελλάδα, με την κοινωνική επιχειρηματικότητα, τις θεσμοθετημένες μορφές κοινωνικών επιχειρήσεων και οργανισμών κοινωνικής οικονομίας και με καλές πρακτικές, καθώς και με τα προβλήματα, τις προοπτικές και τις υφιστάμενες σήμερα πολιτικές για τον τομέα αυτό.

Επιπλέον αναφέρονται ζητήματα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (Ε.Κ.Ε.) και Κοινωνικού Απολογισμού.

1. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πρώτο κεφάλαιο δίνεται έμφαση στους βασικούς εννοιολογικούς προσδιορισμούς που αφορούν την «κοινωνική οικονομία» και τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Επιπρόσθετα, εξετάζονται οι στόχοι που εξυπηρετεί το σύστημα και οι δραστηριότητες αυτού (επιχειρηματικές κυρίως), η «νέα» τάση που παρατηρείται στις χώρες της Ε.Ε. σχετικά με την οργάνωση και λειτουργία των οργανισμών του τρίτου συστήματος, καθώς και τα χαρακτηριστικά και τις αρχές των οργανισμών και κοινωνικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτόν.

1.2 Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

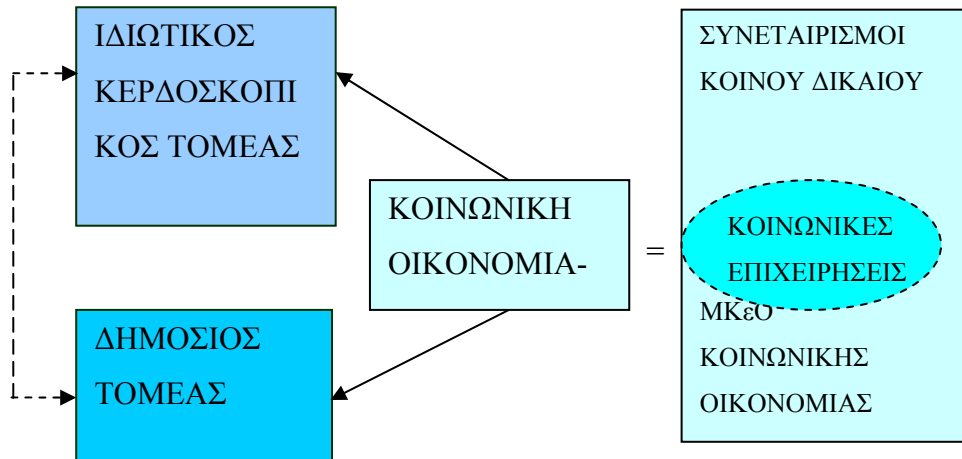
Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, η κρίση και ο μετασχηματισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας προκαλούν οδυνηρές επιπτώσεις στην καθημερινή ζωή των πολιτών, οι οποίοι αυτό-οργανώνονται αναπτύσσοντας συλλογικές πρωτοβουλίες στη βάση της αλληλεγγύης και της συνεργασίας, έχοντας ως κύριο στόχο την αντιμετώπιση των προβλημάτων και την κάλυψη αναγκών που δεν είναι σε θέση να καλύψουν ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας της οικονομίας.

Η σύγχρονη δομή της οικονομίας περιλαμβάνει:

- Τον δημόσιο τομέα, οποίος υποστηρίζει θεσμικά με υποδομές και επενδύσεις την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη,
- Την ιδιωτική οικονομία, τον ιδιωτικό τομέα που λειτουργεί στα πλαίσια της αγοράς,
- Την κοινωνική οικονομία

Η κοινωνική οικονομία, λειτουργεί μέσα από την δυνατότητα που υπάρχει για συλλογικά συστήματα, για εθελοντικές δράσεις, για κοινωνικές επιχειρήσεις και για

δράσεις που δεν λειτουργούν κερδοσκοπικά, αλλά αποδίδουν οικονομικά διαρθρωτικά, αποδίδουν σε πεδίο κοινωνικό αλλά και οικονομικό.

Διάγραμμα 1: Οριοθέτηση του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας σε σχέση με τους άλλους δύο τομείς (Πηγή : Defourny, 2004 και Μ. Μητροσύλη, 2007)

Ο Defourny οριοθετεί την έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας δίνοντας τον ακόλουθο ορισμό, ο οποίος χρησιμοποιείται στις περισσότερες χώρες και έχει ως εξής:

« Η κοινωνική Οικονομία περιλαμβάνει οικονομικές δραστηριότητες που αναλαμβάνονται από επιχειρήσεις και οργανισμούς, κοινωνίες αλληλοβοήθειας και σωματεία (ενώσεις), η ίδρυση και λειτουργία των οποίων διέπεται από τις ακόλουθες αρχές:

- Σκοπό έχουν κυρίως την παροχή υπηρεσιών προς τα μέλη τους ή την κοινωνία, παρά την επιδίωξη κέρδους,
- Έχουν ανεξάρτητη διοίκηση,
- Εφαρμόζουν δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων,
- Αποδίδουν προτεραιότητα στα άτομα και την εργασία έναντι του κεφαλαίου κατά την διανομή του εισοδήματος » (Defourny 2001)

Ένας άλλος ορισμός που χρησιμοποιείται πολύ συχνά για την κοινωνική οικονομία είναι: «Η Κοινωνική Οικονομία ή Τρίτος Τομέας αποτελεί το χώρο της οικονομίας που

βρίσκεται ανάμεσα στον Ιδιωτικό και το Δημόσιο τομέα της οικονομίας και στον οποίο διεξάγονται οικονομικές δραστηριότητες με οικονομικούς και κοινωνικούς σκοπούς και στόχους» (Χρυσάκης Μ, Ζιώμας Δ, Χατζαντώνης Δ, Καραμητροπούλου Ντ., 2002, σελ. 33- 38)

Σύμφωνα με την Ε.Ε., το τρίτο σύστημα αναφέρεται και περιλαμβάνει συνεταιρισμούς, εταιρείες αλληλοβοήθειας και ενώσεις αλλά και τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης δραστηριότητες των οποίων ανταποκρίνονται (με την παροχή υπηρεσιών και προϊόντων) σε κοινωνικές ακάλυπτες ανάγκες.

1.3. ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Στα μέσα του 19ου αιώνα εμφανίζονται οι πρώτες οργανώσεις κοινωνικής οικονομίας στις αναπτυγμένες οικονομικά χώρες με την μορφή συνεταιριστικών επιχειρήσεων, αλληλοβοηθητικών φορέων, μη κερδοσκοπικών ενώσεων και συλλογικών επιχειρήσεων, οι οποίες λειτουργούσαν με τη νομική μορφή του συνεταιρισμού ή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρίας.

Θα πρέπει να αναγνωρίσουμε τη διαφορούμενη έννοια της «κοινωνικής οικονομίας». Ο συνδυασμός των εννοιών αυτών, το ίδιο ευρείς, επιτρέπει στον καθένα να σχεδιάσει και να αναπτύξει την αντίληψή του για την κοινωνική οικονομία επιμένοντας άλλοτε στο κοινωνικό κομμάτι και άλλοτε στο οικονομικό. Παρόλο που οι όροι οι οποίοι υιοθετούνται από τα κράτη ποικίλουν, είναι σίγουρο ότι αναφέρονται όλοι στην ύπαρξη ενός «τρίτου τομέα» μεταξύ του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

Έτσι, η διάκρισή τους ως «Τρίτος τομέας» της οικονομίας είναι σχετικά πρόσφατη. Οι δραστηριότητες του τομέα καλύπτουν ανάγκες της κοινωνίας, τις οποίες δεν καλύπτει επαρκώς ούτε ο Δημόσιος τομέας (π.χ. φύλαξη παιδιών, ηλικιωμένων, πολιτιστικές δραστηριότητες κ.τ.λ.) ούτε ο Ιδιωτικός τομέας (π.χ. πολιτιστικές δραστηριότητες, «ηθικά» χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κ.τ.λ.).

Οι δραστηριότητες της κοινωνικής οικονομίας (επιχειρήσεις και οργανισμοί) μπορούν να ομαδοποιηθούν σε μεγάλες κατηγορίες, ανάλογα:

1. Είτε με το νομικό- θεσμικό καθεστώς (θεσμική προσέγγιση)
2. Είτε με τις κοινές αρχές που υπηρετούν (κανονιστική προσέγγιση)
(Κετζίετσοπούλου., 2004, σελ. 9)

1. Η ομαδοποίηση βάσει του Νομικού καθεστώτος περιλαμβάνει:

- Συνεταιρισμούς,
- Εταιρείες ή κοινωνίες αλληλοβοήθειας ,
- Σωματεία, ενώσεις, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς,
- Ιδρύματα, φιλανθρωπικές, εθελοντικές και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις ,
- Ταμεία αλληλασφάλισης ,
- Μη κερδοσκοπικές παραγωγικές επιχειρήσεις ,
- Αναπτυξιακές Συμπράξεις στα πλαίσια της κ.π. EQUAL και οργανισμού προώθησης της απασχόλησης (ιδιαίτερα στην Ιταλία, Γαλλία, Βρετανία και Ελλάδα) (Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 10-11).

2. Η ομαδοποίηση βάσει του σκοπού που υπηρετούν και των αρχών από τις οποίες διέπονται περιλαμβάνει:

- Τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες,
- Ενώσεις εθελοντικής εργασίας ,
- Οργανώσεις γειτονιάς,
- Κοινωνικές πρωτοβουλίες για την υγεία, την παιδεία, την κατοικία και οργανώσεις ενίσχυσης του τρίτου κόσμου,
- Εναλλακτικές - «ηθικές» - τράπεζες (Ναζάκης Χ., Πρακτικά συνεδρίου, Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου, 2005, σελ. 135).

Ορισμένες από αυτές τις οργανώσεις έχουν βαθιές ιστορικές ρίζες, άλλες είναι πιο πρόσφατες. Η προσέγγιση αυτή δίνει έμφαση στα χαρακτηριστικά και στις κοινές αρχές

που διέπουν τους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας, όπως: τη συλλογικότητα, τον εθελοντισμό, το συλλογικό όφελος, τη διαχειριστική αυτονομία και τις δημοκρατικές διαδικασίες. (Ε.Θ.Δ. Κοινωνικής Οικονομίας και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 10-11)

1.4. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Σκοπός των πρωτοβουλιών του Τρίτου τομέα είναι να παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται σε ανεκπλήρωτες ανάγκες της κοινωνίας (unmet needs), συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην τοπική ανάπτυξη και στην καταπολέμηση της ανεργίας, επειδή παράλληλα προσπαθούν να εντάξουν μειονεκτούντα άτομα στην αγορά εργασίας. Η έντονη ανάπτυξη των οργανισμών του τρίτου συστήματος, προήλθε κατ' αρχάς από τη κρίση του Κράτους Πρόνοιας που παρατηρήθηκε κατά τη δεκαετία του 1980 στην Ευρώπη και από την αυξανόμενη ανάγκη τόσο για κοινωνικές υπηρεσίες (π.χ. παιδικοί σταθμοί με συμμετοχή φυσικών προσώπων και Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Κέντρα για Ηλικιωμένους κ.ά.), όσο και για νέα πιστωτικά προϊόντα και υπηρεσίες υπέρ των ανέργων και των Μικρών Επιχειρήσεων (έτσι, π.χ. δημιουργήθηκαν οι «Ηθικές τράπεζες»).

Ο Τρίτος τομέας έχει προσελκύσει τελευταία το ενδιαφέρον τόσο της επιστημονικής κοινότητας, όσο και των πολιτικών που σχεδιάζουν παρεμβάσεις για βελτίωση της απασχόλησης. Για αυτό το λόγο, η Ε.Ε. προωθεί την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας ως ένα κεντρικό άξονα για την κοινωνική και οικονομική ευρωπαϊκή ανάπτυξη και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των τοπικών κοινωνιών (Κετζίτσοπούλου Μ., 2005, σελ. 14).

Οι στόχοι της Κοινωνικής Οικονομίας διαμορφώνονται όπως παρακάτω, βάσει μελετών και ερευνών:

Παράγει νέες θέσεις εργασίας, αξιοποιώντας υφιστάμενες και νέες πηγές απασχόλησης

- Συμβάλλει στην ανάπτυξη νέων οικονομικών τομέων
- Συμβάλλει στη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό των τοπικών αγορών (σε σχέση με την οργανωτική μορφή και την οικονομική δομή και διάρθρωση)

- Ανταποκρίνεται στην εξελισσόμενη δυναμική της προσφοράς και ζήτησης και συνδέεται με τις αλλαγές των τοπικών αναγκών, εξισορροπώντας την προσφορά και τη ζήτηση
- Συμβάλλει στην τόνωση της κατανάλωσης και την αύξηση των εισοδημάτων
- Ενδυναμώνει την απασχολησιμότητα διαφόρων ευάλωτων κοινωνικών ομάδων που είναι ή απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό
- «Χτίζει» το τοπικό «κοινωνικό κεφάλαιο» (άτομα, δραστηριότητες), ενισχύει την εμπλοκή – κινητοποίηση των τοπικών συντελεστών και των πολιτών, δημιουργεί σχέσεις εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης
- Προωθεί την κοινωνική συνοχή και ενδυναμώνει τον κοινωνικό ιστό σε τοπικό επίπεδο
- Συμβάλλει στη μείωση των γεωγραφικών ανισοτήτων και των τοπικών αποκλίσεων

[(Κετζετσοπούλου Μ. (2005, σελ. 14), ECOTEC (2001), Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003), Cambell M. (1999), Borgaza C., Olabe A. & Greffe X. (1999)]

1.5. Η ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Τα χαρακτηριστικά της Κοινωνικής Οικονομίας μπορούν να συνοψιστούν στα παρακάτω:

- Αντιμετώπιση του αποκλεισμού για Ομάδες με ανισότητες στην Αγορά εργασίας ,
- Δημιουργία δυνατοτήτων συνεχούς απασχόλησης (employment potential),
- Κινητοποίηση του τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου σε παραγωγικές πρωτοβουλίες (Human capital mobilization),
- Κάλυψη Αναγκών του κοινωνικού συνόλου που δεν καλύπτει ούτε το Κράτος, ούτε η Αγορά (unmet needs)» (E.M.E.S. EUROPEAN NETWORK, 2001).

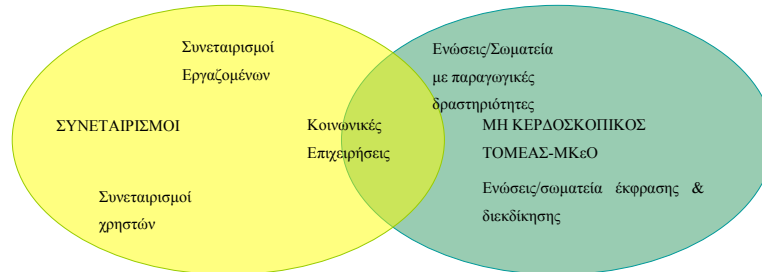
Οι βασικές αρχές που διαμόρφωσαν την Κοινωνική Οικονομία στον 19ο και 20ο αιώνα και συνεχίζουν ακόμη σήμερα να την χαρακτηρίζουν είναι οι εξής:

- Η ελεύθερη συμμετοχή,
- Η δημοκρατική διοίκηση: «ένα πρόσωπο, μια ψήφος»,
- Η δίκαιη (περιορισμένη) διανομή του πλεονάσματος,
- Το αδιαίρετο, ολικώς ή μερικώς, του ίδιου κεφαλαίου,
- Η αλληλεγγύη,
- Το προβάδισμα του ατόμου έναντι του κεφαλαίου,
- Η ανεξαρτησία απέναντι στο κράτος ή σε κάθε δημόσια συλλογικότητα.

1.6. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΕΑ

Οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας ή επιχειρήσεις της αλληλεγγύης, έχοντας ως χαρακτηριστικό την καινοτομία, επεκτάθηκαν σε νέα πεδία όπως σε υπηρεσίες γειννίας, αναδόμησης προβληματικών συνοικιών, βοήθειας ηλικιωμένων ατόμων και των ατόμων με ειδικές ανάγκες, επαγγελματικής ενσωμάτωσης ατόμων χαμηλού μορφωτικού επιπέδου καθώς και στο εμπόριο, την ηθική και αλληλέγγυα χρηματοδότηση, την περιβαλλοντολογική διαχείριση αποβλήτων κα. Η κοινωνική οικονομία απέβλεπε περισσότερο στην πραγματοποίηση των στόχων της κοινωνικής πολιτικής ή της πολιτικής της απασχόλησης. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες η ιδιαιτερότητα ως προς τη διαχείρισή τους, οδήγησε στη δημιουργία της προσδοκίας μιας ανώτερης δυνατότητας από εκείνης του Κράτους όσον αφορά στην παροχή υπηρεσιών γενικού οφέλους με πιο αποτελεσματικό τρόπο.

Ο Defourny σχηματοποιεί τα όρια της Κοινωνικής Επιχείρησης, τοποθετώντας τα στη διασταύρωση των συνεταιρισμών και των μη κερδοσκοπικών ενώσεων. Στο διάγραμμα που ακολουθεί αποτυπώνεται η σχέση των Κοινωνικών Επιχειρήσεων με τις άλλες μορφές οργάνωσης των δραστηριοτήτων της Κοινωνικής Οικονομίας.

Διάγραμμα 2 : Κοινωνικές Επιχειρήσεις και σχέση τους με άλλες μορφές οργάνωσης των δραστηριοτήτων της Κοινωνικής Οικονομίας (Πηγή: Defourny, 2004)

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι συλλογικές επιχειρήσεις, οι οποίες συνήθως λειτουργούν με τη νομική μορφή των Συνεταιρισμών, των Αστικών Μη Κερδοσκοπικών Εταιρειών (Α.Μ.Κ.Ε.), της Ο.Ε., της Ε.Ε., της Ε.Π.Ε. ή της Α.Ε. (οι οποίες πληρούν τις προϋποθέσεις και χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιχειρήσεων, καθώς και με την μορφή των επιχειρήσεων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Εταιρείες Λαϊκής Βάσης, Δημοσυνεταιριστικές επιχειρήσεις κ.τλ.). Η επικρατέστερη μορφή στην Ελλάδα είναι αυτή των Συνεταιρισμών και των Αστικών Μη Κερδοσκοπικών Εταιρειών (Α.Μ.Κ.Ε.)

1.7.ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις ή αλλιώς οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά και αρχές έτσι, όπως αυτά εντοπίζονται στη δοκιμαστική ενέργεια «Τρίτο σύστημα και απασχόληση», η οποία τέθηκε σε εφαρμογή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1997 και τον Ο.Ο.Σ.Α. Τα χαρακτηριστικά τους είναι τα παρακάτω:

- Η επιδίωξη, ταυτόχρονα, κοινωνικών και οικονομικών στόχων,
- Η οργάνωσή τους με επιχειρησιακό πνεύμα,
- Η ικανότητά τους να εφαρμόζουν δυναμικές και καινοτομικές λύσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας και του αποκλεισμού,
- Η συμβολή τους στην οικονομική ανάπτυξη που ενισχύει την κοινωνική συνοχή.

[Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2003), OECD, Social enterprises (1999), Borzaga C. & Defourny J. (επιμέλεια), 2001, σελ. 16-18].

Οι αρχές τους θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

Οικονομικού χαρακτήρα

- Η περιορισμένη κατανομή κερδών. Τα κέρδη των Κοινωνικών Επιχειρήσεων συνήθως επαναεπενδύονται στην επιχείρηση, ενώ καθορίζουν όρια όσον αφορά την ιδιοποίηση των κερδών.
- Η συνεχής δράση παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών (Η παροχή υπηρεσιών ή προϊόντων σε ανθρώπους σε συνεχή βάση αποτελεί το λόγο ύπαρξης των κοινωνικών επιχειρήσεων).
- Ο υψηλός βαθμός αυτονομίας. Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις, παρόλο που μπορεί να χρηματοδοτούνται από διάφορες πηγές, δημόσιες ή ιδιωτικές, έχουν διαχειριστική αυτονομία.
- Το οικονομικό ρίσκο. Η βιωσιμότητά τους εξαρτάται από τις προσπάθειες των μελών και των εργαζομένων να διασφαλίσουν επαρκείς πόρους και κέρδη και φυσικά από τη στρατηγική των επιχειρήσεων.

Κοινωνικού χαρακτήρα

- Η συλλογικότητα στη λήψη αποφάσεων. Το δικαίωμα λήψης αποφάσεων αφορά όλους τους μετόχους ή εταίρους.
- Η ποικιλομορφία της εταιρικής σύνθεσης. Προωθούν τη συμμετοχή στη σύνθεση και διαχείρισή τους πολλών ομάδων (εργαζομένων σε αυτές, εθελοντών, φυσικών και νομικών προσώπων, χρηστών, τοπικών φορέων και

προσωπικοτήτων, μη κερδοσκοπικών οργανισμών, φορέων της Τ.Α., συνεταιρισμών κ.τ.λ.).

- Η δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων
- Η προτεραιότητα που αποδίδουν στα άτομα και στην εργασία έναντι του κεφαλαίου (είναι εντάσεως εργασίας)
- Η εθελοντική εργασία και η συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες. (Στις κοινωνικές επιχειρήσεις τα μέλη εργάζονται για το τοπικό πληθυσμό ή για ομάδες που έχουν κοινά συμφέροντα, ενώ συνήθως συμπεριλαμβάνουν και εθελοντική συμμετοχή).

(Χρυσάκης Μ., Ζιώμας Δ., Καραμητροπούλου Ντ., Χατζαντώνης Δ., 2002, σελ. 33-38, Κετζετσοπούλου Μ., 2004, σελ. 12)

1.8. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΟΠΟΙΗΣΗΣ

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν σημαντικές προοπτικές απασχόλησης.

Οι τομείς αυτοί διακρίνονται στις εξής κατηγορίες δραστηριοτήτων:

- Στη βελτίωση της ποιότητας ζωής (κατ' οίκον παροχή υπηρεσιών, βελτίωση των στεγαστικών συνθηκών κ.τ.λ.),
- Στην περιβαλλοντική ανάπτυξη (διαχείριση αποβλήτων και υδάτων, διατήρηση των φυσικών περιοχών και πόρων κ.τ.λ.),
- Στην ανάπτυξη του πολιτισμού, αθλητισμού και των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας (διατήρηση πολιτιστικής κληρονομιάς, τοπική πολιτιστική ανάπτυξη),
- Στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, πληροφοριών και επικοινωνίας .

Σύμφωνα με τον Archambaut (1988, σελ. 90 & 1996, σελ. 235-238), οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην κοινωνική οικονομία αφορούν τους παρακάτω τομείς.

- Κοινωνικές υπηρεσίες (για παιδιά, ηλικιωμένους, Α.Μ.Ε.Α.)
- Εκπαίδευση, έρευνα

- Υγεία
- Περιβάλλον / Διατροφή
- Τοπική Ανάπτυξη, Κατοικία
- Υποστήριξη δικαιωμάτων
- Αφιλοκερδείς δραστηριότητες
- Επαγγελματικά σωματεία, συλλόγους και συνδικάτα
- Μη Κυβερνητικές οργανώσεις
- Συνεταιριστικές ή «ηθικές» τράπεζες

1.9. ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΝΑΝΤΙ ΣΤΙΣ ΣΥΜΒΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Οι διαφορές των κοινωνικών επιχειρήσεων από τις συμβατικές επιχειρήσεις είναι:

- Οι στόχοι είναι κοινωνικοί και οικονομικοί, σε αντίθεση με τον Ιδιωτικό τομέα, ο οποίος στοχεύει πρώτιστα στο κέρδος και αφορούν:
- Την καταπολέμηση του αποκλεισμού
- Τη δημιουργία απασχόλησης
- Την κινητοποίηση του ανθρώπινου παράγοντα, με απώτερο σκοπό την προσωπική, επαγγελματική και τοπική ευημερία και κοινωνική συνοχή.
- Οι κοινωνικές επιχειρήσεις, είναι αυτοδιαχειριστικές, μη κερδοσκοπικός, ανθρωποκεντρικός, συλλογικός
- Οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να δραστηριοποιηθούν σε όλους τους τομείς που σήμερα δεν αναγνωρίζουν ούτε το κράτος ούτε οι οργανώσεις των ανθρώπων με αναπηρίες ούτε οι ιδιωτικές επιχειρήσεις.
- Οι ανάγκες που καλύπτουν είναι υπέρ της εξυπηρέτησης τόσο του ατόμου, όσο και της κοινωνίας ακόμα και σε τομείς όπου οι ανάγκες είναι ακάλυπτες (περιβάλλον, πρόνοια κ.τ.λ.)

2. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΕ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα γίνει μία περιγραφή της ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, πως διαμορφώνεται η κατάσταση σήμερα, δηλαδή τι ανάγκες καλύπτει και το αν η κοινωνική οικονομία μπορεί να αποτελέσει μία εναλλακτική αναπτυξιακή προοπτική, μέσα από την ανάπτυξη βιώσιμων επιχειρήσεων και οργανισμών.

2.2 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Η αύξηση των ποσοστών της ανεργίας και της φτώχειας στην Ευρώπη είχε ως αποτέλεσμα μεταξύ άλλων και την εμφάνιση νέων μορφών κοινωνικών επιχειρήσεων καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και φορέων καινοτομιών, ως αντιστάθμισμα κάλυψης νέων αναγκών, ενόψει μάλιστα της αδυναμίας των κρατών να σχεδιάσουν αποτελεσματικές πολιτικές.

Η παρατεταμένη κρίση του Κράτους Πρόνοιας επέτρεψε την άνοδο μιας νέας μορφής κοινωνικής οικονομίας επονομαζόμενη «οικονομία της αλληλεγγύης». Μιλάμε λοιπόν για μια μορφή κοινωνικής οικονομίας προσανατολιζόμενης στις πρωτοβουλίες εκείνες που αφορούν στην τοπική ανάπτυξη, στην επανενσωμάτωση μακροχρόνια ανέργων και στην καταπολέμηση του αποκλεισμού.

Ο όρος Κοινωνική οικονομία - «Economic social», έχει τις ρίζες του στη Γαλλία. Αργότερα, στα μέσα της δεκαετίας του 1970 και 1980, υπήρξε μεγάλο επιστημονικό ενδιαφέρον για τον τομέα της κοινωνικής οικονομίας και άρχισε ο τομέας να οριοθετείται από τον Ο.Ο.Σ.Α., το Ευρωπαϊκό δίκτυο E.M.E.Σ. και άλλους μεγάλους

οργανισμούς στη Διεθνή κοινότητα. Ανάλογες προσπάθειες έγιναν και στις Η.Π.Α. από το 1976 (Χρυσάκης Μ. & Ζιώμας Δ. κ.ά., 2002, σελ. 31-32)

Στην Ευρώπη, οι πρώτες επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας άρχισαν να εμφανίζονται στις αρχές του 1970-1980. Οι κοινωνικές εταιρείες αναπτύχθηκαν για να καλύψουν κοινωνικές ανάγκες, τις οποίες δεν μπορούσε να τις καλύψει ούτε ο κρατικός τομέας, ούτε ο ιδιωτικός τομέας (στην πρόνοια, εκπαίδευση, υγεία, πολιτισμό, ψυχαγωγία). Έτσι άρχισε να πρωτοεμφανίζεται ένας νέος τομέας, ο «τρίτος τομέας», «τομέας της εναλλακτικής οικονομίας», κ.τ.λ.

Πράγματι, στην Ευρώπη έχει αναπτυχθεί τα τελευταία είκοσι χρόνια ένας ιδιαίτερα ευρύς προβληματισμός για το ρόλο, τη σπουδαιότητα και ωφελιμότητα της κοινωνικής οικονομίας. Επίσης υιοθετήθηκε σε όλη την Ε.Ε., στα πλαίσια της κοινοτικής πρωτοβουλίας Equal α και β' κύκλου (2001-2008), ειδικό μέτρο και δράσεις για την κοινωνική επιχειρηματικότητα, ενώ, στα πλαίσια της Equal α κύκλου, το 2005 πραγματοποιήθηκαν και Ευρωπαϊκά συνέδρια για την κοινωνική οικονομία τόσο στην Αθήνα όσο και στην Πράγα.

Μέσα από την Equal αναπτύχθηκαν ιδιαίτερα σημαντικές πρωτοβουλίες, επιχειρηματικές, αναπτυξιακές, χρηματοπιστωτικές, οι οποίες συσπειρώνουν εξαιρετικό ανθρώπινο δυναμικό, δημιουργούν απασχόληση, προσφέρουν νέα καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες, ενώ διέπονται από τα χαρακτηριστικά των πρωτοβουλιών κοινωνικής οικονομίας (αλληλεγγύη, εξυπηρέτηση της κοινότητας, περιορισμένο επανεπενδύμενο στην επιχείρηση κέρδος, εθελοντική συμμετοχή κ.τ.λ.).

Όλα τα παραπάνω αποδεικνύουν τη συνεχή ανάπτυξη, εξέλιξη και προοπτικές του Τρίτου Τομέα σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο.

2.3. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗ

Η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, συνδυάζει το πλεονέκτημα της προσφοράς νέων αγαθών και υπηρεσιών για καλύτερη ποιότητα ζωής και της δημιουργίας νέων

θέσεων εργασίας και καταπολέμησης της ανεργίας. Γι' αυτόν τον λόγο τα τελευταία είκοσι χρόνια η Ε.Ε. και η Διεθνή κοινότητα δείχνει μεγάλο ενδιαφέρον στον συγκεκριμένο τομέα.

Η συνεισφορά του μάλιστα στην απασχόληση είναι ιδιαίτερα σημαντική στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών και εκτιμάται ως εξής: Γαλλία 29%, Γερμανία 23%, Ιταλία 25% (“Eurostat Statistics”, εφημερίδα ARIES, “3rd sector”, Newsletter, τεύχος 1, 2 Νοέμβριος, Δεκέμβριος 1998).

Στη Λατινική Αμερική επίσης και κυρίως στη Βραζιλία και Αργεντινή, τα τελευταία χρόνια, καθημερινά πολλαπλασιάζονται οι αυτό-διαχειριζόμενες επιχειρήσεις από άτομα που αντιμετώπιζαν υπό-απασχόληση και κακές αμοιβές. Το 2007, ο πρόεδρος Τσάβες ανακοίνωσε την υπαγωγή μεγάλων πετρελαϊκών μονάδων σε καθεστώς συνεταιριστικής και αυτό-διαχειριζόμενης λειτουργίας, στις οποίες συμμετέχει το κράτος και εργαζόμενοι και στις οποίες πλέον οι εργαζόμενοι σύμφωνα με ομολογίες τους βρίσκονται σε πολύ καλύτερη θέση.

Στις αρχές του 1990 το μοναδικό κράτος μέλος με ειδική νομοθεσία, όσον αφορά στις κοινωνικές επιχειρήσεις, ήταν η Ιταλία.

Το 1995 το Βέλγιο συνέταξε σχετικό νόμο και αργότερα ακολούθησαν η Γαλλία, Πορτογαλία, Φινλανδία και Λιθουανία.

Στη Γερμανία θεσπίστηκε νόμος για τις επιχειρήσεις οι οποίες απασχολούσαν άτομα με βαριές αναπηρίες. Σε πολλές άλλες χώρες αναπτύσσεται ακόμη σχετικός διάλογος ως προς τη δυνατότητα θέσπισης νόμων όπως:

Στο Ηνωμένο Βασίλειο υπάρχουν κοινωνικές επιχειρήσεις στον τομέα παραγωγής βιολογικών προϊόντων, προστασίας του περιβάλλοντος, παροχής προσωπικών υπηρεσιών, με στόχο την καταπολέμηση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης αναθερμάνθηκε το ενδιαφέρον για τα κέντρα

επιχειρηματικότητας της Κοινότητας (community businesses) τα οποία αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την προσφορά κοινωνικών υπηρεσιών και απασχόλησης.

Στην Ολλανδία στο ίδιο μοντέλο οργάνωσης συστήνονται συνοικιακές αναπτυξιακές επιχειρήσεις ή συμπράξεις, με αντικείμενο προσανατολιζόμενο στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ποιότητα της ζωής των πολιτών.

Στη Σουηδία υπάρχουν κοινωνικοί συνεταιρισμοί στους τομείς της εκπαίδευσης ενηλίκων, της ψυχαγωγίας, του πολιτισμού, της παροχής προσωπικών υπηρεσιών κυρίως σε άτομα με ειδικές ανάγκες.

Το Φινλανδικό μοντέλο συστήνει εργατικούς συνεταιρισμούς με σκοπό την παροχή υπηρεσιών κατάρτισης και κοινωνικών υπηρεσιών. Ενισχύουν το αίσθημα του εθελοντισμού και δημιουργούν προϋποθέσεις ενσωμάτωσης κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων για ένταξή τους στην αγορά εργασίας.

Στην Αυστρία η κοινωνική οικονομία εμφανίζεται με την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και ειδικότερα στη φροντίδα των παιδιών στο σπίτι από υπεύθυνους (child-minder). Το 80% των μελών αυτών των ομάδων είναι κυρίως άτομα με ειδικές ομάδες.

Στην Ιρλανδία δημιουργούνται αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί και συνεταιρισμοί για άτομα με ψυχοκοινωνικές δυσκολίες. Σε αυτούς συμμετέχουν ποικίλοι εταίροι, όπως ΜΚΟ, κοινωνικές επιχειρήσεις, πιστωτικές ενώσεις, τοπικοί αναπτυξιακοί οργανισμοί.

Στο Λουξεμβούργο έχουν συσταθεί οργανισμοί ενσωμάτωσης μέσω οικονομικών δραστηριοτήτων με στόχο την ένταξη γυναικών και μακροχρόνια ανέργων στην αγορά εργασίας. Δραστηριοποιούνται κυρίως στους τομείς του πολιτισμού, της εργασιακής ενσωμάτωσης, της γεωργίας, του περιβάλλοντος.

Στη Γερμανία, ως συνέπεια της κρίσης της ανεργίας, έχουν αναπτυχθεί πρωτοβουλίες εργασιακής ενσωμάτωσης και δημιουργίας θέσεων εργασίας. Στόχος τους είναι η ενεργοποίηση του κοινωνικού κεφαλαίου και η καταπολέμηση της ανεργίας

προσφέροντας εκπαιδευτικά προγράμματα και ευκαιρίες για απασχόληση ορισμένου χρόνου.

Στη Γαλλία αναπτύσσονται πρωτοβουλίες εργασιακής ενσωμάτωσης ευάλωτων οικονομικά και κοινωνικά ομάδων με τη μορφή τοπικών κυρίως συνδέσμων (regies de quartier) καθώς και παροχής προσωπικών υπηρεσιών κοινωνικού σκοπού (σε παιδιά, ηλικιωμένους) με ιδιαίτερη δραστηριοποίηση εθελοντών (γονέων, εκπαιδευτικών).

Στο Βέλγιο αναπτύσσονται κυρίως πρωτοβουλίες «επιχειρήσεων κοινωνικού σκοπού» με το Νόμο του 1995. «Σε άλλες περιοχές του Βελγίου θεσμοθετήθηκαν επιχειρήσεις Κατάρτισης μέσω της Απασχόλησης καθώς και επιχειρήσεις Ενσωμάτωσης στην Απασχόληση, οι οποίες έχουν σαν στόχο την ενσωμάτωση άνεργων ατόμων στην αγορά εργασίας παρέχοντας συμβόλαια απασχόλησης. «Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας», ό.π., 2002.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προσφέρονται στο πλαίσιο μιας από τις μελέτες της δοκιμαστικής ενέργειας της E.E. – CIRIEC 2000, το τρίτο σύστημα προσφέρει 8.880.000 θέσεις πλήρους απασχόλησης στο σύνολο των οργανισμών στις χώρες της E.E. (ο Τρίτος τομέας προσδιορίζεται με βάση το νομικό καθεστώς των οργανώσεων και περιλαμβάνονται οι συνεταιρισμοί, τα αλληλοβοηθητικά ταμεία, ενώσεις και ιδρύματα).

Ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει το 6,6% περίπου της συνολικής απασχόλησης και αντιστοιχεί στο 7,9% της μισθωτής απασχόλησης. Η μεγαλύτερη συμμετοχή στην απασχόληση του τρίτου τομέα παρουσιάζουν οι ενώσεις (το 71% της συνολικής απασχόλησης του τομέα), οι συνεταιρισμοί (το 25,7%) και τα ταμεία αλληλασφάλισης (το 3,1%).

Η συμμετοχή των οργανισμών του τρίτου τομέα στην συνολική απασχόληση ποικίλλει ανάμεσα στις Ευρωπαϊκές χώρες. Σύμφωνα με τη μελέτη του Ciriec, οι οργανισμοί αυτοί συμβάλλουν από το 1 έως 2,5% στη συνολική απασχόληση στην Ελλάδα και την Πορτογαλία και φθάνει έως και 12,5% και 14,3% σε Δανία και Ιρλανδία

Σε Διεθνές και Ευρωπαϊκό επίπεδο αναπτύσσεται και μία άλλη ιδιαίτερα σημαντική δραστηριότητα της κοινωνικής οικονομίας, οι εναλλακτικές πιστώσεις, τις οποίες αναπτύσσουν εναλλακτικοί χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί. Είναι οργανισμοί που προσφέρουν σε ιδιώτες και επιχειρήσεις εναλλακτικά χρηματοδοτικά προϊόντα (δάνεια με ευνοϊκές ρυθμίσεις, Μικροπιστώσεις, καταθετικά προϊόντα, Funds κ.ά.), με παράλληλη παροχή και υποστηρικτικών υπηρεσιών (επιχειρηματική υποστήριξη, εκπαίδευση, προβολή, παρακολούθηση κ.τ.λ.). Οι οργανισμοί αυτοί έχουν κυρίως κοινωνικούς στόχους, ήτοι υποστηρίζουν επιχειρήσεις που σέβονται ή δραστηριοποιούνται στο περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη, απασχολούν άτομα αποκλεισμένα, αναπτύσσουν επενδύσεις με κοινωνική υπευθυνότητα (Εφημερίδα Καθημερινή, 14-8-2006 & 5-11-2006).

Στο χώρο της εναλλακτικής πίστωσης, δραστηριοποιούνται περίπου 800 εναλλακτικοί χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και ως επί το πλείστον συνεργάζονται με επιχειρήσεις που έχουν κοινωνικούς σκοπούς.

Ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων οργανισμών είναι τα παρακάτω:

- Η Διεθνής Ένωση Οργανισμών Κοινωνικής Χρηματοδότησης [(International Association of Investors in the social Economy) (INAISE)],
- Παγκόσμια Τράπεζα Γυναικών (World Women Banking),
- Deutsche Bank,
- Triodos Bank και η Charity Bank στη Μεγάλη Βρετανία,
- Banka Ethica στην Ιταλία ,
- Η Unicef.

Στα πλαίσια των εναλλακτικών πιστώσεων και της κοινωνικής οικονομίας, προωθείται από τα Ηνωμένα Έθνη, από το 1974 και μετά σε παγκόσμιο επίπεδο, η Μικροπίστωση Γυναικών για ανάπτυξη Μικρών συλλογικών επιχειρήσεων.

Η Μικροπίστωση αποτελεί μία σοβαρότατη πολιτική, στρατηγική και μηχανισμό καταπολέμησης της φτώχειας και δημιουργίας εισοδήματος με τη στήριξη κυρίως

γυναικών για δημιουργία συλλογικών επιχειρήσεων, μέσα από τη διάθεση μικροδανείων και την παροχή υποστηρικτικών ενεργειών (κατάρτιση, οικονομικοτεχνική στήριξη, προβολή και παρακολούθηση της επιχείρησης) (Εφημερίδα Καθημερινή, 5/11/06, Εφημερίδα Τα Νέα, 11-12-06).

Η Μικροπίστωση ξεκίνησε από τη Grameen Bank, το 1974 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, με τη δημιουργία πλέον ενός επιχειρηματικού κοινωνικού κολοσσού της Τράπεζας Grameen Bank, συνεταιριστικής τράπεζας. Στη Grameen Bank οι δανειζόμενες γίνονται υποχρεωτικά μέλη, ενώ προαπαιτούμενο για την λήψη του μικροδανείου είναι η σύσταση ομάδας, τα μέλη της οποίας θα δημιουργήσουν συλλογική επιχείρηση. Για τα δάνεια δεν απαιτούνται εμπράγματα εγγυήσεις, παρά μόνο σύσταση ομάδας και εγγύηση μεταξύ των μελών, ενώ η μεθοδολογία δανειοδοτικής υποστήριξης στηρίζεται στην επίσκεψη της τράπεζας στους/στις δανειοδοτούμενους/ες και όχι το αντίθετο, το οποίο ως πρακτική εφαρμόζεται από τις εμπορικές και συμβατικές τράπεζες. Μέχρι σήμερα 100.000.000 φτωχοί, εκ των οποίων το 97% γυναίκες έχουν βγει από τη φτώχεια με τη δημιουργία επιχειρήσεων (Yunus M., 1998, σελ. 204)

Έτσι, οι κοινωνικές επιχειρήσεις, όπως η τράπεζα Grameen και οι επιχειρήσεις που υποστηρίζονται από αυτή, κάλλιστα μπορούν να είναι επιτυχημένες και ωφέλιμες οικονομικά και κοινωνικά.

Εξαιρετικές εφαρμογές Μικροπίστωσης στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας, επιδεικνύουν επίσης οι παρακάτω εναλλακτικοί χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί.:

- Η Παγκόσμια Τράπεζα Γυναικών (Women World Banking), με κέντρο την Αμερική και παραρτήματα σε όλη την Ευρώπη, Αφρική και Ασία ,
- Η Διεθνής Ένωση Οργανισμών Κοινωνικής Χρηματοδότησης (International Association of Investors in the social Economy) (INAISE) ,
- Ο Μικροπιστωτικός οργανισμός «Hand in Hand», με στόχο την δημιουργία θέσεων εργασίας, με την ανάπτυξη επιχειρήσεων από άνεργους ,
- Στην Ελλάδα αναπτύχθηκε για πρώτη φορά η Μικροπίστωση (2003) από την Συνεταιριστική Τράπεζα Ιωαννίνων, στα πλαίσια της κ.π. Equal, έργο DIONI II

και στοχεύει παρομοίως στην υποστήριξη εν δυνάμει και υπαρχόντων επιχειρηματιών για την ανάπτυξη επιχειρήσεων.

2.4. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όσον αφορά στην Ελλάδα κοινή διαπίστωση είναι ότι οι δραστηριότητες του τομέα της κοινωνικής οικονομίας δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες και οι οποιοσδήποτε προσπάθειες που γίνονται τα τελευταία χρόνια από διάφορους φορείς προσκρούουν, μεταξύ άλλων, στην έλλειψη ενός κατάλληλου και ευέλικτου πλαισίου για τη θεσμική, διοικητική και χρηματοδοτική στήριξη των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται στον τομέα αυτό.

Ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας στη χώρα μας δεν έχει αναγνωριστεί ως διακριτός τομέας, μολονότι δραστηριοποιείται σε αυτόν ένας σημαντικός αριθμός φορέων, οι οποίοι εντάσσονται στον τρίτο τομέα, όπως γυναικείοι συνεταιρισμοί, συνεταιριστικές τράπεζες, εθελοντικές οργανώσεις, μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, άλλες νομικές μορφές επιχειρήσεων με κοινωνικούς σκοπούς.

Γενικότερα, η ελληνική κοινωνία στο σύνολό της εξακολουθεί να εντάσσει τέτοιου τύπου πρωτοβουλίες σε μια «φιλανθρωπικού χαρακτήρα» προσέγγιση. Αυτό επιβεβαιώνεται επίσης από το γεγονός ότι ο τομέας αυτός δεν εμφανίζεται σε καμία από τις επίσημες στατιστικές ως διακριτή κατηγορία

Στην Ελλάδα συγκεκριμένα, ο τρίτος τομέας φαίνεται να απασχολεί 68.770 άτομα που αντιπροσωπεύει μόλις το 1,8% της συνολικής απασχόλησης ή το 3,3% της μισθωτής απασχόλησης. Το ποσοστό απασχόλησης (ανάλογα με τη νομική μορφή των οργανισμών), επιπροσθέτως, διαφέρει ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες, στις οποίες ιδιαίτερη παρουσία έχουν οι συνεταιρισμοί, οι οποίοι συναντώνται ως κυρίαρχη μορφή κ.ε. σε πολλές χώρες (Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Σουηδία, Ιρλανδία, Γερμανία, Δανία, Λουξεμβούργο, Αυστρία, Ενωμένο Βασίλειο, Βέλγιο, Ελλάδα και Γαλλία.) (Κετζετσοπούλου Μ., 2005, σελ. 11-15, Χατζαντώνης Δ., Ευρωπαϊκό συνέδριο Κοινωνικής οικονομίας Equal, 2005)

Παρόλο που στην Ελλάδα παρατηρείται σημαντικό κενό στην προσφορά κοινωνικών υπηρεσιών και ευρύτερα υπηρεσιών σχετικών με την ποιότητα ζωής και συνεπώς, μεγάλη ανάγκη για υπηρεσίες που θα μπορούσαν να προσφερθούν από τον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας, ο συγκεκριμένος τομέας δεν έχει αναπτυχθεί όσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κυρίως λόγω της έλλειψης πληροφόρησης και αδιαφορίας της ελληνικής κοινωνίας, της έλλειψης θεσμικού και χρηματοδοτικού πλαισίου, που συνεπάγονται μη αναγνώριση, μη πιστοποίηση και μη χρηματοδότηση των φορέων κοινωνικής οικονομίας από το κράτος, το οποίο απλά παρατηρεί και εξυπηρετείται από τις εθελοντικές πρωτοβουλίες, διότι έτσι, παράγεται απλήρωτη και ανασφάλιστη εργασία. (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 11).

Φωτεινή εξαίρεση αποτελεί το 4ο Κ Π.Σ., το οποίο, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και μετά από πιέσεις αρμοδίων φορέων κοινωνικής οικονομίας, περιλαμβάνει δράσεις υποστήριξης των κοινωνικών επιχειρήσεων. Άξιες λόγου είναι και οι προσπάθειες αυτό-οργάνωσης και κινητοποίησης των πολιτών της χώρας, οι οποίες ωστόσο δεν είναι το ίδιο έντονες, όπως στην υπόλοιπη Ευρώπη .

Παρ' όλα, όμως, τα ανωτέρω προβλήματα και τις ελλείψεις του τομέα στην Ελλάδα, τα τελευταία είκοσι χρόνια παρατηρείται έντονη δραστηριοποίηση στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας, στο οποίο δραστηριοποιούνται, κυρίως

- Αστικοί και Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί,
- Γυναικείοι συνεταιρισμοί,
- Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΗ.ΚΥ.Ο.),
- Σωματεία (πολιτιστικά, περιβαλλοντολογικά, γυναικεία κ.ά.),
- Α.Μ.Κ.Ε.,
- Δημοτικές επιχειρήσεις και Κοινοφελή Ιδρύματα,
- Σημαντική είναι αναντίρρητα και η ανάπτυξη των Γυναικείων Συνεταιρισμών. (Από την έκθεση VOLMED-HELLAS, όπως παρουσιάζεται στο Χρυσάκης Μ. κ.ά., 2000, σελ. 53).

Γενικά και στην Ελλάδα, όπως και σε όλη την Ευρώπη και τη Διεθνή κοινότητα, υπάρχει ευχάριστη άνθιση δραστηριοτήτων του Τρίτου τομέα, με σκοπούς κοινωνικούς (προσφορά κοινωνικού, πολιτιστικού και παραγωγικού έργου), οι οποίες και εργασία δημιουργούν και στην τοπική ανάπτυξη συμβάλλουν (Οδηγός Προβολής προϊόντων και Υπηρεσιών Γυναικείων Συνεταιρισμών και Κοινωνικών Επιχειρήσεων, 2005, Trade Houses DIONI II, ο οποίος διατίθεται στα Κ.Ε.Ε.»).

2.5 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

Μία παράλληλη κοινωνία μέσα στην κυρίαρχη, μέσα από ένα νέο πολιτικό σχεδιασμό και με δραστηριοποιούμενους και ενεργούς πολίτες, σε μικρής κλίμακας αυτοδιαχειριζόμενες κοινότητες, με εθελοντικές παράλληλες δραστηριότητες, με τη χρήση των νέων τεχνολογιών, τη χρήση σύγχρονων και εξειδικευμένων υποδομών (δίκτυα, δομές, νέα χρηματοδοτικά εργαλεία, δίκτυα πληροφόρησης) και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (φωτοβολταϊκά, ανεμογεννήτριες κ.τ.λ.).

Συνεπώς, από τους δραστηριοποιημένους στον τομέα φορείς και την επιστημονική κοινότητα, προτείνονται συνολικά μέτρα πολιτικής (θεσμικά, νομοθετικά, χρηματοδοτικά) και παράλληλα, κινητοποίηση και εγρήγορση της κοινωνίας και των αποκλεισμένων ατόμων, οι οποίοι προσδοκούν μία άλλη ποιότητα ζωής με εργασία και μη εκμετάλλευση (Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας και Υπ. Απασχόλησης, Προτάσεις πολιτικής, 2005, σελ. 6-20).

Πράγματι, ο Τρίτος τομέας αποτελεί ένα άκρως ελπιδοφόρο πεδίο για την αντιμετώπιση προβλημάτων που απορρέουν από την πρόσφατη εξέλιξη των κοινωνικών και οικονομικών συστημάτων. Η διεθνής εμπειρία έχει αποδείξει ότι οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας είναι σε θέση να παρέχουν «ευφυείς» λύσεις στις κοινωνικές και άλλες ανάγκες σε τοπική ή εθνική κλίμακα, που δεν καλύπτονται από το κράτος ή την αγορά. Σε όλες τις χώρες, στις οποίες λειτουργεί η κοινωνική οικονομία ή «οικονομία της αλληλεγγύης», εξυπηρετεί πρωτίστως τα άτομα που αναζητούν πρακτικές και

άμεσες απαντήσεις στις δυσκολίες της καθημερινής ζωής, με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι (απασχόληση, διατροφή, υγεία, οικονομική αβεβαιότητα, στέγη κ.ά.).

Παράλληλα, σε μία περίοδο κρίσης στην αγορά εργασίας, ο τρίτος τομέας αποτελεί δυνητική πηγή απασχόλησης, ιδιαίτερα για τα άτομα που βρίσκονται ή κινδυνεύουν από κοινωνικό και εργασιακό αποκλεισμό (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 9).

Εφόσον διαμορφωθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του τρίτου τομέα τα θετικά αποτελέσματα και επιπτώσεις του τρίτου συστήματος στην απασχόληση, ανάπτυξη και κοινωνική συνοχή είναι σημαντικά.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία και την Ευρωπαϊκή εμπειρία, εντοπίζονται τρεις πρωταρχικοί στόχοι και κατ' επέκταση, αποτελέσματα για τις πρωτοβουλίες του τρίτου τομέα.

- Ένταξη στην αγορά εργασίας ατόμων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες
- Διάθεση στην αγορά νέων αγαθών ή υπηρεσιών
- Προώθηση της τοπικής ανάπτυξης [Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2003)]

Οι περισσότεροι οργανισμοί του Τρίτου τομέα καλύπτουν ταυτόχρονα και τους τρεις στόχους, εάν και πρωταρχικός στόχος τους είναι η ενσωμάτωση ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων στην αγορά εργασίας. Η έμφαση αυτή στην επαγγελματική ένταξη αντιστοιχεί στη βασική τάση που χαρακτηρίζει την εξέλιξη της κοινωνικής οικονομίας τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, την προσπάθεια δηλαδή της κοινωνικής οικονομίας να αντιμετωπίσει την υψηλή ανεργία. προσπάθεια που υποστηρίζεται από τα θεσμικά όργανα της Κοινότητας και από την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης.

Οι σχετικές μελέτες που έχουν γίνει για το τρίτο σύστημα, πιστοποιούν ότι η προσέγγιση του τρίτου συστήματος παρουσιάζει μία σειρά από πλεονεκτήματα συγκριτικά με το δημόσιο ή το ιδιωτικό κερδοσκοπικό τομέα και «παράγει» μία σειρά από θετικά αποτελέσματα τόσο σε σχέση με την απασχόληση, όσο και με άλλες

σημαντικές πλευρές της κοινωνικής και οικονομικής ζωής σε τοπικό κυρίως επίπεδο, όπως την ανάπτυξη νέων οικονομικών τομέων, την τοπική ανάπτυξη, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των τοπικών πληθυσμών, την ενίσχυση των κοινωνικών δεσμών και της κοινωνικής συνοχής, την τόνωση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας.

Συγκεκριμένα, το τρίτο σύστημα παρουσιάζει ορισμένα σημαντικά πλεονεκτήματα συγκριτικά με το δημόσιο τομέα και τις κερδοσκοπικές επιχειρήσεις και δημιουργεί τις παρακάτω θετικές επενέργειες:

- Ο Τρίτος τομέας παρέχει θέσεις εργασίας σε ευάλωτες ομάδες και μειονεκτούντα άτομα, τα οποία αντιμετωπίζουν μεγάλη δυσκολία πρόσβασης στην απασχόληση.
- Ο τομέας συμβάλλει στην τοπική ανάπτυξη, στην ενίσχυση των τοπικών θεσμών, στην αξιοποίηση διαφόρων πόρων, στην εξεύρεση καινοτομικών εργαλείων και πρακτικών για την επίτευξη των στόχων του.
- Ο Τρίτος τομέας συνήθως καλύπτει τοπικές ανάγκες, οι οποίες δεν καλύπτονται από το δημόσιο ούτε από το κερδοσκοπικό ιδιωτικό τομέα, παρέχοντας υπηρεσίες που συχνά θεωρούνται ως μη κερδοσκοπικές και δεν προσελκύουν το ενδιαφέρον του ιδιωτικού τομέα. Η εμπειρία δείχνει ότι οι οργανισμοί του τρίτου τομέα απευθύνονται σε διάφορες κατηγορίες αγορών.
 - Κατ' αρχάς, απευθύνονται σε αγορές, στις οποίες η προσφορά δημόσιων κοινωνικών υπηρεσιών είναι ανεπαρκής ή δεν υπάρχει.
 - Απευθύνεται επιπροσθέτως σε τμήματα της αγοράς που δεν ελκύουν το ενδιαφέρον του ιδιωτικού κερδοσκοπικού τομέα.
 - Τέλος, υπάρχουν και οι παραδοσιακές αγορές, όπου οι οργανισμοί του τρίτου συστήματος μπορούν να ανταγωνισθούν λόγω της ευέλικτης και εξατομικευμένης παροχής αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και με την τόνωση της ζήτησης που μπορούν να προκαλέσουν οι οργανισμοί αυτοί.
- Οι οργανισμοί του Τρίτου τομέα προσπαθούν να κινητοποιήσουν και να αξιοποιήσουν την εθελοντική εργασία και το γεγονός αυτό μειώνει το κόστος των δραστηριοτήτων για το κοινωνικό σύνολο.
- Οι οργανισμοί του τρίτου συστήματος βρίσκονται κοντά στους χρήστες, δε διέπονται από γραφειοκρατικές και δεν υποχρεούνται να μεγιστοποιήσουν τα

κέρδη και συνεπώς, αναπτύσσουν σχέσεις εμπιστοσύνης με το τοπικό πληθυσμό.

- Οι οργανισμοί του τρίτου συστήματος συμβάλλουν σημαντικά στη βελτίωση της ποιότητα ζωής του τοπικού πληθυσμού και ειδικότερα, των λιγότερο ευνοουμένων τμημάτων του, τα οποία, χωρίς τη συμβολή του τρίτου συστήματος, δεν θα είχαν πρόσβαση ίσως σε νέες υπηρεσίες και αγαθά.
- Επιπλέον, το τρίτο σύστημα συμβάλλει στην προώθηση της καινοτομίας, μέσω της εξεύρεσης καινοτομικών εργαλείων και πρακτικών για την επίτευξη των στόχων του. Αρχικά, τα νέα προϊόντα και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται σε τοπικές, ανικανοποίητες ανάγκες αποτελούν μία καινοτομία. (Κετζετσοπούλου Μ., 2005, σελ. 11, E.C.O.T.E.C., 2001, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2003, Cambell M., 1999, Borgaza C., Olabe A. & Greffe X., 1999).

3. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι να προσδιορίσει την έννοια της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της κοινωνικής επιχείρησης, να παρουσιάσει τους τομείς της Ελλάδας όπου συναντάμε τις κοινωνικές επιχειρήσεις και να αναλύσουν τις μορφές ύπαρξής τους.

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα και οι κοινωνικές επιχειρήσεις, παράγουν προϊόν με έντονο κοινωνικό χαρακτήρα. Σχετίζονται με την κοινωνική ζήτηση και ανάπτυξη.

Συνυπάρχουν μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης, στον κύκλο της αγοράς, σε πολλά σημεία, και αυτό ισχύει και για την αγορά εργασίας. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα μοντέλα των Κοινωνικών Επιχειρήσεων όπως :

- Οι Συνεταιρισμοί,
- Η Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρεία (Α.Μ.Κ.Ε),
- Αστικά σωματεία (ΜΗ.ΚΥ.Ο),
- Το μοντέλο της Κοινωνικής Δικαιόχρησης (Social Franchising),
- Το μοντέλο της Θερμοκοιτίδας Επιχειρήσεων (Business Incubator),
- Οι Εταιρείες Λαϊκής Βάσης (Ε.Λ.Β),
- Ιδρύματα,
- Επιχειρήσεις της Αυτοδιοίκησης.

3.2 ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα έχουν αναπτυχθεί οργανώσεις με επιχειρηματικό ενδιαφέρον, οι οποίες συνδυάζουν τους κοινωνικούς με τους οικονομικούς παραγωγικούς στόχους και προσεγγίζουν την έννοια των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Οργάνωση είναι η προγραμματισμένη ενέργεια η οποία κατευθύνει τα άτομα έτσι, ώστε να αναγνωριστούν οι αξίες, να ικανοποιηθούν οι ανάγκες και να πραγματοποιηθούν οι στόχοι.

Οι διάφορες δραστηριότητες που υπάρχουν στην Ελλάδα είναι:

- Οι Συνεταιριστικές οργανώσεις και επιχειρήσεις
- Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.)
- Η Αστική Εταιρεία
- Οι Ε.Π.Ε. και Ο.Ε. που πληρούν τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας
- Οι Επιχειρήσεις της Αυτοδιοίκησης (Εταιρείες Λαϊκής Βάσης, η αμιγής ή μικτή επιχείρηση των Ο.Τ.Α., οι διαδημοτικές και δικοινοτικές επιχειρήσεις, οι Δημοσυνεταιριστικές Ανώνυμες Εταιρείες, οι Ανώνυμες εταιρείες Λαϊκής Βάσης και Ε.Π.Ε.)
- Κοινωνικές επιχειρήσεις που δημιουργήθηκαν από Αναπτυξιακές Συμπράξεις στα πλαίσια του Α΄ Κύκλου της EQUAL [(με τη μορφή της Α.Μ.Κ.Ε., Ε.Π.Ε., της κοινωνικής δικαιόχρησης (social franchising) και της θερμοκοιτίδας επιχειρήσεων (business incubator)]
- Τα Ιδρύματα (που διαθέτουν χαρακτηριστικά κοινωνικών οργανισμών)
- Φορείς και εταιρικά σχήματα που αναπτύσσουν πρωτοβουλίες για ένταξη στην απασχόληση ατόμων αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας (προγράμματα καταπολέμησης αποκλεισμού, Horizon, Now, Youthstart, Integra, Ψυχαργός)
- Αναπτυξιακές Συμπράξεις της κ.π. EQUAL α και β κύκλου
- Φορείς και εταιρικά σχήματα με σαφή προορισμό την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας από μειονεκτικές ομάδες πληθυσμού ή σε μειονεκτικές γεωγραφικές περιοχές (Κ.Π. LEADER, EQUAL κ.ά.)
- Οργανώσεις και Δομές που δραστηριοποιούνται στην προστασία του περιβάλλοντος και του καταναλωτή, της ποιότητας ζωής και στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών
- Σχήματα που εντάσσονται στα Ευρωπαϊκά προγράμματα και Πρωτοβουλίες και Τοπικά Σύμφωνα Απασχόλησης
- Το Αστικό Σωματείο {(ΜΗ.ΚΥ.Ο.) ή Αλληλοβοηθητικό Σωματείο ή Ταμείο

- Δομές, Δίκτυα που δημιουργήθηκαν στα πλαίσια της κ.π. Equal á κύκλου από Αναπτυξιακές Συμπράξεις στο μέτρο της Κοινωνικής οικονομίας (Χρυσάκης κ.ά., 2000, σελ. 53, Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 24-28).

Από τις παραπάνω δραστηριότητες, αυτές που στηρίζονται από νομικό πλαίσιο είναι:

- Οι Συνεταιρισμοί,
- Η Αστική μη κερδοσκοπική Εταιρεία,
- Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί (Κοι.Σ.Π.Ε.),
- Οι Επιχειρήσεις της Αυτοδιοίκησης,
- Το Αστικό Σωματείο (ΜΗ.ΚΥ.Ο.),
- Το Αλληλοβοηθητικό Σωματείο ή Ταμείο,
- Οι Ο.Ε.

Επιχειρηματική κοινωνική δραστηριότητα , και ως εκ τούτου θεωρούνται κοινωνικές επιχειρήσεις οι οποίες ασκούν οι παρακάτω:

- Οι Συνεταιρισμοί
- Η Αστική Εταιρεία
- Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί (Κοι.Σ.Π.Ε.)
- Οι Ε.Π.Ε. και Ο.Ε. που πληρούν τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας
- Οι εταιρείες της Αυτοδιοίκησης (Οι Εταιρείες Λαϊκής Βάσης, η αμιγής ή μικτή επιχείρηση των ΟΤΑ, Δημοσυνεταιριστικές επιχειρήσεις, Ανώνυμες Εταιρείες Λαϊκής Βάσης κ.τ.λ.)
- Τα ιδρύματα (που διαθέτουν χαρακτηριστικά κοινωνικών οργανισμών)

Σήμερα υπάρχει ένας μεγάλος προβληματισμός για το ποια θεωρείται κοινωνική επιχείρηση, διότι δεν υπάρχει Νομοθετικό και Θεσμικό πλαίσιο που τις καθορίζει, εκτός του πλαισίου για τους Κοι.Σ.Π.Ε. Εντούτοις, η σύγχρονη πρακτική της κατηγοριοποιεί ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους και τις αρχές λειτουργίας τους.

3.3 ΜΟΝΤΕΛΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.3.1. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ

Ο συνεταιρισμός είναι μια εθελοντική ένωση προσώπων με στόχο να ικανοποιήσουν τις κοινές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές ανάγκες και τις φιλοδοξίες τους μέσα από την κοινή επιχειρηματική και κοινωνική δραστηριότητα, με ισότιμη συνεργασία (ένα πρόσωπο, μία ψήφος άσχετα από τις εταιρικές μερίδες που κάποιο μέλος κατέχει), με αμοιβαία βοήθεια και δημοκρατικά εκλεγμένη διοίκηση. Έχουν συνήθως εμπορικό χαρακτήρα.

Ο συνεταιρισμός αποτελεί προσπάθεια των συνεταιρισμένων μελών του να καταργήσουν τα υπερβολικά κέρδη των εκ διάμεσων κερδοσκόπων. Βέβαια δεν αποκλείεται και στο συνεταιρισμό η επιδίωξη και πραγματοποίηση κέρδους, αλλά αυτό δεν αποτελεί, όπως προαναφέρθηκε, την κύρια και άμεση επιδίωξη, γι αυτό και η διανομή των κερδών μπορεί να αποκλεισθεί με το καταστατικό. Αποτελεί επίσης έκφραση του συνεργατικού ιδεώδους γι αυτό και αντιμετωπίζεται ευνοϊκά από τις κυβερνήσεις των περισσότερων χωρών.

Ο συνεταιρισμός θεωρείται προσωπική εταιρεία, γιατί αποτελεί ένωση προσώπων και όχι ένωση κεφαλαίων. Οι συνεταιρισμοί διέπονται από το Νόμο 2810/2000 (αγροτικοί συνεταιρισμοί), από το Νόμο 1667/86 (αστικοί συνεταιρισμοί), από το Νόμο 2076/92 (συνεταιριστικές τράπεζες) και από το προεδρικό διάταγμα (Π.Δ.) 93/87 (οικοδομικοί συνεταιρισμοί).

Τη βάση της εταιρικής ιδιότητας στο συνεταιρισμό αποτελεί η συνεταιριστική μερίδα. Συνεταιριστική μερίδα είναι το ελάχιστο ποσό συμμετοχής κάθε προσώπου στο συνεταιρισμό. Κάθε συνέταιρος εγγράφεται για διαφορετικό αριθμό συνεταιριστικών μερίδων.

Το κεφάλαιο του συνεταιρισμού αποτελείται από τις συνεταιριστικές μερίδες και από τα δικαιώματα εγγραφής.

Ένας συνεταιρισμός μπορεί να υιοθετήσει οποιοδήποτε είδος νομικής μορφής, η οποία μπορεί να προσαρμοστεί στον ανωτέρω ορισμό και χαρακτηριστικά. Ο συνεταιρισμός αποτελεί προσπάθεια των συνεταιριζόμενων μελών να συνεργαστούν σε μία συλλογική βάση, να αποφασίζουν οι ίδιοι στα πλαίσια μιας δημοκρατικά εκλεγμένης διοίκησης και να περιορίσουν τα υπερβολικά κέρδη των ενδιάμεσων κερδοσκόπων (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 34)

Οι συνεταιρισμοί ποικίλλουν αρκετά στο μέγεθος, τον τομέα και τον τύπο ιδιότητας μέλους. Υπάρχουν πολλών ειδών συνεταιρισμοί (Αστικοί, Αγροτουριστικοί, Μεταποιητικοί, Καταναλωτικοί, ανδρών και γυναικών ή μόνο γυναικών κ.τ.λ.).

Τα κύρια είδη των συνεταιρισμών είναι οι εξής :

- Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι διέπονται από το Νόμο 2810/2000
- Οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί
- Οι αστικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι διέπονται από το Νόμο 1667/86 και το Νόμο 2076/92 (συνεταιριστικές τράπεζες)
- Οι οικοδομικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι διέπονται από το Π.Δ. 93/87

Για τη σύσταση συνεταιρισμού απαιτούνται οι εξής ενέργειες:

Σύνταξη και έγκριση καταστατικού και καταχώριση στο μητρώο συνεταιρισμών. Το καταστατικό πρέπει να περιέχει την επωνυμία και το σκοπό του συνεταιρισμού, τη διάρκεια, την έδρα του και τον τρόπο διοικήσεως την ευθύνη των συνεταίρων, τον τρόπο και το χρόνο συντάξεως του Ισολογισμού και του πίνακα διάθεσης κερδών, τον τρόπο εισδοχής νέων μελών και απομάκρυνσης παλαιών και την αξία κάθε συνεταιριστικής μερίδας.

Τα χαρακτηριστικά του συνεταιρισμού είναι τα ακόλουθα:

- Η συλλογική συγκρότηση και το μεταβλητό του αριθμού των συνεταίρων
- Η διαίρεση του κεφαλαίου σε «μερίδες», το ύψος του οποίου καθορίζεται από τα μέλη

- Η μικρή ευθύνη των συνεταίρων, η οποία ανέρχεται στο ύψος του εταιρικού μεριδίου
- Η δημιουργία απασχόλησης και η κινητοποίηση των μελών του
- Η ισοτιμία στη λήψη αποφάσεων (άτομο και ψήφος, άσχετα από τον αριθμό των μερίδων)
- Η κοινωνική ευθύνη που συνήθως επιδεικνύουν
- Η ύπαρξη δύο οργάνων διοίκησης (της Γενικής Συνέλευσης και του Διοικητικού Συμβουλίου) και ενός εποπτικού οργάνου (του Εποπτικού Συμβουλίου) (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 34).

Οι συνεταιρισμοί λειτουργούν με βάση τις διεθνώς καθιερωμένες συνεταιριστικές αρχές, οι οποίες αποτελούν και τις κατευθυντήριες γραμμές με τις οποίες υλοποιούν τις αξίες τους. Οι αρχές αυτές είναι οι εξής:

- Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή των μελών
- Δημοκρατική διοίκηση
- Οικονομική συμμετοχή των μελών
- Αυτονομία και ανεξαρτησία
- Εκπαίδευση, πρακτική άσκηση και πληροφόρηση
- Συνεργασία μεταξύ των συνεταιρισμών
- Ενδιαφέρον για την κοινότητα

Ορισμένα από τα οφέλη των μελών των συνεταιρισμών ποικίλλουν. Μεταξύ των σημαντικότερων είναι τα παρακάτω:

- Η συλλογική λειτουργία και συνυπευθυνότητα
- Ο επιμερισμός του επιχειρηματικού ρίσκου
- Η κατανομή των ευθυνών
- Ο εμπλουτισμός με την εμπειρία πολλών μελών
- Η ισοτιμία στις αποφάσεις
- Οι δημοκρατικές διαδικασίες
- Η δημιουργία εισοδήματος

Τα όργανα διοίκησης είναι:

- Η Γενική Συνέλευση,
- Το Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση των μελών
- Το τριμελές Εποπτικό Συμβούλιο το οποίο επίσης εκλέγεται από τη γενική συνέλευση.

Οι δραστηριότητες των συνεταιρισμών είναι οι ακόλουθες:

- Η εξάσκηση και ανάδειξη παραδοσιακών επαγγελμάτων
- Η παραγωγή, οργάνωση και προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- Η παραγωγή και διαχείριση προϊόντων
- Η συγκέντρωση, συσκευασία, τυποποίηση, αποθήκευση, συντήρηση, μεταφορά και πώληση προϊόντων
- Η απόκτηση κατά κυριότητα ή μίσθωση αστικών και αγροτικών ακινήτων για τη δημιουργία κάθε είδους τουριστικών εγκαταστάσεων
- Η οργάνωση πρότυπης ή πειραματικής εκμετάλλευσης της οικιακής τέχνης
- Η οργάνωση, διοίκηση υπηρεσιών επιχειρηματικής συμβουλευτικής και Marketing προώθησης των προϊόντων του Συνεταιρισμού ή άλλων επιχειρήσεων
- Η συνεργασία με ομοειδείς φορείς και επαγγελματίες κάθε είδους οργανώσεις και ιδιώτες για την προώθηση και πώληση των ιδίων προϊόντων και άλλων που προέρχονται από τρίτους
- Η οργάνωση και διοίκηση πολιτιστικών, οικονομικών, αγροτουριστικών ή περιβαλλοντικών δραστηριοτήτων
- Η οργάνωση βιολογικών καλλιεργειών, η παραγωγή οικολογικών προϊόντων και η μεταποίηση αυτών
- Η δημιουργία και ανάπτυξη μελισσοκομίας και δενδροκομίας με σκοπό την πώληση αυτών των προϊόντων
- Η μεταποίηση, τυποποίηση, παραγωγή και εκμετάλλευση αλιευτικών προϊόντων
- Η ανάπτυξη υπηρεσιών και προϊόντων εστίασης και catering

- Η δημιουργία και λειτουργία κέντρων δημιουργικής απασχόλησης, φιλοξενίας και ψυχαγωγίας παιδιών, ηλικιωμένων ή Α.Μ.Ε.Α.
- Η παραγωγή χειροτεχνημάτων παραδοσιακών στολών (Trade Houses DIONI II, 2005 (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 38).

Τα καθαρά κέρδη του συνεταιρισμού διατίθενται για το σχηματισμό τακτικών, έκτακτων και ειδικών αποθεματικών και για διανομή στους συνεταίρους. Για το σχηματισμό τακτικού αποθεματικού παρακρατείται τουλάχιστον το ένα δέκατο των καθαρών κερδών χρήσης. Η παρακράτηση δεν είναι υποχρεωτική όταν το ύψος του αποθεματικού έχει εξισωθεί με τη συνολική αξία των συνεταιριστικών μερίδων. Το μέρος των κερδών που δε διανέμεται, διατίθεται με απόφαση της Γ.Σ. για τους σκοπούς του συνεταιρισμού. Τα παραπάνω βιβλία πριν από τη χρήση τους θα πρέπει να θεωρηθούν από τον ειρηνοδίκη της περιφέρειας που εδρεύει ο συνεταιρισμός ((Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 38).

Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις έχουν έντονο κοινωνικό χαρακτήρα. Η πρώτη ευθύνη τους είναι φυσικά προς τα μέλη τους, αλλά η αποκεντρωμένη και δημοκρατική φύση τους και η δραστηριότητά τους σημαίνει ότι έχουν ή πρέπει να έχουν σταθερές αναφορές στις τοπικές και περιφερειακές κοινότητες. Οι αποφάσεις τους επομένως πρέπει να λαμβάνουν υπόψη και αυτές τις παραμέτρους, σε σχέση με μία «συμβατική» επιχείρηση, η οποία στοχεύει πρωτίστως στο κέρδος.

Οι Συνεταιρισμοί λειτουργούν ως επιχειρήσεις, με την έννοια ότι παράγουν και διαθέτουν στην αγορά προϊόντα ή υπηρεσίες. Στο σύνολο των οργανώσεων του τρίτου τομέα, οι συνεταιρισμοί κυρίως εμφανίζονται να αναπτύσσουν συναλλακτικές σχέσεις με το δημόσιο τομέα, να αποτελούν δηλαδή αναδόχους προμήθειας αγαθών ή υπηρεσιών, εργασίας ή έργου.

Εντάσσουν ουσιαστικά στο χώρο εργασίας άτομα που διαφορετικά θα ήταν αποκλεισμένα από την απασχόληση και θα εξαρτώνται από την κοινωνική βοήθεια.

Παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες σε τμήματα της αγοράς που θεωρούνται μη κερδοσκοπικά και συμπληρώνουν από το Δημόσιο και Ιδιωτικό τομέα, προσφέροντας εναλλακτικές λύσεις, καλύπτουν ανάγκες και προσφέρουν αγαθά και υπηρεσίες που είναι καινοτόμες.

Συμβάλλουν στην ανάπτυξη της περιοχής δημιουργώντας θέσεις εργασίας, ενισχύοντας την απασχολησιμότητα των ανέργων, εντάσσουν τις γυναίκες στην παραγωγική διαδικασία και στην επιχειρηματική δραστηριότητα και για αυτό συνιστούν επιχειρήσεις εντάσεως εργασίας και όχι κεφαλαίου (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 38).

3.3.1.1. ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Η αγροτική κοινωνία χρησιμοποίησε το συνεταιριστικό θεσμό ευρέως για τον τεχνικό και κεφαλαιουχικό εξοπλισμό της και η αύξηση της αγροτικής παραγωγής εξασφάλισε επάρκεια αγροτικών προϊόντων τόσο στον Αγροτικό, όσο και στον Αστικό πληθυσμό της Ελλάδας, ενώ η παραγωγή αυτή συνετέλεσε σημαντικά στην ανάπτυξη και του δευτερογενούς τομέα. Σήμερα, η Νομοθεσία περί συνεταιρισμών (Ν. 2810/2000) περιλαμβάνει καινοτόμους διατάξεις που δίνουν ώθηση στη συνεταιριστική οργάνωση.

Πολλές φορές οι ανώμαλες πολιτικές καταστάσεις και η κρατική κηδεμονία περιόρισαν τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού σε ένα μεσολαβητικό ρόλο μεταξύ κρατικών, κομματικών και πολιτικών δεσμών και αγροτών.

Όμως, αργότερα, η δημιουργία πλεονάζοντος προσωπικού και μη παραγωγικών θέσεων εργασίας, η έλλειψη σταθερών κριτηρίων για επενδυτικές δραστηριότητες, οι συχνές και ανεπαρκείς αλλαγές της συνεταιριστικής νομοθεσίας και η εισαγωγή τυποποιημένων προϊόντων από την Ε.Ε., οδήγησαν τους συνεταιρισμούς σε κρίση

Σήμερα οι δραστηριότητες του αγροτικού συνεταιρισμού είναι:

- Προμηθευτικές εργασίες (προμηθεύουν με γεωργικά αγαθά).
- Εμπορία γεωργικών προϊόντων (εμπορεύονται γεωργικά προϊόντα)
- Μεταποίηση γεωργικών προϊόντων (επεξεργασία των προϊόντων)

- Συνεταιρισμοί και αγροτική πίστη (ίδρυση πιστωτικού ιδρύματος για να καλύπτουν τις ανάγκες για κεφάλαιο)

Τα προβλήματα των αγροτικών συνεταιρισμών είναι τα ακόλουθα:

- Κομματικοποίηση και ανάμειξη του Κράτους στις εσωτερικές υποθέσεις των συνεταιρισμών
- Έλλειψη συνεταιριστικής κουλτούρας στα πλαίσια της οικονομίας της αγοράς
- Έλλειψη κρατικής πολιτικής για την ανάπτυξη υγιών συνεταιριστικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών
- Έλλειψη συνεταιριστικής εκπαίδευσης
- Ανυπαρξία ουσιαστικής έρευνας στα κρίσιμα και πιο ουσιαστικά οργανωτικά, χρηματοοικονομικά και διοικητικά προβλήματα των αγροτικών συνεταιρισμών

Κάποια παραδείγματα Αγροτικών Συνεταιρισμών είναι:

1. Αγροτικός Χειροτεχνικός Συνεταιρισμός Κρουσώνα Κρήτης «Κρητοτεχνική»,
2. Συνεταιρισμός Απειράνθου Νάξου. (Αγροτικοί Συνεταιρισμοί Γυναικών από το Forum DIONI II, 2005)

3.3.1.2. ΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Την τελευταία δεκαπενταετία παρατηρείται μία μεγάλη ανάπτυξη των αστικών συνεταιρισμών, λόγω της πίεσης που δέονται διάφορες επαγγελματικές κατηγορίες από την ένταση του οικονομικού ανταγωνισμού.

Με βάση το Νόμο 1667/86, λειτουργούν συνεταιριστικές επιχειρήσεις στον τομέα της πίστης (Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών), της κατανάλωσης (Πανελλήνια Ένωση Καταναλωτικών συνεταιρισμών), στον τομέα του ξύλου (Πανελλήνια Ομοσπονδία Βιοτεχνών συνεταιρισμών Ξύλου), στους τομείς των υδραυλικών και ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων (Πανελλήνια Ομοσπονδία Συνεταιρισμών Ηλεκτρολόγων Εγκαταστατών), στον Τομέα του Φαρμάκου κ.τ.λ.

Οι Αστικοί συνεταιρισμοί και οι Ενώσεις τους προασπίζουν τους επαγγελματιοβιοτέχνες, τους εξασφαλίζουν εισόδημα, ενώ προσφέρουν ποιοτικά και φτηνότερα προϊόντα από τις συμβατικές επιχειρήσεις.. Ταυτόχρονα, οι ίδιοι οι

επαγγελματίες – μέλη διαχειρίζονται τους συνεταιρισμούς, ενώ οι τοπικές κοινωνίες, μέσω των ισχυρών συνεταιριστικών οργανώσεων, απολαμβάνουν τα οφέλη της τοπικής ανάπτυξης, της απασχόλησης, της ποιότητας των προϊόντων, των χαμηλότερων τιμών στα προϊόντα σε σχέση με τα προϊόντα των συμβατικών επιχειρήσεων. (Λυμπεράκη Α., 1992, σελ. 35).

Οι δραστηριότητες των αστικών συνεταιρισμών είναι:

- Καταναλωτικοί συνεταιρισμοί (προμηθεύουν με καταναλωτικά αγαθά)
- Συνεταιρισμοί Φαρμακοποιών (αγορά φαρμάκων)
- Πιστωτικοί συνεταιρισμοί και συνεταιριστικές τράπεζες
- Συνεταιρισμοί ηλεκτρολόγων και υδραυλικών

Παράδειγμα Αστικού Συνεταιρισμού:

Συνεταιρισμός υποδηματοποιίας Βόλου «Ορίζοντες»

Ο Συνεταιρισμός «Ορίζοντες» έχει έδρα στον Βόλο και δραστηριοποιείται στη παραγωγή του νοσοκομειακού παπουτσιού. Λειτουργεί ως αστικός συνεταιρισμός περιορισμένης ευθύνης των μελών του με την υποστήριξη του Γενικού Νομαρχιακού Νοσοκομείου Βόλου (Γ.Ν.Ν.Β.) και του Κέντρου Ψυχικής Υγείας (Κ.Ψ.Υ.).

3.3.1.3. ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ (Κοι.Σ.Π.Ε.)

Ο Κοινωνικός Συνεταιρισμός Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, με περιορισμένη ευθύνη των μελών του, που θεσμοθετήθηκε με το Νόμο 2716/99, άρθρο 12, για την αντιμετώπιση και την επιχειρηματική δραστηριοποίηση των ατόμων με ψυχοκινητικά προβλήματα και την επαγγελματική και κοινωνική ένταξή τους. Αποτελεί μία ιδιαίτερη μορφή συνεταιρισμού, αφού παράλληλα είναι παραγωγική και εμπορική μονάδα αλλά και Μονάδα Ψυχικής Υγείας. Η ανάπτυξη και η εποπτεία του Κοι.Σ.Π.Ε ανήκει στο Υπουργείο Υγείας και ασκείται από τη Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας. Στους συνεταιρισμούς αυτούς συμμετέχουν, εκτός και από τα Α.Μ.Ε.Α. και ειδικευμένα στελέχη ψυχικής υγείας (κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχοθεραπευτές) και φορείς Τ.Α., ενώ χρηματοδοτούνται από το Υπ. Υγείας και Πρόνοιας.

Τα μέλη του Κοι.Σ.Π.Ε χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:

1. Άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα ηλικίας τουλάχιστον 15 ετών. Τα μέλη από την κατηγορία αυτή υποχρεωτικά πρέπει να συμμετέχουν με ποσοστό μεγαλύτερο ή ίσο του 35% (α' κατηγορία μελών).
2. Εργαζόμενοι στο χώρο ψυχικής υγείας. Τα μέλη από την κατηγορία αυτή υποχρεωτικά πρέπει να συμμετέχουν με ποσοστό μικρότερο ή ίσο του 45% (β' κατηγορία μελών).
3. Δήμοι, Κοινότητες, Ν.Π.Δ.Δ., Ν.Π.Ι.Δ., άλλα φυσικά πρόσωπα, ιδιώτες. Τα μέλη από την κατηγορία αυτή υποχρεωτικά πρέπει να συμμετέχουν σε ποσοστό μικρότερο ή ίσο του 20% (γ' κατηγορία μελών).

Ο Κοι.Σ.Π.Ε. αποτελεί το μόνο μέχρι σήμερα θεσμοθετημένο μοντέλο Κοινωνικής Επιχείρησης στην Ελλάδα. Αποτελεί από μόνο του ένα καινοτόμο μοντέλο, το οποίο έχει αρχίσει να εφαρμόζεται στη χώρα πρόσφατα και το οποίο:

- Είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με περιορισμένη ευθύνη των μελών του, έχει εμπορική ιδιότητα και αποτελεί και Μονάδα Ψυχικής Υγείας
- Έχει κοινωνικό σκοπό. Αποβλέπει στην κοινωνικό-οικονομική ενσωμάτωση και επαγγελματική ένταξη των ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα και συμβάλλει στη θεραπεία τους και στην κατά το δυνατόν οικονομική τους αυτάρκεια
- Εξασφαλίζει τη δημοκρατική συμμετοχή των μελών του στη λήψη αποφάσεων, στη διοίκηση – διαχείρισή του καθώς και στη διανομή των κερδών
- Εμπεριέχει το στοιχείο της αλληλεγγύης τόσο μεταξύ των μελών όσο και μεταξύ των ψυχικά ασθενών (τόσο των μελών όσο και των εργαζόμενων) (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 36-41).

α. Προβλήματα των Κοι.Σ.Π.Ε.

Κατά τη διαδικασία σύστασης των Κοι.Σ.Π.Ε., προέκυψαν σημαντικά προς επίλυση ζητήματα παρά το γεγονός ότι αποτελούν μία θεσμοθετημένη μορφή Κοινωνικής Επιχείρησης, της οποίας οι βασικές αρχές σύστασης και λειτουργίας διαγράφονται στο

Νόμο 2716/99. Τα κυριότερα ζητήματα που απασχόλησαν τα μέλη της Αναπτυξιακής Σύμπραξης «Συνέργια» και τους υπό σύσταση Κοι.Σ.Π.Ε. είναι τα ακόλουθα.

1. Θεσμικά – Λειτουργικά ζητήματα σύστασης Κοι.Σ.Π.Ε.:

Εξεύρεση τρόπου σύνδεσης και συνεργασίας των Τομεακών Επιτροπών Ψυχικής Υγείας με τους εποπτευόμενους από αυτές Κοι.Σ.Π.Ε.

Ανάγκη ρυθμιστικής πρόβλεψης για την περίπτωση διαφοροποίησης των ποσοστώσεων των 3 κατηγοριών μελών του Κοι.Σ.Π.Ε. κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του, δεδομένου ότι σήμερα υπάρχει αδυναμία άμεσης διόρθωσής τους από τον ίδιο το Συνεταιρισμό.

2. Ασφαλιστικά – Εργασιακά Ζητήματα :

Η απαίτηση ασφάλισης όλων των μελών του Κοι.Σ.Π.Ε. που δεν είναι ασφαλιστικά καλυμμένα, στον Οργανισμό Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών (Ο.Α.Ε.Ε. πρώην Τ.Ε.Β.Ε.) ως επιτηδευματιών.

Η διαμόρφωση ρυθμίσεων για τη συνέχιση των επιδομάτων πρόνοιας προς τους δικαιούχους της α' κατηγορίας των Κοι.Σ.Π.Ε.

3. Φορολογικά Ζητήματα :

Παρατηρούνται κενά στην εφαρμογή του Νόμου 2716/99 από τους Κρατικούς Φορείς σε ό,τι αφορά τη φορολογική αντιμετώπιση των Κοι.Σ.Π.Ε. και την απαλλαγή τους από κάθε άμεσο ή έμμεσο ή υπέρ τρίτων φόρο. (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 36-41).

β. Πλεονεκτήματα των Κοι.Σ.Π.Ε.:

1. Ο συμμετοχικός και δημοκρατικός χαρακτήρας στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων
2. Η επαγγελματική επανένταξη ψυχικά ασθενών
3. Η δυνατότητα ανάπτυξης δράσεων για την κοινωνική επανένταξη ατόμων ψυχικά ασθενών και την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση της κοινής γνώμης

4. Η σύνθεση των εταίρων εξασφαλίζει τη συμμετοχή των ψυχικά ασθενών στη λήψη αποφάσεων
5. Ο διττός ρόλος των ψυχικά ασθενών στον Κοι.Σ.Π.Ε., ως μέλη του και ως εργαζόμενοι, χωρίς το ένα να αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση του άλλου.
6. Τα μέλη της κατηγορίας β', δεν αμείβονται από τον Κοι.Σ.Π.Ε. αλλά από το φορέα ψυχικής υγείας, από όπου προέρχονται
7. Υπάρχει η δυνατότητα παραχώρησης χρήσης εγκαταστάσεων και εξοπλισμού από ψυχιατρικά και άλλα νοσοκομεία, μονάδες ψυχικής υγείας και άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου
8. Ο Κοι.Σ.Π.Ε. απαλλάσσεται από κάθε φόρο άμεσο, έμμεσο ή υπέρ τρίτων εκτός του Φ.Π.Α.

Τα μέλη της α' κατηγορίας αμείβονται ανάλογα με την παραγωγικότητά τους και το χρόνο εργασίας τους και αν λαμβάνουν σύνταξη γήρατος ή αναπηρίας ή επίδομα πρόνοιας ή επίδομα επανένταξης ή οποιασδήποτε μορφής νοσήλιο ή παροχή, δε χάνουν αυτές τις παροχές, αλλά συνεχίζουν να τις εισπράττουν ταυτόχρονα και αθροιστικά με την αμοιβή τους στον Κοι.Σ.Π.Ε. (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 36-41)

Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης που υποστηρίχθηκαν στο πλαίσιο της Κ.Π. EQUAL ά κύκλου , Α.Σ. «ΣΥΝΕΡΓΙΑ »

1. Κοι.Σ.Π.Ε. που υποστηρίχθηκαν για τη σύσταση και λειτουργία τους βάσει του Αναλυτικού Σχεδίου Δράσης της Α.Σ. «Συνεργία»:

1.1. Κοι.Σ.Π.Ε. «Νέοι Ορίζοντες», Ψ.Ν. Κέρκυρας

1.2. Κοι.Σ.Π.Ε. Ψ.Ν. Θεσσαλονίκης

1.3. Κοι.Σ.Π.Ε. «Ευ Ζην», Κ.Ψ.Υ. – Παράρτημα Αιγάλεω

2. Άλλοι Κοι.Σ.Π.Ε. που υποστηρίχθηκαν για τη σύσταση και λειτουργία τους από την Α.Σ. «Συνεργία»:

2.1. Κοι.Σ.Π.Ε. «Διάπλους», Ψ.Ν.Α. Αττικής

2.2. Κοι.Σ.Π.Ε. Χανίων

2.3. Κοι.Σ.Π.Ε. Το.Ψ.Υ. Χίου

2.4. Κοι.Σ.Π.Ε. Ψ.Ν. Πέτρας Ολύμπου

2.5. Κοι.Σ.Π.Ε. Κ.Ψ.Υ., Παράρτημα Πάτρας

2.6. Κοι.Σ.Π.Ε. «Κλίμακα»

(Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός Ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 41)

Η «ΕΔΡΑ» είναι μέλος του ΠΡΑΞΙΣ (Πανελλήνιο Δίκτυο Παραγωγικών Εργαστηρίων ΑμΕΑ) καθώς και του Κοι.Σ.Π.Ε Δυτικής Αττικής.

Στην προσπάθεια εκπλήρωσης των ανωτέρω, δραστηριοποιούνται υπό την εποπτεία της «ΕΔΡΑΣ»:

- Μονάδα Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης Οικοτροφείο «Ιπποκράτης Ι».
- Παραγωγικό εργαστήριο κατασκευής χειροποίητων εικόνων σε κεραμίδι, ξύλινα παιχνίδια, εποχιακά είδη δώρων και διακόσμηση σε παραδοσιακά εδέσματα.
- Θυγατρική Εταιρία Τροφοδοσίας και προώθησης ειδών Super Market «ΔΡΑΣΗ»
- Διαχείριση Ξενοδοχειακής Μονάδας για ΑμΕΑ στην περιοχή Λειβανάτες Φθιώτιδος με την ονομασία «Εντελβίαις».
- Εκπαιδευτικά προγράμματα Πρακτικής Άσκησης για λογαριασμό του Ε.Π.Ι.Ψ.Υ. (Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας).
- Προγράμματα εθελοντισμού και παροχή Κοινωνικής Νοσηλευτικής χωρίς οικονομική επιβάρυνση.
- Προγράμματα Πρακτικής Άσκησης σπουδαστών των Τ.Ε.Ι.
- Στήριξη άλλων Ευαίσθητων Κοινωνικών Ομάδων όπως Γυναικών, Μουσουλμάνων κλπ.

3.3.2. Η ΑΣΤΙΚΗ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ (Α.Μ.Κ.Ε).

Οι Αστικές Εταιρείες είναι εταιρείες – φορείς εταιρικής δραστηριότητας (δύο ή περισσότερων φυσικών ή νομικών προσώπων), με την οποία τα μέλη αναλαμβάνουν αμοιβαία την υποχρέωση να επιδιώξουν με κοινές εισφορές κοινό σκοπό (κοινωνικό και οικονομικό).

Η μορφή αυτή εταιρείας χρησιμοποιείται για διάφορες δραστηριότητες, π.χ. επιστημονικές, φιλανθρωπικές οικονομικές, εμπορικές. Βασικό χαρακτηριστικό είναι η μη διανομή κερδών στους εταίρους κατά το τέλος της χρήσης. Τα κέρδη πρέπει να

επανεπενδύονται στην εταιρεία, με στόχο την προαγωγή των στόχων της, οι οποίοι καθορίζονται στο καταστατικό της.

Οι εισφορές των εταίρων μπορούν να συνίστανται σε εργασία τους, σε χρήματα ή σε άλλη παροχή. Αν δε συμφωνήθηκε κάτι άλλο, οι εταίροι είναι υποχρεωμένοι σε ίσες εισφορές. Σε περίπτωση υπερημερίας ή αδυναμίας του εταίρου να καταβάλει την εισφορά και να εκτελέσει τις υποχρεώσεις του, αντί για το δικαίωμα υπαναχώρησης κατά τις αρχές για τις αμοτεροβαρείς συμβάσεις, χωρεί καταγγελία της εταιρίας.

Ο εταίρος ευθύνεται μόνο για την επιμέλεια που δείχνει στις δικές του υποθέσεις. Ο εταίρος δε δικαιούται να διενεργεί για δικό του ή ξένο λογαριασμό πράξεις αντίθετες με τα συμφέροντα της εταιρείας (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 53- 56)

Οι διαδικασίες διοίκησης είναι:

- Η διαίρεση του κεφαλαίου σε “μερίδες ” κάθε μία εκ των οποίων αποτελείται από εταιρικά μερίδια.
- Συγκεκριμένοι όροι δημοσιότητας κατά την ίδρυσή της αλλά και καθ’ όλη τη διάρκεια της ζωής της
- Η ορισμένη διάρκειά της
- Η περιορισμένη ευθύνη των εταίρων
- Η λήψη αποφάσεων κατά πλειοψηφία πλέον του μισού του όλου αριθμού των εταίρων, που εκπροσωπούν πλέον του μισού του όλου εταιρικού κεφαλαίου

(Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005)

Χαρακτηριστικά παραδείγματα Α.Μ.Κ.Ε. στα πλαίσια της κ.λ.π. EQUAL ά’ κύκλου
Κατά τη διάρκεια υλοποίησης της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας ιδρύθηκαν οι ακόλουθες αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες:

1. «Κέντρα Υποστήριξης Γυναικείων και Κοινωνικών επιχειρήσεων» «Trade Houses DIONI II» (Αθήνα, Αλεξανδρούπολη). [Α.Σ. «DIONI II» («Γυναικεία

επιχειρηματικότητα και διαπεριφερειακό σύστημα υποστήριξης στην κοινωνική οικονομία», κ.π. Equal á κύκλου)]

2. Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία «ΗΛΙΑ ΧΤΙΔΑ » της Α.Σ.

«Νέα επιχειρηματικότητα στο Β. Αιγαίο – προοπτική ζωής»

Αντικείμενο : Ανακύκλωση αλουμινίου, πλαστικού, χαρτιού και γυαλιού

Σκοπός : Ο κοινωνικός σκοπός της επιχείρησης είναι διττός. η προστασία του περιβάλλοντος και η προώθηση στην αγορά εργασίας Ατόμων με Αναπηρίες και ευαίσθητων κοινωνικά ομάδων πληθυσμού.

Προβλήματα : Ωστόσο, η εύρυθμη λειτουργία της Εταιρείας επηρεάζεται από προβλήματα που εντοπίζονται και απαιτούν λύση. Συγκεκριμένα:

- Η κάλυψη του λειτουργικού κόστους
- Η αποστασιοποίηση της ομάδας στόχου από τις δυσκολίες λειτουργίας της εταιρείας και ανάπτυξη «δημοσιούπαλληλικής» νοοτροπίας
- Το μεγάλο κόστος αμοιβών λόγω των εισφορών στο Ι.Κ.Α. Παρά τα προβλήματα, η Εταιρεία έχει εξαιρετικά αποτελέσματα τόσο στην προστασία του περιβάλλοντος όσο και στην προσφορά εργασίας και απασχόλησης σε Άτομα με Αναπηρίες (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 41).

3.3.3. ΑΣΤΙΚΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ (ΜΗ.ΚΥ.Ο.)

Σύμφωνα με το άρθρο 78 του Αστικού Κώδικα (Α.Κ.), το αστικό σωματείο αποτελεί εκούσια ένωση φυσικών ή νομικών προσώπων, η οποία επιδιώκει μη κερδοσκοπικό σκοπό.

Εντούτοις, δεν αποκλείεται η με ευρεία έννοια επιδίωξη οικονομικού σκοπού. Αυτό συμβαίνει για παράδειγμα στα επαγγελματικά σωματεία ή σε αλληλοβοηθητικά ταμεία. Για τη σύστασή τους απαιτούνται είκοσι άτομα φυσικά ή νομικά πρόσωπα.

Τα Βασικά του χαρακτηριστικά είναι τα εξής:

- Διαθέτουν θεσμική οντότητα

- Είναι μη κερδοσκοπικά, πράγμα που σημαίνει ότι στόχος τους δεν είναι να αποκομίζουν κέρδη για τα διοικητικά στελέχη ή μέλη τους
- Είναι ανεξάρτητα (από κυβερνήσεις και άλλες δημόσιες αρχές), δηλαδή είναι ελεύθερα χωρίς καμία εξωτερική παρέμβαση, σύμφωνα με τους δικούς τους κανόνες και διαδικασίες
- Η διοίκηση τους πρέπει να ασκείται κατά ανιδιοτελή τρόπο. Η χρήση αυτού του όρου σημαίνει ότι αυτοί που τις διοικούν δεν πρέπει να ενεργούν με την προοπτική του προσωπικού κέρδους
- Πρέπει να συμμετέχουν με κάποιο τρόπο στη δημόσια ζωή και η δραστηριότητά τους να στοχεύει και στην προώθηση του δημόσιου συμφέροντος

Στην κοινωνική οικονομία δεν περιλαμβάνονται οι εξής κατηγορίες σωματείων:

- Πολιτικά κόμματα,
- Θρησκευτικές οργανώσεις (με την αυστηρή έννοια του χώρου, χωρίς να αποκλείονται αυτές που έχουν σαν στόχο το δημόσιο όφελος) ,
- Συνδικάτα,
- Οργανώσεις εργοδοτών

Τα σωματεία διοικούνται από Δ.Σ. Όταν η διοίκηση είναι πολυμελής, αν δεν ορίζεται κάτι άλλο στη συστατική πράξη ή στο καταστατικό, οι αποφάσεις λαμβάνονται με απόλυτη ή σχετική πλειοψηφία των παρόντων. Ο τρόπος σύστασης του Δ.Σ. και λήψης αποφάσεων, καθώς και οι στόχοι και οι τομείς δραστηριότητας των σωματείων περιγράφονται στα καταστατικά τους.

3.3.4. ΟΙ Ε.Π.Ε. ΠΟΥ ΠΛΗΡΟΥΝ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης αποτελεί ενδιάμεσο τύπο μεταξύ των προσωπικών και κεφαλαιουχικών εταιριών. Η Ε.Π.Ε. από οικονομική άποψη προορίζεται για επιχειρήσεις μεσαίου μεγέθους και με τον εταιρικό αυτό τύπο αποφεύγονται τα μειονεκτήματα που παρουσιάζουν οι προσωπικές και οι κεφαλαιουχικές εταιρείες.

Στην Ε.Π.Ε. οι εταίροι ευθύνονται περιορισμένα μέχρι το ποσό της εισφοράς τους και «δια τις εταιρικές υποχρεώσεις ευθύνεται μόνο η εταιρία δια της περιουσίας της» (άρθρο 1.1 ν.3190/1955). Συγκεκριμένα, το εταιρικό κεφάλαιο χωρίζεται σε εταιρικά μερίδια και κάθε εταίρος ευθύνεται μέχρι του ποσού της εισφοράς του. Η ονομαστική αξία του κάθε εταιρικού μεριδίου πρέπει να είναι τουλάχιστον 30 € ή πολλαπλάσιο αυτού. Το ελάχιστο ποσό για τη σύσταση της Ε.Π.Ε. είναι 18.000 € και καταβάλλεται εξολοκλήρου στη σύσταση. Εισφορές σε είδος επιτρέπονται, αλλά δεν πρέπει να υπερβαίνουν το ½ της αξίας του ελάχιστου ποσού του κεφαλαίου που απαιτείται για τη σύσταση της Ε.Π.Ε.

Τα ουσιώδη χαρακτηριστικά της είναι τα παρακάτω.

- Η διαίρεση του κεφαλαίου σε «μερίδες συμμετοχής», καθεμία εκ των οποίων αποτελείται από εταιρικά μερίδια, από τα οποία το καθένα δε μπορεί να είναι μικρότερο των 30 €
- Συγκεκριμένοι όροι δημοσιότητας κατά την ίδρυση της, αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια ζωής της
- Η ορισμένη διάρκεια της εταιρείας
- Η περιορισμένη ευθύνη των εταίρων
- Η λήψη αποφάσεων κατά πλειοψηφία
- Η ύπαρξη δύο οργάνων, ήτοι της Γενικής Συνέλευσης των εταίρων και του Διαχειριστή

Οι βασικές διαφορές της εταιρίας περιορισμένης ευθύνης από την ανώνυμη, είναι οι εξής:

1. Η εταιρική ιδιότητα απαγορεύεται από το νόμο να ενσωματωθεί σε μετοχές, γεγονός που δυσκολεύει τη μεταβίβαση του εταιρικού μεριδίου. Κατά τα λοιπά, όμως, η μεταβίβαση αυτή δεν απαγορεύεται από το νόμο.
2. Τα εταιρικά μερίδια δεν είναι αξιόγραφα, ενώ οι μετοχές είναι αξιόγραφα όπου το δικαίωμα ενσωματώνεται επί του εγγράφου (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 41-42).

Η διαδικασία σύστασης είναι:

α. Σύναψη καταστατικού:

Το καταστατικό συνάπτεται από δύο τουλάχιστον ιδρυτές, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, που πρέπει να έχουν την ικανότητα να ενεργούν εμπορικές πράξεις. Απαγόρευση συμμετοχής σε Ε.Π.Ε. είτε με την ιδιότητα του εταίρου είτε του διαχειριστή προβλέπεται για τους υπαγόμενους στον Υπαλληλικό Κώδικα και για τους Καθηγητές Ανώτατων Σχολών. Οι ιδρυτές υπέχουν ευθύνη απέναντι στην εταιρεία για πράξεις ή για παραλείψεις κατά τη σύσταση της εταιρείας.

Το καταστατικό πρέπει να περιέχει απαραίτητως τα εξής στοιχεία:

- Το όνομα, το επώνυμο, το επάγγελμα, την κατοικία και την ιθαγένεια των εταίρων
- Την εταιρική επωνυμία
- Την έδρα της εταιρείας
- Το σκοπό της εταιρείας (αντικείμενο της εταιρικής επιχείρησης)
- Το κεφάλαιο της εταιρείας, τη μερίδα συμμετοχής και τα τυχόν περισσότερα εταιρικά μερίδια κάθε εταίρου, καθώς και βεβαίωση των ιδρυτών ότι καταβλήθηκε το κεφάλαιο
- Το αντικείμενο των εισφορών σε είδος, την αποτίμηση τους, το όνομα του εισφέροντος εταίρου και το σύνολο της αξίας των εισφορών σε είδος
- Τη διάρκεια της εταιρείας, η οποία δεν μπορεί να είναι αόριστη. Δεν προβλέπεται έλεγχος νομιμότητας του καταστατικού

Ο νόμος αναφέρει (περιοριστικά) τους λόγους ακυρότητας της Ε.Π.Ε. Είναι δυνατό η εταιρική σύμβαση να συμπληρωθεί με συμβολαιογραφικό έγγραφο ως προς τα σημεία αυτά με συμφωνία όλων των εταίρων και να υποβληθεί στις διατυπώσεις δημοσιότητας.

β. Καταβολή εισφορών:

Το κεφάλαιο της Ε.Π.Ε. πρέπει να έχει καταβληθεί ολόκληρο κατά τη σύναψη του καταστατικού (δεν επιτρέπεται διαδοχική ίδρυση). Η εταιρική περιουσία σχηματίζεται από τις εισφορές των εταίρων, οι οποίες μπορεί να είναι σε χρήμα ή σε είδος

(οποιοδήποτε περιουσιακό αγαθό δεκτικό εμφάνισης στον ισολογισμό μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο εισφοράς σε είδος και συνεπώς, αποκλείεται η εισφορά εργασίας).

Στο πλαίσιο της Ε.Π.Ε. διακρίνουμε:

α) Το εταιρικό μερίδιο, το οποίο αφενός εκπροσωπεί τμήμα του εταιρικού κεφαλαίου και αφετέρου σημαίνει την εταιρική σχέση από όπου απορρέουν τα ιδιαίτερα δικαιώματα και υποχρεώσεις του εταίρου. Λόγος ύπαρξης του εταιρικού μεριδίου είναι η διευκόλυνση μερικής μεταβίβασης της εταιρικής συμμετοχής.

β) Τη μερίδα συμμετοχής, που εκφράζει τη δυνατότητα κτήσης από τον ίδιο εταίρο περισσότερων εταιρικών μεριδίων

Με τον τρόπο αυτό ο νόμος συνδυάζοντας τα κεφαλαιουχικά και τα προσωπικά χαρακτηριστικά της Ε.Π.Ε. συνέδεσε τα εταιρικά μερίδια σε σύνθετη ενότητα, τη μερίδα συμμετοχής Έτσι, κάθε εταίρος μετέχει οπωσδήποτε με μία μερίδα συμμετοχής, η οποία αποτελείται από ένα ή και περισσότερα εταιρικά μερίδια. Η μερίδα συμμετοχής, όπως και το εταιρικό μερίδιο, είναι τμήμα του κεφαλαίου και σύνολο εταιρικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Η ενότητά της εκδηλώνεται στο ότι το δικαίωμα ψήφου των περισσότερων εταιρικών μεριδίων δε μπορεί να ασκηθεί προς διαφορετική κατεύθυνση. Όμως η ενότητα αυτή είναι σχετική, αφού ο εταίρος μπορεί να μεταβιβάσει μερικά από τα εταιρικά μερίδια σε διαφορετικά πρόσωπα.

γ) Δημοσιότητα:

Οι διατυπώσεις δημοσιότητας που ακολουθούνται είναι οι εξής:

Αντίγραφο της εταιρικής σύμβασης κατατίθεται με επιμέλεια κάθε εταίρου ή του διαχειριστή και υποχρεωτικά από το συμβολαιογράφο μέσα σε ένα μήνα από την κατάρτισή της, στη γραμματεία του Πρωτοδικείου της έδρας της εταιρείας. Ο γραμματέας προβαίνει στην καταχώριση της εταιρικής σύμβασης στο Μητρώο Ε.Π.Ε.(Μ.Ε.Π.Ε.)

Με επιμέλεια κάθε εταίρου ή του διαχειριστή και με δαπάνες της ενδιαφερόμενης εταιρείας δημοσιεύεται στην ΕτΚ περίληψη των πράξεων και των στοιχείων που

υποβάλλονται σε δημοσιότητα. Τα κείμενα που υποβάλλονται για δημοσιότητα στο Τ.Α.Ε. & Ε.Π.Ε. της ΕτΚ πρέπει απαραίτητα να έχουν θεωρηθεί από τον αρμόδιο γραμματέα πρωτοδικών.

Οι διατυπώσεις δημοσιότητας αυτές έχουν συστατικό χαρακτήρα, δηλαδή μόνο από τη συντέλεσή τους η εταιρεία αποκτά τη νομική προσωπικότητα. Οι ίδιες διατυπώσεις απαιτούνται για κάθε τροποποίηση του καταστατικού.

δ) Όργανα διοίκησης

Τα κύρια όργανα της Ε.Π.Ε. κατά το νόμο είναι:

- Η συνέλευση των εταίρων
Η συνέλευση των εταίρων είναι το ανώτατο όργανο της εταιρίας και δικαιούται να αποφασίζει για κάθε εταιρική υπόθεση. Η συνέλευση μπορεί να είναι τακτική, έκτακτη και καταστατική.
- Ο διαχειριστής
Ο διαχειριστής ή διαχειριστές είναι όργανα της εταιρίας που διαχειρίζονται τις εταιρικές υποθέσεις στο όνομα της εταιρίας, αλλά και την εκπροσωπούν. Κατά το νόμο, η διαχείριση των εταιρικών υποθέσεων και η εκπροσώπηση της εταιρίας ανήκει, εάν δε συμφωνηθεί αλλιώς, σε όλους τους εταίρους, πράγμα που σημαίνει ότι απαιτείται η σύμπραξη όλων για την ενέργεια οποιαδήποτε πράξεως. Κατά κανόνα, όμως, με διάταξη του καταστατικού ή με απόφαση της συνελεύσεως, η διαχείριση των εταιρικών υποθέσεων και η εκπροσώπηση της εταιρίας διενεργείται από ένα ή περισσότερους εταίρους ή μη εταίρους.
- Ο ελεγκτής
Ο ελεγκτής ή οι ελεγκτές ορίζονται από τη συνέλευση των εταίρων και ο διορισμός τους υποβάλλεται στις διατυπώσεις δημοσιότητας που υποβάλλεται και η σύσταση της εταιρίας.

ε) Φορολογική νομοθεσία

Η Ε.Π.Ε. υποχρεούται από το νόμο να παρακρατεί 5% των κερδών για το σχηματισμό τακτικού Αποθεματικού. Αυτή η υποχρέωση σταματά στην Ε.Π.Ε., όταν το Τακτικό Αποθεματικό γίνει ίσο με το 1/3 του εταιρικού κεφαλαίου.

Τα κέρδη κατανέμονται στους εταίρους σύμφωνα με τα ποσοστά που ορίζει το καταστατικό. Αν δεν ορίζονται ποσοστά, στα κέρδη συμμετέχουν σύμφωνα με τα ποσοστά συμμετοχής στο κεφάλαιο.

Τέλος, η Ε.Π.Ε. σύμφωνα με τη φορολογική νομοθεσία υποχρεούται στη τήρηση βιβλίων Γ' κατηγορίας. Υποχρεούται, επίσης, στην τήρηση των παρακάτω βιβλίων.

- Βιβλίο εταίρων, στο οποίο καταχωρούνται τα στοιχεία ταυτότητας κάθε εταίρου, οι εισφορές του, καθώς και κάθε μεταβολή στα πρόσωπα των εταίρων
- Βιβλίο πρακτικών συνελεύσεων, στο οποίο καταχωρούνται οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τη Γενική συνέλευση
- Βιβλίο πρακτικών διαχειρίσεως, στο οποίο καταχωρούνται οι αποφάσεις των διαχειριστών

στ) Πλεονεκτήματα

- Κατοχυρώνονται τα δικαιώματα της μειοψηφίας σε όλη τη διαδικασία ανάπτυξης της επιχείρησης, καθότι η Ε.Π.Ε. λόγω της φύσης της ως μικτής εταιρείας (δηλαδή εταιρείας με προσωπικό αλλά και κεφαλαιουχικό χαρακτήρα)
- Για τη λήψη αποφάσεων απαιτείται πλειοψηφία όχι μόνο εταιρικών μεριδίων (εταιρικού κεφαλαίου), αλλά και εταιρικών μερίδων (εταίρων). Έτσι, ακόμη και όταν ένας εταίρος (αναπτυξιακή) κατέχει το 80% του εταιρικού κεφαλαίου, δε μπορεί να αυθαιρετήσει εις βάρος των δυο άλλων εταίρων • Δεν υπάρχει κρατική εποπτεία
- Η ρύθμιση των σχέσεων των εταίρων στην Ε.Π.Ε. γίνεται με κανόνες ενδοτικού δικαίου έτσι, ώστε με την κατάλληλη προσαρμογή του καταστατικού να επιτυγχάνονται οι διευθετήσεις που εξυπηρετούν καλύτερα τις συγκεκριμένες περιπτώσεις
- Το κατώτατο μετοχικό κεφάλαιο (18.000 €) είναι σαφώς μικρότερο από το απαιτούμενο στην Ανώνυμη Εταιρεία. Η ύπαρξη κεφαλαίου κατά την έναρξη λειτουργίας της επιχείρησης είναι απαραίτητη προκειμένου να καλυφθούν δαπάνες, οι οποίες δεν επιδοτούνται από προγράμματα ή άλλες επιχορηγήσεις. Κανείς εταίρος (ούτε ο διαχειριστής) δεν ευθύνεται για τα χρέη της εταιρείας

παρά μόνο μέχρι το ποσό της εισφοράς του, δηλαδή καταβάλλοντας την εισφορά του δεν έχει περαιτέρω υποχρέωση

- Δε δημιουργούνται προβλήματα με το θάνατο, την απαγόρευση ή την πτώχευση του εταίρου, αλλά αντίθετα δίνεται η δυνατότητα να ρυθμιστούν σύμφωνα με τη θέληση των εταίρων και τις ανάγκες της συγκεκριμένης εταιρείας (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 41-46).

ζ) Χαρακτηριστικά παραδείγματα Ε.Π.Ε. στα πλαίσια της κ.π. EQUAL ά κύκλου

1. Κοινωνική Επιχείρηση Ναυπάκτου Ε.Π.Ε.

Αντικείμενο: Γραφείο Γενικού Τουρισμού και Πολιτιστικών Εκδηλώσεων

2. Κοινωνική Επιχείρηση Αγρινίου ΧΑΡΑΥΓΗ Ε.Π.Ε.

Αντικείμενο: Περιβάλλον και Δημιουργία Κήπων

Αναπτυξιακή Σύμπραξη:

«Σύμφωνο προώθησης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην Αιτωλοακαρνανία»

Περιγραφή Οι δύο κοινωνικές επιχειρήσεις ενισχύουν την επαγγελματική ένταξη των ευπαθών κοινωνικά ομάδων, καθώς το 100% των θέσεων που προσφέρουν απευθύνεται σε μειονεκτούντα άτομα. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των κοινωνικών επιχειρήσεων αποτελεί η συμμετοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης και κοινωνικών εταίρων στο εταιρικό τους κεφάλαιο, γεγονός που ενισχύει τον κοινωνικό χαρακτήρα των επιχειρήσεων και διευκολύνει τη συνεργασία με τα υπόλοιπα μέρη της τοπικής κοινωνίας. Η συμμετοχή τους επιτεύχθηκε μέσω της αγοράς εταιρικών μεριδίων από διαδημοτικές αναπτυξιακές εταιρείες, στις οποίες συμμετέχουν τόσο η τοπική αυτοδιοίκηση όσο και κοινωνικοί εταίροι.

Η συγκεκριμένη λύση (συμμετοχή διαδημοτικών αναπτυξιακών εταιριών) προωθήθηκε για τους ακόλουθους λόγους.

1. Για να εξασφαλιστεί η λειτουργικότητα και η ευελιξία του εταιρικού σχήματος
2. Για να διατηρηθεί η αυτονομία των κοινωνικών επιχειρήσεων
3. Για να ενισχυθεί η έννοια της από κοινού ανάπτυξης στρατηγικών δράσεων

Οι δύο κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν κλείσει περίπου δύο χρόνια ζωής κατά τα οποία προσφέρουν εργασία σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες και συνεργάζονται με τοπικούς φορείς για την επίτευξη των οικονομικών και κοινωνικών τους σκοπών (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης & λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 35).

Τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν κατά τις περιόδους προετοιμασίας και λειτουργίας των κοινωνικών επιχειρήσεων είναι τα παρακάτω.

1. Δυσκολία στην επιλογή ατόμων από ευπαθείς κοινωνικά ομάδες που διέθεταν τα απαιτούμενα προσόντα για τη δραστηριοποίησή τους ως επιχειρηματίες
2. Έλλειψη κουλτούρας συνεργασίας για τη σύσταση συμμετοχικής επιχείρησης
3. Δυσκολία στη συγκέντρωση του απαιτούμενου ελάχιστου εταιρικού κεφαλαίου (18.000 €)
4. Προβλήματα με την ασφαλιστική κάλυψη των ωφελούμενων που συμμετείχαν τόσο ως επιχειρηματίες όσο και ως εργαζόμενοι στις κοινωνικές επιχειρήσεις
5. Αδυναμία συμμετοχής μη κυβερνητικών οργανώσεων στο εταιρικό κεφάλαιο των κοινωνικών επιχειρήσεων
6. Δυσκολία στη μετάδοση του κοινωνικού ρόλου των κοινωνικών επιχειρήσεων στην τοπική κοινωνία, λόγω της έλλειψης γνώσεων σε θέματα κοινωνικής επιχειρηματικότητας
7. Δυσκολία στην κάλυψη των οφειλών των κοινωνικών επιχειρήσεων στον προβλεπόμενο χρόνο λόγω των καθυστερήσεων στη χρηματοδότησή τους
8. Δυσκολία στην προώθηση της σχέσης προμηθευτή – πελάτη μεταξύ των κοινωνικών επιχειρήσεων και της τοπικής αυτοδιοίκησης, λόγω των εμποδίων από υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, παρά τη θέληση και των δυο μερών (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης & λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 35)

3.3.5 ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΧΡΗΣΗΣ (SOCIAL FRANCHISING)

Πρόκειται για τη δημιουργία ενός δικτύου κοινωνικών επιχειρήσεων (δικαιοδόχοι φορείς), οι οποίες αποτελούν κοινές επιχειρήσεις των ιδρυτών τους στη βάση της

ισοτιμίας, ενώ η δράση τους συντονίζεται από μία «μητρική» επιχείρηση (δικαιοπάροχος).

Η τελευταία καθοδηγεί και υποστηρίζει επιχειρηματικά τις υπόλοιπες κοινωνικές επιχειρήσεις, τις εφοδιάζει με συγκεκριμένα διακριτικά χαρακτηριστικά, προωθεί τα προϊόντα τους σε ενιαίο δίκτυο πωλήσεων και εφαρμόζει κοινή στρατηγική ανάπτυξης.

Το μοντέλο αφορά τη δημιουργία δικτύου κοινωνικών επιχειρήσεων που λειτουργούν με το σύστημα της κοινωνικής δικαιόχρησης (social franchising). Τα μέλη του δικτύου δικαιόχρησης (μητρική επιχείρηση – δικαιοπάροχος φορέας και νέες επιχειρήσεις, δικαιοδόχοι φορείς) συγκροτούνται με τη μορφή της Εταιρείας Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε.). Η κατεύθυνση για το δικαιοπάροχο είναι να μετεξελιχθεί αργότερα σε ανώνυμη εταιρεία.

Τα προϊόντα και οι υπηρεσίες των επιχειρήσεων του δικτύου κοινωνικής δικαιόχρησης εμπίπτουν συνολικά στον τομέα των βιολογικών, παραδοσιακών και εναλλακτικών προϊόντων. Με βάση το συγκεκριμένο μοντέλο, κάθε επιχείρηση (δικαιοπάροχος – δικαιοδόχοι) διαθέτει στην αγορά συγκεκριμένο προϊόν ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της περιοχής εφαρμογής, αλλά παράλληλα διακινεί και τα αντίστοιχα προϊόντα των υπόλοιπων κοινωνικών επιχειρήσεων του δικτύου, πάντα με ενιαίο brand name και σύστημα marketing.

Αναλυτικότερα, οι νέες αυτές κοινωνικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν ενιαίο όνομα, ενιαία επιχειρηματική τεχνογνωσία, ενιαία διαφήμιση, ενιαίο σύστημα προμηθειών, χρηματοδοτήσεων κ.τ.λ., ώστε να αντιμετωπίζουν ευκολότερα τις συνήθεις δυσκολίες που προκύπτουν στις επιχειρήσεις νέων και συνεπώς, να αυξήσουν στο μέγιστο βαθμό τις πιθανότητες επιτυχίας τους.

Οι επιχειρηματικοί στόχοι σε αυτή τη περίπτωση έχουν κοινωνικό χαρακτήρα, αφού προωθείται η συνεταιριστική επιχειρηματικότητα νέων με ελλιπή προσόντα και ατόμων με κινητικές δυσκολίες, στους οποίους δίνεται η δυνατότητα να

αναπτύξουν το δυναμικό τους, να επιμορφωθούν και να καλλιεργήσουν επιχειρηματική κουλτούρα.

Σύμφωνα με το σχεδιασμό του δικτύου κοινωνικής δικαιοχρησίας, καθεμία από τις επιχειρήσεις – δικαιοδόχους θα έχει ίσο μερίδιο στη μητρική επιχείρηση δικαιοπαροχής, χαρακτηριστικό που κατά βάση διαφοροποιεί το εν λόγω μοντέλο από το κλασικό franchising της ελεύθερης αγοράς. Επομένως, η επιχείρηση δικαιοπαροχής θα ανήκει ισότιμα σε όλα τα μέλη του δικτύου, προωθώντας με τον τρόπο αυτό την ελαχιστοποίηση του επιχειρηματικού κινδύνου στις κοινωνικές επιχειρήσεις - δικαιοδόχους, αλλά και τη βιωσιμότητά τους, δεδομένου ότι σε περίπτωση που κάποια επιχείρηση χρειαστεί κεφαλαιακή υποστήριξη, θα μπορεί να την έχει μέσω της συμμετοχής της στο δικαιοπάροχο φορέα (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 56-60).

Χαρακτηριστικά παραδείγματα στα πλαίσια της κ.π. EQUAL ά κύκλου Στο πλαίσιο του έργου δημιουργήθηκε ο δικαιοπάροχος φορέας: Μητρική Εταιρεία (ΠΕΙΡΑΝ Ε.Π.Ε.) ο οποίος έχει τον κλασικό ρόλο του μητρικού φορέα σε ένα δίκτυο δικαιοπαροχής με μέλη κοινωνικές επιχειρήσεις. Το δίκτυο επεκτείνεται και λειτουργεί με το σύστημα δικαιοχρησίας, με δικαιοδόχους φορείς τρεις νέες κοινωνικές επιχειρήσεις νέων (ΠΕΙΡΑΝ ΙΩΑΝΝΙΝΑ Ε.Π.Ε. – Βιολογικά και Παραδοσιακά Προϊόντα, ΠΕΙΡΑΝ ΑΓΡΙΝΙΟ Ε.Π.Ε.– Βιολογικά και Παραδοσιακά Προϊόντα, ΠΕΙΡΑΝ ΣΠΑΡΤΗ Ε.Π.Ε. – Βιολογικά και Παραδοσιακά Προϊόντα), ενώ βρίσκονται σε φάση και διαδικασίες ίδρυσης 5 κοινωνικές επιχειρήσεις (δικαιοδόχοι) (ΠΕΙΡΑΝ ΠΑΤΡΑ Ε.Π.Ε., ΠΕΙΡΑΝ ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ Ε.Π.Ε., ΠΕΙΡΑΝ ΣΑΜΟΣ Ε.Π.Ε., ΠΕΙΡΑΝ ΜΥΤΙΛΗΝΗ Ε.Π.Ε. και ΠΕΙΡΑΝ ΛΕΩΝΙΔΙΟ Ε.Π.Ε.).

Σκοπός και δραστηριότητες του δικαιοπάροχου φορέα

- Η λειτουργία επιχειρήσεως χονδρικής εμπορίας παραδοσιακών, βιολογικών και εναλλακτικών προϊόντων (ήτοι οπωροκηπευτικών, κτηνοτροφικών, ειδών παντοπωλείου και συναφών προς τα παραπάνω), η παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικού και υποστηρικτικού χαρακτήρα σε θέματα παραγωγής και

τυποποίησης των παραπάνω προϊόντων, καθώς και η παροχή πάσης φύσεως υπηρεσιών σε θέματα πολιτιστικού και τουριστικού ενδιαφέροντος.

- Η δημιουργία δικτύου επιχειρήσεων, μέσα από το οποίο θα πραγματοποιείται η διάθεση των προϊόντων και η παροχή των προαναφερθέντων υπηρεσιών.
- Η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για το σχεδιασμό και την εφαρμογή συστημάτων διαχείρισης ποιότητας, περιβάλλοντος, περιλαμβανομένων των θεμάτων υγιεινής και ασφάλειας στα πλαίσια του HACCP.
- Η παροχή επιχειρηματικών και διαχειριστικών συμβουλών και συμβουλών διαχείρισης (management), οι υπηρεσίες οικονομικών και εμπορικών πληροφοριών, οι μελέτες οργάνωσης και επιχειρησιακής έρευνας, η παροχή συμβουλών σε θέματα γενικής διαχείρισης, οι υπηρεσίες σχεδιασμού διάρθρωσης ή αναδιάρθρωσης επιχείρησης, οι υπηρεσίες διαδικασιών ίδρυσης επιχείρησης, η παροχή συμβουλών σε θέματα οικονομικής διαχείρισης στα μέλη του δικτύου επιχειρήσεων.
- Οι υπηρεσίες εκπαίδευσης και διεξαγωγής σεμιναρίων επιμόρφωσης στελεχών επιχειρήσεων, οι υπηρεσίες εκπαίδευσης μέσω επιμορφωτικών σεμιναρίων, οι υπηρεσίες εκπαίδευσης μέσω υπολογιστή στα μέλη του δικτύου επιχειρήσεων.

Σκοπός και δραστηριότητες των δικαιοδόχων :

- Η λειτουργία επιχειρήσεως χονδρικής και λιανικής εμπορίας παραδοσιακών, βιολογικών και εναλλακτικών προϊόντων (ήτοι οπωροκηπευτικών, κτηνοτροφικών, ειδών παντοπωλείου και συναφών προς τα παραπάνω).
- Η παραγωγή και τυποποίηση των παραπάνω προϊόντων καθώς και κάθε άλλος συναφής ή παρεμφερής σκοπός με τους ανωτέρω αναφερόμενους.
- Η διοργάνωση εκδηλώσεων (όπως εκθέσεων, φεστιβάλ, προβολών, πολιτιστικών εργαστηρίων κ.τ.λ.) για την ανάδειξη των τοπικών πολιτιστικών και τουριστικών χαρακτηριστικών της περιοχής, καθώς και η παροχή κάθε μορφής υπηρεσίας τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Πλεονεκτήματα:

Το μοντέλο της κοινωνικής δικαιόχρησης προσφέρει ιδιαίτερα σημαντικά πλεονεκτήματα στην κατεύθυνση της δημιουργίας και λειτουργίας βιώσιμων κοινωνικών επιχειρήσεων, αφού:

- Διασφαλίζει την επιχειρηματική λειτουργία και την υποστήριξη των επιχειρήσεων – μελών του ακόμα και σε περιόδους κάμψης της οικονομικής τους αποδοτικότητας
- Δημιουργεί ένα πλέγμα επιχειρηματικής συνεργασίας και αμοιβαιότητας μεταξύ των επιχειρήσεων του δικτύου έτσι, ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό της ελεύθερης αγοράς
- Τα πεδία οικονομικής δραστηριότητας που περιλαμβάνει παρουσιάζουν μεγάλη ζήτηση στην εγχώρια αγορά και διαθέτουν σε σημαντικό βαθμό ποιοτικό χαρακτήρα (υπάρχει πρόβλεψη για πιστοποίηση της ποιότητας των προϊόντων των κοινωνικών επιχειρήσεων του δικτύου, καθώς και των διαδικασιών λειτουργίας τους)
- Η λειτουργία της μητρικής επιχείρησης (δικαιοπάροχος φορέας) δημιουργεί τις προϋποθέσεις κεντρικής υποστήριξης και χάραξης ενιαίας στρατηγικής και marketing, με αποτέλεσμα τη μεγιστοποίηση της προοπτικής βιωσιμότητας και επεκτασιμότητας των επιχειρήσεων
- Η επιλογή για πρόβλεψη ίσων μεριδίων των δικαιοδόχων στο δικαιοπάροχο φορέα, αλλά και ίσων μεριδίων στη διανομή των κερδών εκφράζεται με δίκαιο και ανακατανομητικό τρόπο στη λειτουργία του δικτύου

Προβλήματα – Δυσκολίες:

Οι σημαντικότερες δυσκολίες που παρουσιάστηκαν στη δημιουργία των Κοινωνικών Επιχειρήσεων με το Μοντέλο της Κοινωνικής Δικαιόχρησης αφορούσαν και αφορούν κυρίως τα παρακάτω θέματα.

- Τον πιλοτικό χαρακτήρα του κοινωνικού franchising
- Τη διαμόρφωση κοινής στρατηγικής του Δικτύου, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των διαφόρων περιοχών
- Τη χάραξη ενιαίας πολιτικής, ενιαίου συστήματος προμηθειών, καθώς και ενιαίου συστήματος προώθησης και εμπορίας των προϊόντων

- Άλλες σοβαρές δυσκολίες προέκυψαν και σε θέματα νομικού – φορολογικού χαρακτήρα κατά την ίδρυση του δικαιούχου φορέα, ασυμφωνιών μεταξύ των εταίρων των επιχειρήσεων, ενώ σοβαρές καθυστερήσεις προέκυψαν και από τις δυσκολίες εύρεσης χώρων εγκατάστασης των επιχειρήσεων στις διάφορες πόλεις, που θα επέτρεπαν μία αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη δραστηριότητα (πωλήσεις προϊόντων κ.τλ.) (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 56-60).

Καινοτομία

Η καινοτομία του συγκεκριμένου μοντέλου έγκειται στη μεταφορά της επιτυχημένης επιχειρηματικής πρακτικής της δικαιόχρησης (franchising) από το πεδίο της ελεύθερης αγοράς στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας, με όρους και προϋποθέσεις που εγγυώνται τον κοινωνικό προσανατολισμό ενός έργου, στην κατεύθυνση της άρσης των ανισοτήτων πρόσβασης στην αγορά εργασίας που αντιμετωπίζει η ομάδα – στόχος.

Γενικότερα, το μοντέλο της Κοινωνικής Δικαιόχρησης (social franchising), όσον αφορά τη δημιουργία βιώσιμων κοινωνικών επιχειρήσεων, θεωρείται πως μπορεί να συμβάλει σε σημαντικό βαθμό στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας ατόμων που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες, αξιοποιώντας παράλληλα τα ιδιαίτερα πολιτιστικά και παραδοσιακά χαρακτηριστικά κάθε περιοχής (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 56-60)

3.3.6. ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΘΕΡΜΟΚΟΙΤΙΔΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Η ιδέα της θερμοκοιτίδας (business incubator) ξεκίνησε κατά την διάρκεια του 1980 στην Αμερική και το Ηνωμένο Βασίλειο και εξαπλώθηκε στην Ευρώπη, όπου προωθήθηκε από την περιφερειακή πολιτική ως μέσο υποστήριξης για την επιχειρησιακή ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Υ.).

Για να αναπτυχθεί η νέα αυτή πολιτική, η Ευρωπαϊκή Ένωση δημιούργησε τα Επιχειρησιακά Κέντρα Καινοτομιών (B.I.C.: Business Innovation Centers), μία μορφή των οποίων αποτελούν οι θερμοκοιτίδες.

Η E.U. B.I.C. είναι ένα μέσο που παρέχει βοήθεια και συμβουλή για ανάπτυξη επιχειρήσεων. Επιπρόσθετα, μπορεί να προωθεί πολιτικές για επιχειρηματικότητα και οικονομική ανάπτυξη, υποστηρίζοντας τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων ή καινοτομιών και την αναδιοργάνωση ήδη ενεργών μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με τη διαφορετικότητα των μοντέλων των θερμοκοιτίδων, κάθε νεο-ιδρυθείσα επιχείρηση που εντάσσεται στη θερμοκοιτίδα, έχει το δικό της χώρο (ευρύχωρες αποθήκες, κτίρια) εξοπλισμένα με τηλέφωνα και γραμμές internet, όπου η νέα επιχείρηση μπορεί να κάνει τα νέα της βήματα. Η νέα επιχείρηση πρέπει να πληρώσει ενοίκιο για τους χώρους και τον εξοπλισμό.

Η νέα επιχείρηση (incubatee) μπορεί να χρησιμοποιήσει διαφορετικές υπηρεσίες που, συνήθως, προσφέρονται από την επιχείρηση – σύμβουλο (incubator) με φθηνότερο κόστος συγκρινόμενες με την έξω από τη θερμοκοιτίδα αγορά.

Μερικές από τις παρεχόμενες υπηρεσίες είναι οι ακόλουθες.:

- Κοινή επαγγελματική στέγη
- Επαγγελματικές συμβουλές
- Υπηρεσίες
- Υπηρεσίες μέσω διαδικτύου
- Συμβουλευτική
- Διοικητικές υπηρεσίες
- Νομική υποστήριξη
- Ποιοτική έρευνα
- Συμβουλές στρατηγικής και Marketing
- Βάσεις δεδομένων
- Αίθουσες συνεδριάσεων και συνεδρίων πρακτική άσκηση
- Χώροι στάθμευσης
- Λογιστήρια
- Φύλαξη, καθαρισμός, συντήρηση κτιρίων
- Ταχυδρομικές υπηρεσίες

- Χρηματοδότηση με αρχικό κεφάλαιο
- Χώρο στη θερμοκοιτίδα, κάτω από συνθήκες ευέλικτες και οικονομικά προσιτές, με δυνατότητα επέκτασης
- Κοινές υπηρεσίες συμπεριλαμβανομένης γραμματειακής υποστήριξης
- Έμπρακτη διοικητική βοήθεια και παροχή συμβουλών
- Προγραμματισμένες επαφές με σημαντικές επιχειρήσεις τεχνικής υποστήριξης
- Υπηρεσίες δικτύωσης (εταιρικές σχέσεις, αλληλεπίδραση & ανταλλαγή ιδεών)
- Υπηρεσίες μεταγενέστερης υποστήριξης και αναζωογόνησης

Οι θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων (incubators) λειτουργούν ως καταλύτης κατά τη διαδικασία σύστασης και ανάπτυξης εταιρειών. Αναλαμβάνουν νέες εταιρείες (incubatees), τις οποίες βοηθούν να επιβιώσουν και να αναπτυχθούν στο αρχικό στάδιο λειτουργίας τους.

Κύριος στόχος του μοντέλου κοινωνικής επιχειρηματικότητας της θερμοκοιτίδας είναι η δημιουργία επιτυχημένων επιχειρήσεων, που κατά την αποχώρησή τους από τη θερμοκοιτίδα θα είναι οικονομικά βιώσιμες και αυτοδύναμες.

Η εμπειρία έχει δείξει ότι οι εταιρείες που εμπίπτουν στο παραπάνω μοντέλο, προέρχονται συνήθως από το τομέα της τεχνολογίας των πληροφοριών, έναν από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της οικονομίας. Είναι χώροι προσωρινής εγκατάστασης νέων επιχειρήσεων, αποτελούν ιδιοκτησία κρατικών ή ιδιωτικών φορέων και ενσωματώνονται σταδιακά σε μεγαλύτερους οργανισμούς (όπως Τεχνολογικά Πάρκα).

Η χρονική περίοδος της θερμοκοιτίδας για μία ατομική επιχείρηση διαρκεί από 3 έως 5 χρόνια. Όταν η περίοδος αυτή τελειώσει, η επιχείρηση θα πρέπει να εγκαταλείψει τους χώρους της εταιρείας και να μεταφερθεί σε άλλο νέο χώρο. Υιοθετώντας ένα νέο ξεκίνημα, οι θερμοκοιτίδες ζητούν μία ποσοτική αναφορά από τη νέα επιχείρηση.

Αν και πληθαίνουν οι υποστηρικτές του διαδομένου αυτού θεσμού στο εξωτερικό, στην Ελλάδα οι ως τώρα προσπάθειες οφείλονται σε πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα

(π.χ. το Μετσόβιο Πολυτεχνείο στο Λαύριο, το ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας στο Ηράκλειο Κρήτης, το Επιστημονικό Πάρκο Πατρών), σε νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις, στο πλαίσιο όμως της ανάπτυξης τεχνολογικών πάρκων.

Στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται οι παρακάτω θερμοκοιτίδες επιχειρηματικότητας:

- IVen της Εθνικής Επιχειρηματικών Συμμετοχών Α.Ε.
- I4G (incubator for Growth) της Ευρωσύμβουλοι Α.Ε.
- Θερμοκοιτίδα Χανίων του Ελληνικού Οργανισμού Μικρο Μεσαίων Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 51-64).

Καινοτομία:

Το μοντέλο κοινωνικής επιχειρηματικότητας της Θερμοκοιτίδας Επιχειρήσεων έρχεται να αντιμετωπίσει το κεντρικό πρόβλημα των διακρίσεων και ανισοτήτων που βιώνουν οι άνεργοι/ες, οι οποίοι επιθυμούν να αναπτύξουν επιχειρηματικές δραστηριότητες μέσω της ανάπτυξης και της εφαρμογής ενός ολοκληρωμένου πιλοτικού μοντέλου ενίσχυσης πρωτοβουλιών επιχειρηματικότητας.

Η καλή πρακτική «Natura Shop» στα πλαίσια της κ.π. EQUAL από την Α.Σ. «Συνεπιχειρώντας» Στο πνεύμα της γενικότερης φιλοσοφίας της έννοιας «θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων» δημιουργήθηκε από την Α.Σ. «Συν-επιχειρώντας» το Natura Shop, ένα Θεματικό Πάρκο Εμπορίας βιολογικών και παραδοσιακών προϊόντων. Η δημιουργία ενός θεματικού πάρκου εντάσσεται στη δυνατότητα που έχουν οι τοπικές αρχές να παρέχουν συγκεκριμένες υπηρεσίες στους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής τους – συμπεριλαμβανομένων των ανέργων, των επιχειρηματιών, των εμπόρων και των καταναλωτών – σε έναν οργανωμένο, ευχάριστο και φιλικό προς τον χρήστη χώρο.

Συγκεκριμένα, η Θερμοκοιτίδα Επιχειρήσεων Natura Shop περιλαμβάνει:

- 15 επιχειρήσεις εμπορίας Βιολογικών & Παραδοσιακών Προϊόντων Χώρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών για τα παιδιά των επισκεπτών, των

εργαζομένων και των επιχειρηματιών και Κέντρο Οικολογικής Ευαισθητοποίησης για οργανωμένες επισκέψεις σχολείων

- Κέντρο Επιχειρηματικότητας, το οποίο παρέχει δωρεάν υπηρεσίες σε ανέργους και υποψήφιους επιχειρηματίες, αλλά και επιμέρους υπηρεσίες στους 15 επιχειρηματίες εμπορίας Βιολογικών & Παραδοσιακών Προϊόντων (γραμματειακή υποστήριξη, συμβουλευτική, λογιστικά – φορολογικά θέματα, πρόσβαση στο διαδίκτυο κ.ά.)

Προβλήματα – Δυσκολίες :

Σε μία συνοπτική περιγραφή των προβλημάτων που ενέκυψαν κατά την υλοποίηση λειτουργία της παρούσας πρακτικής για πρώτη φορά στην Ελλάδα, δηλαδή της ολοκληρωμένης έννοιας θερμοκοιτίδας προστατευμένων επιχειρήσεων, σημειώνονται τα εξής:

Το κύριο εμπόδιο προέκυψε από την αθέτηση υποχρεώσεων της συνεργαζόμενης Δημοτικής Αρχής για την υλοποίηση των κύριων Υποέργων του Έργου που αφορούσαν τη δημιουργία Θεματικού πάρκου Βιολογικών και Παραδοσιακών Προϊόντων τα οποία είχε αναλάβει

Επιπρόσθετα, εμπόδια υπήρξαν τόσο στην ανεύρεση καταρτιζόμενων οι οποίοι θα παρακολουθούσαν το αντίστοιχο πρόγραμμα κατάρτισης και θα ίδρυναν τις 15 επιχειρήσεις, όσο και στην περαιτέρω πορεία εμπλοκής του στην ίδρυση της επιχείρησης

Παρατηρήθηκαν προβλήματα και δυσκολίες σε επίπεδο χρηματοδότησης και εξεύρεσης πόρων με καταληκτική προοπτική τη βιωσιμότητα του παρόντος έργου (και κατ' επέκταση όλων των Υπηρεσιών και δομών του Θεματικού Πάρκου)

Τα προβλήματα αυτά σε ένα πρώτο επίπεδο αφορούσαν την έλλειψη ενός συντονιστικού οργάνου, αρμοδίου για την ουσιαστική αναζήτηση πόρων και επιχορηγήσεων από φορείς δημόσιους ή ιδιωτικούς και από τη συμμετοχή σε προγράμματα σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, ενώ σε ένα δεύτερο επίπεδο, δυσκολίες παρουσιάστηκαν λόγω της αδυναμίας των επιχειρηματιών να κινητοποιηθούν αυτόνομα προς την κατεύθυνση εξεύρεσης πόρων, με έμμεση επίδραση στην οικονομική πορεία

του έργου (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 62-64).

3.3.7. ΟΙ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΛΑΪΚΗΣ ΒΑΣΗΣ (Ε.Λ.Β.)

Οι εταιρείες αυτές διέπονται από το Νόμο 2190/1920. Η εμφάνισή τους έγινε με την ίδρυση της Α.Ν.Ε.Κ. στα Χανιά την 1/4/1967.

Ως φορείς συλλογικής οικονομικής δραστηριότητας, παρότι διέπονται από το νόμο περί ανωνύμων εταιρειών, το καταστατικό τους περιορίζει τον άκρατο κεφαλαιουχικό χαρακτήρα της ανώνυμης Εταιρείας (π.χ. ύπαρξη μόνο ονομαστικών μετοχών, καθορισμός ανωτάτου ορίου συμμετοχής στο κεφάλαιο κάθε μετόχου, αποκλεισμός της συγκέντρωσης μεγάλου αριθμού ψήφων με εξουσιοδοτήσεις άλλων μετόχων στις γενικές συνελεύσεις, εντοπιότητα μετόχων, συμμετοχή κοινωνικών φορέων στην διοίκηση κ.τ.λ.).

Η Ε.Λ.Β. χαρακτηρίζεται από αυξημένη κοινωνική ευθύνη ως προς τους καταναλωτές των αγαθών και υπηρεσιών τους, και ως προς τη συμβολή της στην τοπική ανάπτυξη (απασχόληση τοπικού εργατικού δυναμικού).

Οι Ε.Λ.Β. αναπτύχθηκαν ικανοποιητικά στο τομέα της ακτοπλοΐας, συνέβαλαν στην τοπική ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών (απασχόληση, εισόδημα στους εργαζόμενους, συμβολή στον τουρισμό) και αναδεικνύουν τις υφιστάμενες δυνατότητες για αυτοδύναμη τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη (Κασσαβέτης Δ., Πρακτικά Συνεδρίου, Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου, 2001, σελ. 104).

3.3.8. ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Τα ιδρύματα αποτελούν από νομικής πλευράς μία πιο ευρεία ομάδα από τα σωματεία. Τα ιδρύματα που θεωρούνται ότι ανήκουν στον τρίτο τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας, καθώς είναι αυτά που αποτελούν φορείς με δικές τους πηγές χρηματοδότησης και διαθέτουν αυτούς τους πόρους κατά βούληση για σχέδια ή δράσεις κοινωφελούς χαρακτήρα. Είναι εντελώς ανεξάρτητα από κυβερνήσεις ή άλλες δημόσιες αρχές και διοικούνται από ανεξάρτητα διοικητικά συμβούλια.

Τα περισσότερα σωματεία και ιδρύματα, αν και δύσκολο να ταξινομηθούν, μπορούν να θεωρηθούν ότι υπάγονται σε έναν ή περισσότερους από τους ακόλουθους τομείς δραστηριοτήτων.

- Παροχή υπηρεσιών (κοινωνικές υπηρεσίες, υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, κατάρτισης, ενημέρωσης, παροχής συμβουλών ή άλλα είδη υποστήριξης)
- Άσκηση πίεσης (υποστηρίζουν ένα σκοπό ή μία ομάδα, με απώτερο σκοπό τον επηρεασμό της κοινής γνώμης)
- Ομάδες αλληλοβοήθειας (άτομα με κοινά ενδιαφέροντα ή ανάγκες που συμμετέχουν σε αυτές προσφέροντας βοήθεια, ενημέρωση, υποστήριξη και συνεργασία)
- Υποστήριξη και συντονισμός (συντονισμός δραστηριοτήτων των οργανώσεων που απασχολούνται σε έναν τομέα ή παρέχουν ενημέρωση και υποστήριξη)
- Οι οργανώσεις αυτές επιτελούν σημαντικό έργο ως προς τη διασύνδεση των σωματείων με τις δημόσιες αρχές

3.3.9. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Η Αυτοδιοίκηση μπορεί να συνιστά δικές της επιχειρήσεις ή να μετέχει σε επιχειρήσεις που συνιστά με άλλα νομικά ή φυσικά πρόσωπα ή σε επιχειρήσεις που υπάρχουν για την εκτέλεση έργων ή παραγωγή αγαθών ή υπηρεσιών με σκοπό την οικονομική εκμετάλλευση αυτών, προς όφελος των τοπικών κοινωνιών και την πραγματοποίηση εσόδων.

Η ίδρυσή και λειτουργία τους διέπεται από το Π.Δ. 410/95 (Δημοτικός και Κοινοτικός κώδικας, άρθρο 277 και επόμενα).

Υπάρχουν διάφορες μορφές οργάνωσης και λειτουργίας των εν λόγω επιχειρήσεων:

- Αμιγείς δημοτικές, κοινοτικές και διαδημοτικές, δικοινοτικές επιχειρήσεις
- Συνεταιριστικές επιχειρήσεις Ιδρύονται και λειτουργούν με τη σύμπραξη Ο.Τ.Α. και φυσικών προσώπων. Αυτές συστήνονται και διέπονται βάσει του Π.Δ. 410/95, άρθρα 288, 277 παρ.6 και της Νομοθεσίας για τους συνεταιρισμούς.

- Δημοσυνεταιριστικές Ανώνυμες Εταιρείες Αφορούν τη συνεργασία οργανισμών της τοπικής αυτοδιοίκησης και τοπικών ενώσεων δήμων και κοινοτήτων με συνεταιρισμούς με τη σύσταση και λειτουργία
- Ανώνυμης Εταιρείας (Δημοσυνεταιριστική Α.Ε.) . Αυτές συστήνονται και διέπονται βάσει του Π.Δ. 410/95, από τα άρθρα 1-10 του Π.Δ. 80/1986 και τη Νομοθεσία για τις ανώνυμες εταιρείες. Στην εν λόγω Ανώνυμη εταιρεία οι Ο.Τ.Α. και οι Τ.Ε.Δ.Κ. διατηρούν το 35-65% του μετοχικού κεφαλαίου.
- Ανώνυμες Εταιρείες Λαϊκής Βάσης Αφορούν τη συνεργασία οργανισμών της τοπικής αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.), με συνεταιρισμούς και φυσικά ή νομικά πρόσωπα, μέσα από τη σύσταση Α.Ε. Λαϊκής Βάσης .(Π.Δ. 410/95 άρθρα 290 και 277 και άρθρα 11-20 Π.Δ. 80/1986) και τη Νομοθεσία για τις ανώνυμες εταιρείες.
- Ανώνυμες Εταιρείες και ΕΠΕ από Φορείς Τ.Α. Για αυτές απαιτείται η σύμπραξη φορέων της Τ.Α. (Δήμοι, Κοινότητες, Τ.Ε.Δ.Κ., Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.), οι οποίοι διατηρούν πάντοτε κοινές μετοχές ή μερίδια που αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον το 35% του εταιρικού κεφαλαίου και μαζί με τους συνεταιρισμούς διατηρούν την πλειοψηφία των μεριδίων ή μετοχών, σύμφωνα με το Π.Δ. 410/95, άρθρο 291 παρ.1.β.
- Ανώνυμες Εταιρείες από Φορείς Τ.Α. σε συνεργασία με φορείς του Δημοσίου, με κοινές μετοχές που αντιπροσωπεύουν αρθρικά έως το 20% του μετοχικού κεφαλαίου. Οι εταιρείες αυτές διέπονται από το Π.Δ. 410/95 άρθρο 291 παρ.1.
- Κοινοπραξίες, στις οποίες συμμετέχουν Ο.Τ.Α., σύμφωνα με το άρθρο 291 του Π.Δ. 410/95

Οι παραπάνω μορφές κοινωνικών επιχειρήσεων των Ο.Τ.Α. δύνανται να εξασφαλίσουν πολλά οφέλη στους τοπικούς πληθυσμούς (συμπληρωματικό εισόδημα, μεγιστοποίηση του αγροτικού προϊόντος, απασχόληση, συμμετοχή γυναικών και αποκλεισμένων ομάδων στην ανάπτυξη, φροντίδα για το περιβάλλον ή την πρόνοια, κ.τ.λ.), αρκεί οι τοπικές κοινωνίες να δραστηριοποιηθούν και να εκμεταλλευτούν την υπάρχουσα νομοθεσία.

3.3.10. ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Ο ρόλος του τρίτου τομέα και των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελληνική κοινωνία είναι σημαντικός και με την πάροδο του χρόνου αυξάνεται. Παρά τον ρόλο αυτό και την έμφαση που δίνεται σε Ευρωπαϊκό επίπεδο για την προώθηση του, η ανάπτυξή του αντιμετωπίζει μία σειρά προβλημάτων και εμποδίων.

Τα κυριότερα από αυτά, όπως εντοπίζονται και από τα συμπεράσματα της δοκιμαστικής ενέργειας της Ε.Ε. «Τρίτο σύστημα και απασχόληση», στο Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Προτάσεις Πολιτικής (2005) και στον Οδηγό DIONI II (2004), σχετίζονται με τα εξής:

- Έλλειψη κατάλληλου και ευνοϊκού νομικού και φορολογικού πλαισίου τόσο για τον ίδιο τον τομέα όσο και για τις δραστηριότητές του
- Έλλειψη συστήματος αξιολόγησης, ποιοτικού ελέγχου και εγγύησης της ποιότητας των αγαθών και υπηρεσιών
- Έλλειψη εκπαιδευμένων και έμπειρων στελεχών διαχείρισης και διοίκησης, αλλά και έλλειψη κατάλληλα εκπαιδευμένων εργαζόμενων που να κατέχουν επαγγελματικά προσόντα για τις θέσεις εργασίας όπου ασχολούνται
- Ελλιπής τεχνική υποστήριξη
- Έλλειψη πολιτικών χρηματοδότησης των κοινωνικών επιχειρήσεων
- Περιορισμένη πρόσβαση σε χρηματοδότηση, καθώς και έλλειψη κατάλληλων μηχανισμών και εργαλείων βελτίωσης της πρόσβασης αυτής
- Περιορισμένη λειτουργία των κοινωνικών επιχειρήσεων σε δίκτυο και περιορισμένη συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς
- Χαμηλός βαθμός ευαισθητοποίησης και έλλειψη επαρκών πολιτικών και στρατηγικών από τα Κέντρα Λήψης Αποφάσεων (Πολιτικών) για μέτρα υπέρ της κοινωνικής οικονομίας
- Χαμηλός βαθμός ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης της Τ.Α. προς επιχειρηματικές δραστηριότητες κ.ο. με τη συμμετοχή των τοπικών κοινωνικών, η οποία θα μπορούσε να ήταν καταλύτης σε επιχειρηματικές δραστηριότητες κοινωνικής οικονομίας

- Χαμηλός βαθμός δραστηριοποίησης και δυσπιστία από τις τοπικές κοινωνίες υπέρ συλλογικών κοινωνικού χαρακτήρα επιχειρηματικών πρωτοβουλιών (Κετζετσοπούλου Μ., 2004, σελ. 11, EROTEC, 2001)
- Ανυπαρξία Ειδικής Αρχής υποστήριξης και πιστοποίησης κοινωνικών επιχειρήσεων και των γενικότερων πρωτοβουλιών κοινωνικής οικονομίας (π.χ. εθελοντικών δραστηριοτήτων, δραστηριοτήτων των Μ.Κ.Ο.)
- Ανυπαρξία νομοθετικού πλαισίου για εναλλακτικές πιστώσεις και τη Μικροπίστωση γυναικών
- Έλλειψη εναλλακτικών χρηματοδοτικών εργαλείων
- Έλλειψη ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και βούλησης από τα περισσότερα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (συνεταιριστικές και μη τράπεζες) για την υιοθέτηση εναλλακτικών πιστώσεων, με αποτέλεσμα τη μη εφαρμογή τους στην Ελλάδα (εκτός εξαιρέσεων, στα πλαίσια της EQUAL).
- Έλλειψη εξειδικευμένων και ειδικά καταρτισμένων κοινωνικών επιχειρηματιών (αγρότισσες γυναίκες, Α.Μ.Ε.Α., άτομα σε απεξάρτηση)
- Έλλειψη κουλτούρας και κοινωνικής συνειδητοποίησης για την ωφελιμότητα της κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Προτάσεις Πολιτικής (2005), Οδηγός DIONI II, 2004, σελ. 19).

Τα ανωτέρω προβλήματα και εμπόδια για την ανάπτυξη του τομέα θα μπορούσαν να διαχωριστούν σε εσωτερικά και εξωτερικά, γενικά και ειδικά.

Τα εσωτερικά εμπόδια έχουν να κάνουν με τις ίδιες τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς, τα εξωτερικά με το πολιτικό, θεσμικό και χρηματοδοτικό περιβάλλον, τα γενικά με το ευρύτερο περιβάλλον και τα ειδικά με τις ίδιες τις επιχειρήσεις και οργανισμούς .

Αποτέλεσμα των ανωτέρω προβλημάτων είναι η δυσκολία στην εξασφάλιση της βιωσιμότητας των κοινωνικών επιχειρήσεων, η επιβράδυνση της απασχόλησης ατόμων που αντιμετωπίζουν αποκλεισμό, η απογοήτευση των επιχειρηματιών, απασχολούμενων, εθελοντών στον τομέα και η μη καταμέτρηση της κοινωνικά προστιθέμενης αξίας που οι επιχειρήσεις, οι οργανισμοί και οι εθελοντικές

δραστηριότητες του τρίτου τομέα μπορούν να παράγουν (Κετζετσοπούλου Μ., 2004, Cambell M., 1999, Borgaza C., Olabe A. & Greffe X., 1999).

	Εξωτερικά	Εσωτερικά
ΓΕΝΙΚΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτικά - Υπερεκτίμηση του ρόλου της «αγοράς» και του «κράτους» ως τους καταλληλότερους θεσμούς για την αντιμετώπιση κοινωνικών και οικονομικών αναγκών • Ευρύτερο περιβάλλον - Η πολύ σκληρή δημοσιονομική πολιτική που «παραλύει» την εκδήλωση / αύξηση της ιδιωτικής ζήτησης για υπηρεσίες του 3ου τομέα • Θεσμικά - Έλλειψη κατάλληλης νομοθεσίας για αποδέσμευση των οργανισμών του Τρίτου Συστήματος (Τ.Σ.) από συμβατικές διαδικασίες - Επικάλυψη μεταξύ πολιτικών απασχόλησης και κοινωνικών πολιτικών υποστήριξης του 3ου τομέα 	<ul style="list-style-type: none"> • Διαχειριστικά / Διοικητικά - Έλλειψη προσφοράς εργατικού δυναμικού που να κατέχει τα κατάλληλα διαχειριστικά και επαγγελματικά προσόντα αναγκαία για την παροχή υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις του 3ου τομέα - Έλλειψη συστήματος ποιοτικού ελέγχου για τις κοινωνικές επιχειρήσεις • Συντονισμός / Ανταγωνισμός - Έλλειψη συντονισμού ή και ύπαρξη υπέρμετρου ανταγωνισμού μεταξύ οργανισμών που παρέχουν ίδια προϊόντα ή έχουν την ίδια πελατεία • Πολιτιστικά - Προτίμηση γραφειοκρατικής οργάνωσης από μονάδες παροχής κοινωνικών υπηρεσιών
Ειδικά	<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτιστικά - Έλλειψη κουλτούρας (αντίληψης) για τον 3ο τομέα στην κοινωνία ως σύνολο • Θεσμικά 	<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτιστικά - Έλλειψη κουλτούρας (αντίληψης) για το Τρίτο Σύστημα (Τ.Σ.) (για τους σκοπούς και ρόλους) στους ίδιους τους

	<ul style="list-style-type: none"> - Έλλειψη σαφούς θεσμικής ρύθμισης πλαισίου/ προσδιορισμού του 3ου τομέα και των κοινωνικών επιχειρήσεων - Γραφειοκρατικά εμπόδια από το δημόσιο τομέα • Ανταγωνισμός - Αθέμιτος ανταγωνισμός από την άτυπη οικονομία 	<ul style="list-style-type: none"> οργανισμούς • Διαχειριστικά / Διοικητικά - Έλλειψη διαχειριστών για τις νέες οργανώσεις του Τρίτου Συστήματος (Τ.Σ.) - Δυσκολίες στην πρόσβαση σε χρηματικές πηγές, καθώς και στην εξασφάλιση επενδύσεων • Υποστήριξη / Ανταγωνισμός - Έλλειψη ισχυρών δομών υποστήριξης (τεχνικής, οργανωτικής, χρηματοπιστωτικής) - Ανταγωνισμός μεταξύ των παραδοσιακών και των νέων οργανισμών του Τρίτου Συστήματος (Τ.Σ.)
--	--	---

Πηγή: Προσαρμογές από τη μελέτη Borgaza C., Olabe A. & Greffe X. (1999), Key sectors: Neighbourhood Social Services; Environment; and Culture, Sports and the Media, University of Trento, Ιταλία, Fundacion Deixalles, Majorca and University of Paris 1 Pantheon, Γαλλία, mimeo.

Παράλληλα, σύμφωνα με τους Lloyd P., Granger B. & Shearman C. (1999), στο Κετζίτσοπούλου Μ. (2004, σελ. 11), η διάσταση των υποστηρικτικών δράσεων και πολιτικών που χρειάζεται ο Τρίτος τομέας και οι κοινωνικές επιχειρήσεις και η σύνδεση – αλληλουχία μεταξύ των δράσεων αυτών και των προβλημάτων του τομέα και των κοινωνικών επιχειρήσεων. απεικονίζονται παρακάτω:.

- Πολιτικές (Θεσμικά, Νομοθετικά και Φορολογικά μέτρα)
- Χρηματοδοτήσεις και Χρηματοπιστωτικά εργαλεία
- Τεχνική υποστήριξη
- Πηγές προμήθειας

- Απόκτηση προσόντων
- Έρευνα αγοράς
- Δίκτυα
- Έναρξη
- Ανάπτυξη
- Βιωσιμότητα
- Ποιότητα
- Καινοτομία

Η γνώση για τα εμπόδια αυτά αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για την ανάπτυξη κατάλληλων μέτρων και μηχανισμών αντιμετώπισης και επίλυσης των εμποδίων αυτών αφενός και αφετέρου, δείχνει το πόσο «ευάλωτη» είναι ακόμα η ίδια η κοινωνική οικονομία και το πόσο μεγάλη προσπάθεια χρειάζεται ακόμα από όλους τους εμπλεκόμενους προς όλες τις κατευθύνσεις για να κατοχυρωθεί, να αναβαθμιστεί και να αναπτυχθεί περαιτέρω ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας (Κετζίτσου Μ., 1999, σελ. 20).

3.3.11. ΠΡΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Μετά από όλα τα παραπάνω καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι για να βελτιωθεί η λειτουργία των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας καθώς και οι υπηρεσίες που παρέχει, είναι αναγκαίο να δημιουργηθούν κατάλληλα συστήματα αξιολόγησης της προστιθέμενης αξίας που επιφέρει η κοινωνική οικονομία.

Η κοινωνική οικονομία απευθύνεται συνήθως στα λιγότερα ευνοούμενα τμήματα του πληθυσμού, για τα οποία ο τομέας αποτελεί συχνά τη μοναδική ευκαιρία να ενταχθούν στην απασχόληση. Τα άτομα αυτά συνήθως δε διαθέτουν υψηλά επαγγελματικά και εκπαιδευτικά προσόντα και η ποιότητα των θέσεων που δημιουργούνται έχουν προκαλέσει την έντονη ανησυχία των συνδικάτων. Ο τομέας, γενικά, χαρακτηρίζεται από σχετικά χαμηλές αποδοχές και μέτριες συνθήκες εργασίας. Από την άλλη πλευρά, η κοινωνική οικονομία έχει γενικώς δημιουργήσει την εικόνα του ερασιτεχνισμού και της χαμηλής ποιότητας των υπηρεσιών που προσφέρει. Επιπρόσθετα, κρίσιμο σημείο

για την ανάπτυξη και την αναβάθμιση των θέσεων εργασίας και του τομέα γενικά αποτελεί και η ανάπτυξη – αναβάθμιση των διαχειριστικών – διοικητικών ικανοτήτων των στελεχών του κοινωνικού τομέα.

Η Ευρωπαϊκή εμπειρία δείχνει ότι η διοίκηση – διαχείριση των οργανώσεων του τρίτου τομέα απαιτεί ειδικές ικανότητες και πρέπει να συνδυάζει την επιδίωξη οικονομικών και κοινωνικών στόχων και να τους διατηρεί σε ισορροπία. Προφανώς υπάρχει ανάγκη για αναβάθμιση και πιστοποίηση των προσόντων και των ικανοτήτων των ατόμων που εμπλέκονται στην κοινωνική οικονομία αφενός και αφετέρου, για εφαρμογή μηχανισμών για την εγγύηση της ποιότητας των υπηρεσιών που θα παρέχονται.

Ένα σημαντικό ζήτημα που σχετίζεται με την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, αφορά την ανάγκη για υποστήριξη του τομέα, καθώς και τον εντοπισμό της μορφής υποστήριξης που χρειάζονται οι κοινωνικές επιχειρήσεις, όπως για παράδειγμα παροχή συμβουλευτικής, πληροφόρησης και υποστήριξης, εντοπισμός κατάλληλης χρηματοδότησης, ανάπτυξη και εφαρμογή χρηματοδοτικών εργαλείων, δημιουργία δικτύων για τη σύνδεση των δομών, ανάπτυξη διαφόρων εργαλείων, όπως επιχειρηματικά σχέδια και οδηγοί, επιλογή κατάλληλης μορφής λειτουργίας (όπως για παράδειγμα το σύστημα δικαιόχρησης), εκπόνηση σχεδίου για προώθηση προϊόντων, μετά την ίδρυση παρακολούθηση κ.τ.λ.

Μία άλλη μορφή υποστήριξης σχετίζεται με την ανάγκη για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας των νέων (ή και υφιστάμενων) κοινωνικών μονάδων. Η ανταγωνιστικότητα και βιωσιμότητα των οργανισμών αυτών συνδέεται άμεσα και με την ανάγκη για αναγνώριση νέων αγορών και αναγκών που πρέπει να καλυφθούν. Στην προσπάθεια εντοπισμού και εξασφάλισης νέων αγορών έχουν αναπτυχθεί στον Ευρωπαϊκό χώρο τεχνικές αύξησης της ζήτησης, για παράδειγμα, μέσω διασύνδεσης ή σύναψης συμβολαίων με το δημόσιο τομέα, έκδοσης κουπονιών για κοινωνικές υπηρεσίες κ.τ.λ. (Κετζετσοπούλου Μ., σελ.18-19,).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο αναφέρουμε τους κύριους τομείς που έχουν εντοπίσει οι διάφορες μελέτες, στους οποίους είναι αναγκαία η ενίσχυση, αλλά προσφέρεται και η

δυνατότητα πειραματισμού με νέες πρακτικές τεχνικής υποστήριξης: (Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003), Οι νέοι πρωταγωνιστές της απασχόλησης, και αφορούν τις εμπειρίες της μελέτης του Ciriec και ορισμένων σχεδίων, όπως OKAPI, UGT και PARABUS).

1. Εμπορία / αγορές:

Παροχή βοήθειας όσον αφορά κοινές εργασίες αγοράς και εμπορίου

2. Συμβουλές και έρευνα:

Παροχή εμπειρογνωμοσύνης και βοήθειας όσον αφορά τη διαχείριση, τις διαπραγματεύσεις, την ποιότητα, τις τιμές των υπηρεσιών – προϊόντων που παρέχονται, την ανάπτυξη της κοινωνικής διάστασης

3. Ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου:

Επαφές με ομάδες εθελοντών, χρηστών και φορέων ή ατόμων που θα μπορούσαν να συμμετέχουν στα διάφορα σχέδια

4. Διοικητική υποστήριξη:

Σε ορισμένες περιπτώσεις για τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας, σε άλλες για την παροχή πρόσβασης σε πιο εξελιγμένα εργαλεία, π.χ. στον τομέα της πληροφορικής

5. Οικονομικά:

Βοήθεια για τη λήψη δανείων, επιχορηγήσεων και δημοσίων ενισχύσεων

6. Ανάπτυξη της εικόνας:

Προώθηση των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας και των συμφερόντων τους μέσω διαλόγου με τις κυβερνήσεις στα διάφορα κλιμάκια της εξουσίας, με σκοπό τη διαμόρφωση της νομοθεσίας, της φορολογίας και των κανονιστικών ρυθμίσεων, ώστε να είναι πιο ευνοϊκές για τις δραστηριότητες του Τρίτου τομέα

7. Χρηματοδότηση:

Ένα επίσης από τα βασικότερα ζητήματα για την προώθηση, τη λειτουργία και τη βιωσιμότητα της κοινωνικής οικονομίας σχετίζεται με τη χρηματοδότηση των κοινωνικών επιχειρήσεων. Οι οικονομικές ανάγκες και δυσκολίες προκύπτουν από την έναρξη λειτουργίας μιας κοινωνικής οργάνωσης και συνήθως υπάρχουν κατά όλη τη διάρκεια λειτουργίας. Για την κάλυψη των αναγκών αυτών οι οργανισμοί του τρίτου συστήματος συνδυάζουν ποικίλους πόρους: δημόσιες επιχορηγήσεις, έσοδα από την πώληση προϊόντων, δωρεές, δάνεια. Η πρόσβαση των κοινωνικών οργανισμών στις κλασικές πηγές χρηματοδότησης είναι σχεδόν ανύπαρκτη (στη χώρα μας δεν προβλέπεται θεσμικά παρά μόνο των ιδιωτικών κερδοσκοπικών επιχειρήσεων) και αυτό έχει οδηγήσει στην εμφάνιση και εφαρμογή, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, νέων χρηματοοικονομικών μέσων. Τα μέσα αυτά εντάσσονται σε τρεις κατηγορίες: κεφάλαια (όπως τα κοινωνικά αμοιβαία κεφάλαια), δανειοληψία (όπως η μικροπίστωση) και νέα μέσα συναλλαγής (όπως τα κουπόνια παροχής υπηρεσιών). Γενικά, πάντως, για τη βελτίωση της πρόσβασης των κοινωνικών οργανώσεων στη χρηματοδότηση, καθώς και των νέων χρηματοοικονομικών μέσων χρειάζεται ακόμα πολύ προσπάθεια και πειραματισμός.

8. Δικτύωση:

Άλλο σημαντικό ζήτημα αφορά την ανάγκη ένταξης των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας σε ένα ευρύτερο δίκτυο συνεργασίας με άλλους κοινωνικούς και οικονομικούς τοπικούς παράγοντες. Από τους μελετητές του τρίτου συστήματος τονίζεται ιδιαίτερα το πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος των ιδιωτικών παραγωγικών επιχειρήσεων για την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και το πόσο εποικοδομητική είναι η συνεργασία με το ιδιωτικό τομέα.

Η εμπειρία από τη δοκιμαστική ενέργεια έχει δείξει ότι η εργασία σε δίκτυο με άλλες οργανισμούς του τομέα έχει πολλαπλά πλεονεκτήματα και συγκεκριμένα, ότι το δίκτυο ευνοεί τις ανταλλαγές πληροφοριών, την κοινή πρόσβαση σε πόρους, τις συνεργασίες μεταξύ διαφόρων πρωτοβουλιών και την αμοιβαία ενίσχυσή τους, τη σώρευση των πλεονεκτημάτων της τοπικής διάστασης και ευρύτερης κλίμακας που ευνοεί τη διάδοση

των καινοτομιών, την υποστήριξη μεμονωμένων φορέων που δραστηριοποιούνται στον τομέα κ.τλ. (Κετζίετσοπούλου Μ. 2005, σελ. 18-19).

3.3.12. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων εξαρτάται από τις κοινωνικές ανάγκες τις πολιτείας όπως οι ανεργία, η πρόνοια, η υγεία, το περιβάλλον, τον πολιτισμό κ.τ.λ. και κυρίως από την πολιτική βούληση της κάθε κυβέρνησης.

Δεν αρκούν μόνο τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες του τρίτου τομέα. Απαιτούνται ριζικά μέτρα και πολιτικές ενταγμένες στις εθνικές πολιτικές και παράλληλα, ενημέρωση ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση της κοινωνίας, συλλογικές δράσεις διεκδίκησης, οι οποίες θα κατευθύνονται σε προσανατολισμούς που η ίδια η κοινωνία προδιαγράφει, και τα Κέντρα Λήψης Αποφάσεων (Κ.Λ.Α) υλοποιούν για το καλό της.

Ιδιαίτερα στην Ελλάδα, έχει επαρκώς μελετηθεί ο τομέας και έχουν κατατεθεί προτάσεις για την ανάπτυξή του και τη βιωσιμότητα των οργανισμών και επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτές, από:

- Την επιστημονική κοινότητα,
- Το Συνεταιριστικό Κίνημα,
- Υπάρχουσες κοινωνικές επιχειρήσεις,
- Το Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας (Κ.Ο.) της Equal (2005), (στο οποίο συμμετείχαν 7 Α.Σ., οι οποίες με τη σειρά τους εκπροσωπούσαν γύρω στους 200 φορείς).
- Η Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL αποτελεί το μοναδικό ευρωπαϊκό πρόγραμμα το οποίο προβλέπει τη χρηματοδότηση πρωτοβουλιών στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας.

Στο πλαίσιο του Α΄ κύκλου εφαρμογής της κ.π. EQUAL στην Ελλάδα, χρηματοδοτήθηκαν 5 έργα στο μέτρο 2.2 «Ενίσχυση της Κοινωνικής Οικονομίας». Η

συνολική χρηματοδότηση ανήλθε στο ποσό των 8.327.220 Ευρώ. Στο Β΄ κύκλο εφαρμογής ο διατιθέμενος προϋπολογισμός αυξήθηκε έτσι, ώστε να χρηματοδοτήσει την υλοποίηση 10 νέων έργων με το ποσό των 12.370.216 Ευρώ.

Η κοινωνική οικονομία επιλέχθηκε εξάλλου να αποτελέσει αντικείμενο έρευνας ενός Εθνικού Θεματικού Δικτύου του Προγράμματος. Στο πλαίσιο αυτού του Δικτύου, οι Αναπτυξιακές Συμπράξεις κατέγραψαν τα προβλήματα που αντιμετώπισαν στην προσπάθειά τους να υλοποιήσουν έργα στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και παρέθεσαν σε δημόσιο διάλογο προτάσεις για την επίλυσή τους (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Προτάσεις Πολιτικής, 2005).

Βάσει αυτών των προτάσεων της επιστημονικής κοινότητας και του Ε.Θ.Δ. της κ.ο. για την ανάπτυξη του τομέα απαιτούνται τα εξής μέτρα:

- Νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο, που θα οριοθετεί τον ίδιο τον τομέα τις δραστηριότητες αυτού και τις κοινωνικές επιχειρήσεις
- Υποστηρικτικό πλαίσιο για τις κοινωνικές επιχειρήσεις (εξειδικευμένες δομές με εξειδικευμένο προσωπικό)
- Ειδικό χρηματοδοτικό πλαίσιο ενίσχυσης των κοινωνικών επιχειρήσεων και των οργανισμών Τρίτου τομέα
- Ανάπτυξη των εναλλακτικών χρηματοδοτήσεων και των Μικροπιστώσεων για αποκλεισμένα και άνεργα άτομα, Φορείς και κοινωνικές επιχειρήσεις
- Αναγνώριση της κοινωνικά προστιθέμενης αξίας που παράγεται από τις εθελοντικές δραστηριότητες στις κοινωνικές επιχειρήσεις
- Ειδικό φορολογικό ευνοϊκό πλαίσιο για τις κοινωνικές επιχειρήσεις (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Προτάσεις Πολιτικής, 2005, σελ. 6-23, DIONI II, 2004, σελ. 83-84)
-

Επίσης, όπως αναφέρει η Μ. Κετζίετσοπούλου (2005, σελ. 10-11), σύμφωνα με την μελέτη – έκθεση (VOLMED-HELLAS), όπως παρουσιάζεται στο Χρυσάκης κ.ά. (2000, σελ. 53), εντοπίζονται οι βασικοί άξονες αναγκαίων παρεμβάσεων για την ανάπτυξη του τομέα και τη χάραξη συγκροτημένης πολιτικής προώθησης του τρίτου τομέα στην Ελλάδα και προτείνεται ένα σχέδιο δράσης προς αυτή την κατεύθυνση.

Συνοπτικά αναφέρονται οι βασικότερες προτεινόμενες ενέργειες:

- Νομοθετικές ρυθμίσεις και προσαρμογές
- Φορολογικά και διοικητικά κίνητρα
- Σταδιακή και προσεκτική κλιμάκωση των προνοϊακών και άλλων εισοδηματικών επιδομάτων ανάλογα με τη συμμετοχή των δικαιούχων σε σχήματα κοινωνικών επιχειρήσεων/ συνεταιρισμών
- Χρηματοπιστωτικές δομές για τον κοινωνικό τομέα
- Ενθάρρυνση και ώθηση στην κατανάλωση υπηρεσιών του τομέα
- Δημιουργία Παρατηρητηρίου της κοινωνικής οικονομίας
- Επαγγελματική κατάρτιση και κινητοποίηση στελεχών
- Προώθηση της συνεργασίας των ιδιωτικών επιχειρήσεων με τους φορείς της κοινωνικής οικονομίας
- Σύσταση φορέα διοικητικής και χρηματοδοτικής στήριξης των οργανισμών του τομέα

3.3.13. ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙ ΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μετά από την Equal α κύκλου και με την ανάπτυξη δραστηριοτήτων στην Equal β' κύκλου, ωριμάζουν όλο και περισσότερο οι συνθήκες για τη σοβαρή αντιμετώπιση του τομέα και των δραστηριοτήτων του από την πολιτεία. Το Υπουργείο Απασχόλησης μετά τη συνεχή και αδιάκοπη πίεση τόσο της επιστημονικής κοινότητας, όσο και των Φορέων που δραστηριοποιούνται στην κοινωνική οικονομία και των κοινωνικών επιχειρήσεων και ΜΗ.ΚΥ.Ο., προκήρυξε κατ' αρχάς πρόγραμμα ενίσχυσης των ΜΗ.ΚΥ.Ο. (2007).

Στα πλαίσια του Β' κύκλου της κ.π. Equal, το Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας επεξεργάζεται προτάσεις και πολιτικές για τη στήριξη του τομέα και των κοινωνικών επιχειρήσεων, ως συνέχεια του α κύκλου. Επιπρόσθετα, η Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων του Υπ. Παιδείας, από το 1994 έως και σήμερα εφαρμόζει πολιτικές στήριξης του τρίτου τομέα και ιδιαίτερα των Γυναικείων

Κοινωνικών Επιχειρήσεων, στα πλαίσια κατ' αρχάς της πρωτοβουλίας «Απασχόλησης», άξονας Now (1994-2000), στη συνέχεια του προγράμματος Αποκλεισμού (1998) και της κ.π. Equal (2001-2005) και ακόμα,

- Λειτουργεί δομή πληροφόρησης και υποστήριξης κοινωνικών και γυναικείων επιχειρήσεων
- Λειτουργεί Δίκτυο Κοινωνικών Επιχειρήσεων
- Εκδόθηκαν και διατίθενται ειδικά ενημερωτικά φυλλάδια για συνεργαζόμενες κοινωνικές επιχειρήσεις (βλ. βιβλιογραφία κεφαλαίου 1)
- Συμμετείχε και συμμετέχει σε συνέδρια ημερίδες και forum Κοινωνικών επιχειρήσεων (1995-2007)
- Αναπτύσσει συνεργασίες με Ευρωπαϊκούς Φορείς και Δίκτυα κοινωνικής οικονομίας και με τη GRAMEEN BANK
- Συμμετέχει, μέσω του Ι.Δ.ΕΚ.Ε. στην κοινωνική επιχείρηση «Κέντρο Υποστήριξης κοινωνικών επιχειρήσεων Αθήνας» - «TRADE HOUSE DIONI II»
- Συνεργάστηκε με το TRADE HOUSE DIONI II για την έκδοση του Album Γυναικείων και Κοινωνικών επιχειρήσεων
- Αναπτύσσει συνεργασίες με συνεταιριστικές τράπεζες για ενημέρωσή τους σχετικά με την ωφελιμότητα των Μικροπιστώσεων σε ανέργους και γυναίκες
- Παράλληλα, στα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε.) του Ι.Δ.ΕΚ.Ε. εποπτευόμενου από τη Γ.Γ.Γ.Ε. φορέα, στα πλαίσια του Ε.Π.Ε.Α.ΕΚ., έχει ενταχθεί για πρώτη φορά το 2007, το μάθημα της εκπαίδευσης στην κοινωνική οικονομία και επιχειρηματικότητα, εντάσσοντας έτσι το εκπαιδευτικό αυτό αντικείμενο στις εθνικές πολιτικές (με σκοπό να το παρακολουθήσουν υπάρχοντες και εν δυνάμει κοινωνικοί επιχειρηματίες, εργαζόμενοι και άλλα στελέχη οργανισμών κ.ο.), ενώ εκδίδεται και το αναγκαίο εκπαιδευτικό υλικό

4. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να περιγράψουμε τα ζητήματα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (Ε.Κ.Ε.), του Κοινωνικού Ελέγχου (Social Report) και του Κοινωνικού Απολογισμού (Social Audit), θεσμούς τους οποίους έχει υιοθετήσει τα τελευταία χρόνια ο επιχειρηματικός κόσμος, ως στοιχεία υγιούς ανταγωνισμού και συμφιλίωσης των επιχειρήσεων με την κοινωνία, ώστε οι εκπαιδευόμενοι να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν την ωφέλεια για τους εμπλεκόμενους (επιχειρήσεις, εργαζόμενους, εθελοντές, κοινωνία) και τη μεθοδολογία ανάπτυξής τους.

4.2 ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ (Ε.Κ.Ε.)

Κάτω από την επιρροή της οικονομικής κρίσης που απλώνεται τις διεθνείς αγορές το θέμα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης είναι πιο επίκαιρο από ποτέ.

Οι κοινωνία κρίνει τις επιχειρήσεις με βάσει την ποιότητα των υπηρεσιών και των προϊόντων που παρέχουν, τη στάση τους σε σημαντικά θέματα της κοινωνίας όπως η επιβάρυνση του περιβάλλοντος κ.τ.λ.

Έτσι αναπτύσσεται έντονος προβληματισμός και υιοθετούνται πρακτικές εφαρμογής από τον επιχειρηματικό κόσμο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (Ε.Κ.Ε.), του Κοινωνικού Ελέγχου (Social Report) και του Κοινωνικού Απολογισμού (Social Audit) των επιχειρήσεων

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα αναλύσουμε την έννοια και τον στόχο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και του Κοινωνικού Ελέγχου.

Ως Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (Ε.Κ.Ε.), ορίζεται η εφαρμοζόμενη από επιχειρήσεις πολιτική, η οποία αφορά δράσεις, ενέργειες και προγράμματα κοινωνικού, περιβαλλοντολογικού, πολιτιστικού εκπαιδευτικού και ερευνητικού χαρακτήρα (Εξωτερική Ε.Κ.Ε.), καθώς και σε δράσεις, οι οποίες αφορούν την ανθρωποκεντρική

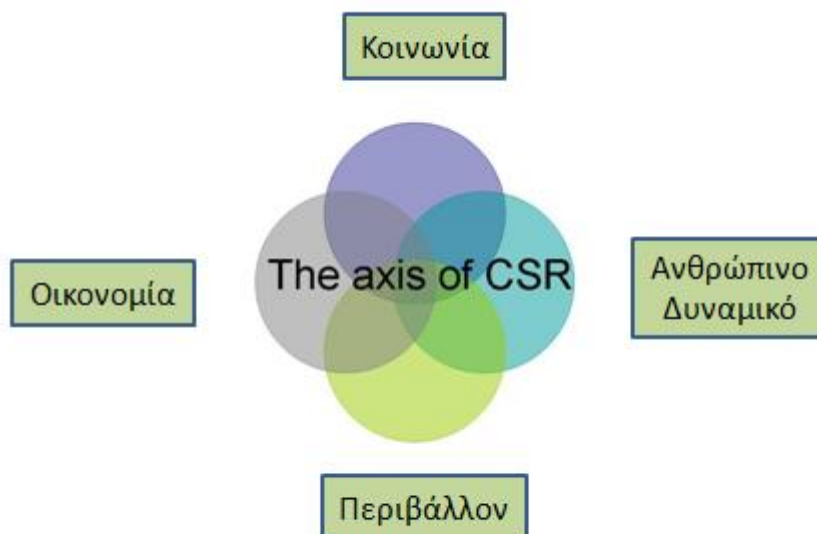
και δίκαιη πολιτική ανθρωπίνων πόρων, το σεβασμό των δικαιωμάτων των εργαζομένων, κανόνες υγιεινής και ασφάλειας, την ενίσχυση του κοινωνικού διαλόγου, την εξασφάλιση των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων, το σεβασμό των συλλογικών συμβάσεων εργασίας (Εσωτερική Ε.Κ.Ε.) (Μαργαριτίδου Β., 2004, σελ. 94, Ευσταθόπουλος Γ., Βουλγαράκης Α., Μιχαρικόπουλος Δ., 2005, σελ. 54).

Οι κατηγορίες της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης είναι:

- Προώθηση σκοπού
- Μάρκετινγκ σκοπού
- Κοινωνικό Μάρκετινγκ
- Εταιρική Φιλανθρωπία
- Εταιρικός Εθελοντισμός
- Κοινωνικά Υπεύθυνες Πρακτικές

Η εταιρική κοινωνική ευθύνη είναι οι προϋπόθεση για Αειφόρο Ανάπτυξη. Οι τέσσερις άξονες που την αποτελούν είναι οι:

- Κοινωνία
- Οικονομία
- Ανθρώπινο Δυναμικό
- Περιβάλλον

4.2.1. ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ Ε.Κ.Ε

Στόχος των επιχειρήσεων μέσω της Ε.Κ.Ε. είναι η «ηθική» στρατηγική και πολιτική τους, οι οποίες έχουν κοινωνικό και περιβαλλοντολογικό αντίκτυπο, καθώς και αντίκτυπο στις εργασιακές σχέσεις.

Τέτοιες πολιτικές και δράσεις μπορεί να είναι:

- Η ανάπτυξη της κοινωνικής αλληλεγγύης
- Η προστασία του περιβάλλοντος
- Η προστασία του πολιτισμού, της κοινωνικής συνοχής και ιδιαίτερα αποκλεισμένων και μη προνομιούχων ομάδων προς όφελος της κοινωνίας
- Η υγιεινή, ασφάλεια και καλές συνθήκες εργασίας δημοκρατικός έλεγχος
- Η πρόωθηση των ίσων ευκαιριών κ.τ.λ.

Οι παραπάνω δράσεις και πολιτικές ονομάζονται «ανερχόμενα ζητήματα», διότι όλο και περισσότερο απασχολούν τις επιχειρήσεις.

4.2.2 ΕΠΩΦΕΛΟΥΜΕΝΟΙ

Οι πολιτικές και δράσεις της Ε.Κ.Ε. είναι προς όφελος:

- Των ίδιων των επιχειρήσεων που τις αναπτύσσουν, διότι δημιουργούν καλό όνομα για την επιχείρηση στο αγοραστικό κοινό και προσελκύουν πελατεία • Των εργαζόμενων, διότι συμβάλλουν στη διατήρηση της υγείας και της ασφάλειας τους, ευνοούν την ανάπτυξη καλών σχέσεων με τους εργοδότες, και έτσι έμμεσα ωφελούνται, εκτός των εργαζομένων, και οι επιχειρήσεις
- Της κοινωνίας, του περιβάλλοντος, του πολιτισμού και αποκλεισμένων ομάδων, διότι οι αναπτυσσόμενες δράσεις και πολιτικές στοχεύουν στην προστασία αυτών [(Εφημερίδα Ναυτεμπορική, 18/8/07, συνέντευξη του David Grayson), Ευσταθόπουλος Γ., Βουλγαράκης Α., Μιχαρικόπουλος Δ., 2005, σελ. 54-55)].

4.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ

4.3.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι επιχειρήσεις υποχρεούνται να υποβάλουν οικονομικούς απολογισμούς και οικονομικούς ελέγχους μέσω της γνωστής λογιστικής παρακολούθησης. Τα τελευταία χρόνια από το 1992 και μετά, στον κόσμο των επιχειρήσεων έχει αναπτυχθεί και μία άλλη πρακτική, αυτή της κατάρτισης έγκυρων Κοινωνικών και Περιβαλλοντολογικών απολογισμών, όπως ακριβώς συμβαίνει με τους Οικονομικούς Απολογισμούς.

Η πρακτική αυτή εφαρμόστηκε κατ' αρχάς από την παγκόσμια πρωτοβουλία του Global Reporting Initiative (G.R.I.), με σκοπό να ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των εμπλεκόμενων (των στελεχών των επιχειρήσεων, των πελατών – χρηστών, των επενδυτών, των καταναλωτών, της ενεργούς κοινωνίας και των εργαζόμενων).

Για αυτό το λόγο, ο οργανισμός G.R.I. έχει εκδώσει κατευθυντήριες οδηγίες, δείκτες και διεθνή πρότυπα, για ένα τεκμηριωμένο και έγκυρο κοινωνικό απολογισμό. Με αυτές αξιολογούνται η οικονομική, περιβαλλοντολογική και κοινωνική δραστηριότητα των επιχειρήσεων και οργανισμών που εφαρμόζουν ή επιθυμούν να υιοθετήσουν πολιτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Περίπου 1000 επιχειρήσεις απ 65 χώρες χρησιμοποιούν το πρότυπο του G.R.I. Στην Ελλάδα εθνικός συντονιστής του G.R.I. αποτελεί ο οργανισμός Quality Net Foundation (Δαμουλιάνου Χ. & Κοψίνη Χ., εφημερίδα Καθημερινή, 14/10/2006) (από το συνέδριο για την Επιχειρηματική Βιωσιμότητα και Αειφορία, Άμστερνταμ, 10/2006).

4.3.2. Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Σύμφωνα με τον Freer Sparkley (2000), ως Κοινωνικός Απολογισμός (Social Report) ορίζεται το εργαλείο αξιολόγησης δράσεων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (Ε.Κ.Ε.) που αναλαμβάνονται από τις επιχειρήσεις και το οποίο έχει ως αντικείμενο την εξέταση, καταγραφή και αξιολόγηση μη οικονομικών παραγόντων (κοινωνικών σκοπών και πρακτικών) και περιλαμβάνει πληροφορίες και συμπεράσματα, τα οποία δημοσιεύονται από τις επιχειρήσεις προς όλους τους επωφελούμενους (εργαζόμενους, πελάτες, κοινωνία) (Ευσταθόπουλος Γ., Βουλγαράκη Α., Μιχαρικόπουλος Δ., 2005, σελ. 44).

Ως Κοινωνικός Έλεγχος (Social Audit) ορίζεται η μέθοδος ελέγχου, επισκόπησης και αποτίμησης των κοινωνικών λογαριασμών και δράσεων Ε.Κ.Ε. των επιχειρήσεων, με βάση την οποία οι επιχειρήσεις και οργανώσεις έχουν τη δυνατότητα να σχεδιάζουν, να διαχειρίζονται και να εκτιμούν μη οικονομικές δραστηριότητες και να παρακολουθούν τις εξωτερικές και εσωτερικές επιπτώσεις των κοινωνικών και εμπορικών εργασιών τους (Ευσταθόπουλος Γ. κ.ά., 2005, σελ. 55).

Ως Κοινωνική Λογιστική ορίζεται το εργαλείο μέσω του οποίου μία επιχείρηση ή ένας οργανισμός συλλέγει, αναλύει, και ερμηνεύει περιγραφικές και ποσοτικές πληροφορίες για να προβεί σε έλεγχο των επιδόσεων της. (Ευσταθόπουλος Γ. κ.ά., 2005, σελ. 55).

Η διαδικασία του Κοινωνικού Απολογισμού, μέσω του Κοινωνικού Ελέγχου και μέσω της Κοινωνικής Λογιστικής, αξιολογεί τις πολιτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (Ε.Κ.Ε.) των επιχειρήσεων με εργαλεία και διαδικασίες αξιολόγησης.

4.3.3. ΕΠΩΦΕΛΟΥΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟ

Οι επωφελούμενοι είναι :

- Η ίδια η επιχείρηση, διότι προσελκύει και συγκρατεί πελάτες, γίνεται πιο ανταγωνιστική και κερδοφόρα, έχει καλές σχέσεις με τους εργαζόμενους, οι οποίοι, όταν είναι ευχαριστημένοι (π.χ. έχουν παιδικό σταθμό, καντίνα, ανθρώπινες και συλλογικές σχέσεις με τη διοίκηση κ.τ.λ.), γίνονται πιο αποδοτικοί, ενώ παράλληλα η επιχείρηση είναι σε θέση να δημιουργεί και λόγω των καλών εργασιακών σχέσεων με τους εργαζόμενους, νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες .
- Η κοινωνία (τοπική και ευρύτερη)
- Οι πελάτες
- Οι εργαζόμενοι
- Οι Εθελοντές
- Οι Θεσμικοί Φορείς
- Οι Χρηματοδότες
- Οι Εταίροι

4.3.4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Η μεθοδολογία για τη διαμόρφωση του συστήματος κοινωνικού ελέγχου και αξιολόγησης περιλαμβάνει τέσσερα επιμέρους στάδια:

- Προσδιορισμός των στόχων, των αρχών, των δραστηριοτήτων και της αποστολής της επιχείρησης
- Καθορισμός των δεικτών, μεθόδων και διαδικασιών για τη συστηματική συλλογή και καταχώρηση των απαιτούμενων για τον κοινωνικό έλεγχο ποιοτικών και ποσοτικών πληροφοριών
- Αξιοποίηση των στοιχείων που συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια του έτους και διαμόρφωση των κοινωνικών λογαριασμών
- Εκτέλεση του κοινωνικού ελέγχου, έλεγχος των κοινωνικών λογαριασμών και έκδοση πορίσματος κοινωνικού ελέγχου (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 118-119).

4.3.5. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΑΞΙΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Η προώθηση δράσεων κοινωνικού ελέγχου και απολογισμού προϋποθέτει τον ακριβή προσδιορισμό της ευρύτερης «αποστολής» της επιχείρησης. Τα ερωτήματα που τίθενται είναι:

- Ποιους στόχους θέτει η επιχείρηση;
- Πώς αιτιολογεί τους εν λόγω στόχους;
- Ποιες είναι οι αρχές που καθοδηγούν τη δράση της επιχείρησης;

4.2.6. Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Ο κοινωνικός έλεγχος και ο κοινωνικός απολογισμός πρέπει να αποτελούν αντικείμενο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος και για τις κοινωνικές επιχειρήσεις (τους ιδιοκτήτες, εργαζομένους τους και την τοπική κοινότητα) και θα πρέπει να ελέγχουν και να διαπιστώνουν την ανταπόκριση της λειτουργίας των κοινωνικών επιχειρήσεων στις κοινωνικές αξίες και στους κοινωνικοοικονομικούς στόχους που τίθενται.

Αποτελεί μάλιστα εξαιρετικό εργαλείο κατάδειξης των κοινωνικών σκοπών των κοινωνικών επιχειρήσεων και ανάδειξης της κοινωνικής προστιθέμενης αξίας που αυτές από τη φύση τους και αυτονόητα παράγουν.

5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η κοινωνική Οικονομία είναι ο ενδιάμεσος τομέας μεταξύ του δημόσιου τομέα και του ιδιωτικού τομέα ο οποίος έχει κοινωνικό και οικονομικό χαρακτήρα. Δηλαδή καλύπτει ανάγκες όπως η ανεργία, ανισότητες, καταστροφή του περιβάλλοντος κ.α. και στηρίζεται σε νέες αξίες, αρχές θεσμούς, νόμους και χρηματοδοτικά εργαλεία που οι άλλοι δύο τομείς δεν μπορούν. Στηρίζεται δε σε καινοτόμες και δημιουργικές ιδέες. Επίσης αποτελείται από άτομα που προσφέρουν εθελοντική εργασία και επαναεπενδύουν το κέρδος τους σε αυτές. Συμβάλλουν στην τοπική οικονομική ανάπτυξη και συνεπώς βελτιώνουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων σε τοπικές κοινωνίες.

Η Κοινωνική Οικονομία διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο τόσο στην προώθηση της απασχόλησης όσο και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των τοπικών κοινωνιών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναδεικνύεται, επομένως, και πάλι η αναγκαιότητα ανάπτυξης του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα, μέσω ενός κατάλληλου και ευνοϊκού πλαισίου, προκειμένου να αποτελέσει όχι μόνο μια στρατηγική για την απασχόληση, αλλά και μια στρατηγική για την καταπολέμηση των διακρίσεων, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα συμβάλλει στην προώθηση της κοινωνικής συνοχής αλλά και στην ενθάρρυνση της συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας και εν γένει στην ενεργοποίηση των πολιτών.

Το σημαντικό προβλήματα της μακροχρόνιας ανεργίας που αντιμετωπίζει σήμερα οι Ελλάδα, το οποίο έχει χειροτερέψει από την οικονομική κρίση που πλήττει την χώρα, έχει δημιουργήσει πρόσθετες δυσκολίες πρόσβασης στις ευκαιρίες απασχόλησης και επαγγελματικής δραστηριοποίησης σημαντικών στρωμάτων του πληθυσμού και ειδικότερα με δυσκολίες ένταξης στην παραγωγική δραστηριότητα, των νέων, των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας, των γυναικών, των μεταναστών κ.α.

Το παραπάνω πρόβλημα επεκτείνεται και στον κοινωνικό τομέα ο οποίος έχει ήδη τα δικά του κενά καθώς τα τελευταία χρόνια έχουν εξασθενήσει δεσμοί όπως οι οικογένεια, ήθη και έθιμα αυξάνοντας έτσι την ανάγκη των πολιτών για κοινωνική

φροντίδα, υποδεικνύοντας για άλλη μία φορά τον σημαντικό ρόλο που παίζει ο Τρίτος Τομέας.

Η κοινωνική οικονομία και οι κοινωνικές εταιρείες στην Ελλάδα δεν έχουν την ίδια ανάπτυξη που παρατηρείται σε άλλες χώρες τις Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι λόγοι βρίσκονται στην έλλειψη θεσμικού πλαισίου για τον τομέα στο σύνολό του. Το πρόβλημα αυτό δημιουργεί αρνητικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και δεν επιτρέπει την οργάνωση νέων μορφών και σχημάτων της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας όπως είναι η Κοινωνική Επιχείρηση. Ένας άλλος λόγος είναι η έλλειψη μηχανισμών χρηματοδοτικής ενίσχυσης τόσο από το κράτος μέσω επίσημων προγραμμάτων με τελικούς αποδέκτες τους φορείς της κοινωνικής οικονομίας, όσο και από τους χρηματοπιστωτικούς φορείς, μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων και θεσμών. Σημαντικός επίσης λόγος είναι και η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού. Όσο και να ακούγεται αντιφατικό αυτό στην σημερινή αγορά εργασίας με την υπερπροσφορά εργατικού δυναμικού, ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας αντιμετωπίζει ένα σημαντικό πρόβλημα στην κάλυψη των αναγκών του για εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό.

Τέλος είναι σκόπιμο όλες οι επιχειρήσεις να προβαίνουν σε δραστηριότητες Ε.Κ.Ε., κοινωνικού απολογισμού και κοινωνικού ελέγχου, ώστε να είναι πιο παρελκυστικές στο αγοραστικό κοινό και στις τοπικές κοινωνίες και επωφελείς και για το περιβάλλον, τον πολιτισμό, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την καταπολέμηση του αποκλεισμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Α.Σ. DIONI II κ.π. Equal ά κύκλου (2004), Οδηγός συστήματος πιστοποίησης και μοντέλων και δεικτών ποιότητας κοινωνικών επιχειρήσεων, Α.Σ. DIONI II κ.π. Equal ά κύκλου, Αθήνα (διακίνηση από την Αναπτυξιακή σύμπραξη DIONI II και την Γ.Γ.Ε.Ε.).
- Γ.Γ.Ε.Ε. (1998), Οδηγός υποστήριξης γυναικείας επιχειρηματικότητας, Πρωτοβουλία NOW,
- Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας κ.π. Equal ά κύκλου (2005), Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, Υπ. Απασχόλησης & επτά (7) Αναπτυξιακές Συμπράξεις Κοινωνικής Οικονομίας κ.π. Equal, Αθήνα.
- Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας κ.π. Equal ά κύκλου (2005), Προτάσεις πολιτικής, κ.π. Equal, Υπ. Απασχόλησης & επτά (7) Αναπτυξιακές Συμπράξεις Κοινωνικής Οικονομίας κ.π. Equal, Αθήνα.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2003), Μελέτη Οι νέοι πρωταγωνιστές της απασχόλησης. Σύνοψη της πιλοτικής δράσης «Τρίτο σύστημα και απασχόληση», Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
- Ευσταθόπουλος Γ., Βουλγαράκης Α., Μιχαρικόπουλος Δ. (2005) – Ινστιτούτο Κοινωνικής Καινοτομίας, Σύστημα Κοινωνικού Ελέγχου και Αξιολόγησης κοινωνικών επιχειρήσεων,
- Κετζετσοπούλου Μ. (2005), Μελέτη υποβληθείσα στην Διαχειριστική Αρχή Υπ. Απασχόλησης και στο Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας με θέμα Κοινωνική οικονομία – Εννοιολογικοί ορισμοί και υπάρχουσα κατάσταση, κ.π. Equal ά κύκλου, Αθήνα.
- Κασσαβέτης Δ. (2000), Αγροτικοί Συνεταιρισμοί και κοινωνική δυναμική, Αθήνα:
- «Γυναικεία Επιχειρηματικότητα, προβλήματα, προοπτικές», Forum Γυναικείας Επιχειρηματικότητας, DIONI – NOW, Ιωάννινα (στον Οδηγό Αποτελεσμάτων DIONI I, Γ.Γ.Ε.Ε.).

- Ευρωπαϊκό συνέδριο κοινωνικής οικονομίας κ.π. Equal ά κύκλου, Υπ. Απασχόλησης, 26-10-05.
- Ντούλια Θ. & Ζαγορίσιος Δ. (2000), Μελέτη διερεύνησης δυνατοτήτων για την ανάπτυξη υποστηρικτικού συστήματος χρηματοπιστωτικής στήριξης (Μικροπίστωσης) Γυναικείων Μικρο Μ.Μ.Ε. Ημιαστικών και Απομακρυσμένων Ορεινών Περιοχών Ηπείρου,
- Πρόγραμμα DIONI – NOW 1997 – 2000, Συνεταιριστική Τράπεζα Ιωαννίνων, Ιωάννινα.
- Ευρωπαϊκό συνέδριο κοινωνικής οικονομίας, κ.π. Equal 2001-2005.
- Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου (2005), Πρακτικά Δ' επιστημονικού συνεδρίου του τμήματος Στελεχών Συνεταιριστικών Οργανώσεων και Εκμεταλλεύσεων,
- Η κοινωνική οικονομία ανάμεσα στο Τοπικό και στο Παγκόσμιο, 6-7-Ιουνίου2003, Αθήνα: Παπαζήσης (Ανακοινώσεις Καπογιάννης Δ., Μαυριδάκης Θ., Ναξάκης Χ., Νικολόπουλος Η., Νικολόπουλος Χ., Παπαδόπουλος Α., Χαραλάμπους Κ.)
- Trade Houses Αθήνας & Αλεξανδρούπολης, Αναπτυξιακή Σύμπραξη DIONI II (2005),
- Οδηγός Προβολής προϊόντων και Υπηρεσιών Γυναικείων Συνεταιρισμών και Κοινωνικών Επιχειρήσεων, εκδόσεις Trade Houses Αθήνας & Αλεξανδρούπολης, κ.π. Equal ά κύκλου.
- Χρυσάκης Μ, Ζιώμας Δ, Χατζαντώνης Δ, Καραμητροπούλου Ντ. (2002), Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της Κοινωνικής οικονομίας, Αθήνα: Σάκκουλα.
- «Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας », ο.π, 2002
- Rifkin (1996), Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της, Αθήνα: Νέα Σύνορα – Λιβάνης.
- Yunus M. (1998), Για ένα κόσμο χωρίς φτώχεια, Αθήνα: Νέα Σύνορα – Λιβάνης

Ξενόγλωσση

- Badelt Ch. (1997), “Entrepreneurship Theories of the Nonprofit Sector”, Voluntas, vol. 8.

- Borzaga C. & Defourny J. (επιμέλεια), (2001), *The Emergence of Social Enterprise*, Λονδίνο: Routledge.
- Borgaza C., Olabe A. & Greffe X. (1999), *Key sectors: Neighbourhood Social Services; Environment; and Culture, Sports and the Media*, University of Ιταλία, Fundacion Deixalles, Majorca and University of Paris 1 Pantheon Trento, , Γαλλία, mimeo.
- Jahoda M. (1981), “Work, employment and unemployment: Values, theories and approaches in social research”, *American Psychologist*, 36(2), σελ. 84–191.
- Cambell M. (1999), *The Third System Employment and Local Development, Volume 1 – Synthesis Report*, Policy Research Institute, Leeds Metropolitan University, mimeo, Ηνωμένο Βασίλειο.
- CIRIEC (1999), *Third System Enterprises: A new strategy for Employment: Provisional Results*, mimeo, Liege.
- ECOTEC (2001), *Evaluation of the Third System and Employment Pilot Action - Final Report*, ECOTEC Research & Consulting Limited, Βρυξέλλες.
- E.M.E.S. EUROPEAN NETWORK (1998), “3rd sector”, *Newsletter* τεύχος 1,2, Νοέμβριος
- Συνέδριο Κοινωνικής Οικονομίας της EQUAL ά Κύκλου, Σεπτέμβρης 2005, Αθήνα.
- Καθημερινή, 14-10-2006. «Επιχειρηματικότητα γένους θηλυκού και υψηλής απόδοσης», εφημερίδα Καθημερινή, 17/10/04.
- Δαμουλιάνου Χ. & Κοψίνη Χ., «Οι επιχειρήσεις πρέπει να καταρτίζουν και κοινωνικούς Απολογισμούς», εφημερίδα Καθημερινή, 14/10/ 2006.

